
**„Hagyományok,
értékek, ízek
Hajdúszoboszlón” –
program-központú
turisztikai fejlesztési
koncepció”**

Készítették:

**Polgármesteri Hivatal
Hajdúszoboszló**

2009.11.15.

Tartalomjegyzék

I. BEVEZETÉS	4
II. Hajdúszoboszló, hagyományok, értékek	5
A. Hajdú hagyományok	6
B. Építészeti értékek, köztéri műalkotások	22
C. Tárgyalkotó népművészet, képzőművészet, gasztronómia	27
D. Mezőgazdaság, ipar	38
E. Gyógy- és strandfürdő, idegenforgalom	41
F. Repülőtér, sportrepülés	49
G. Hajdúszoboszló jeles személyiségei	51
III. Helyzetkép a városról, a térségről	53
A. A projekt regionális, megyei és kistérségi környezete a turisztikai adottságok és lehetőségek szempontjából	53
B. SWOT analízis	59
1. A SWOT alkalmazásának módszertana	59
2. SWOT táblázat az idegenforgalmi jellemzőkre vetítve	61
3. Általános következtetések, javaslatok	63
4. Konkrét következtetések, javaslatok	63
IV. Programcsomagok	65
A., „Hajdúmúlt a jelenben” programcsomag	66
1. Bocskai István Múzeum	66
2. Szoboszló Képeskönyve múltportál	68
3. Hagyományőrző rendezvények:	69
4. Szoboszlói (Integrált) Hajdúmúlt Műhely	74
5. Hajdú Történeti Emlékhely	74
6. Hagyományőrző mintagazdaság	76

7. Tematikus utak	76
B. Fesztivál-tér és szabadtéri színpad („Ízek utcája, tere”)	92
C. „Gyógyító szerelem” programcsomag:.....	96
D. „Vad Kelet” programcsomag:	99
E. Sportrepülőtér fejlesztése	100
V. MELLÉKLETEK	102
1. számú: További vonzerő-növelő ötletek.....	102
2. számú: Fesztivál-tér és szabadtéri színpad-lefedés elképzelés variációi	109
3. számú: turisztikai vonzerő-leltár.....	112
4. számú: Turisztikai versenytársak adatbázisa	115
5. számú: Pályázati projekt-vázlatok.....	124

„Szoboszló az én képeskönyvem, örökösen nézegetem, olvasgatom: jólesik belé merülni, abban gyönyörködni, vigasztalódni, tanulni belőle.”

(Szép Ernő – 1883-1954-, költő, író, aki Hajdúszoboszlón gyermekeskedett.)

I. BEVEZETÉS

Hajdúszoboszló Város Önkormányzatának Képviselő-testülete az 54/2007. (III.22.) számú határozatával elfogadott, 2007-2010-es ciklusra vonatkozó gazdasági programjában célként határozta meg:

- **„célirányos, a kölcsönös érdekeket, előnyöket érvényesítő összefogás és együttműködés a nem önkormányzati szereplőkkel az idegenforgalom, marketing, programkoordináció és kínálatbővítés területén”**

Az idegenforgalom, mint kiemelt stratégiai területen pedig feladatként jelölte meg:

- **„Az eddigi, városunkat élmezőnybe emelő eredményeinket más városi idegenforgalmi szolgáltatókkal együttesen értük el, ezért a célirányos, kölcsönös érdekeken és előnyökön alapuló együttműködés továbbra is deklarált, megvalósítani kívánt önkormányzati szándék. A vendégfogadás alapfeltételei közé tartoznak a tartózkodási időt és vendéglégedettséget is nyomatékosan befolyásolják az attrakciók, szabadidős és szórakozási, kulturális programlehetőségek. Folytatni és erősíteni kell a programkoordinációt, a kínálatbővítést, hagyományőrző-hagyományteremtő rendezvényeinket lehetőleg arányos, külön vendégvonzó jelentőségűvé fejlesztve.”**

A 2006. május 18-i képviselő-testületi ülésen lett elfogadva „Hajdúszoboszló idegenforgalmi településén- és termékfejlesztési koncepciója”, amelyet az Aquaprofit Rt. Készített. Ez jövőképként azt fogalmazta meg, hogy „Hajdúszoboszló nemzetközi szinten is kiemelkedő európai turisztikai desztináció legyen”, amelynek érdekében turizmus-, város- és emberi erőforrás fejlesztési feladatokat jelölt meg. Ezekhez kapcsolódóan konkrét intézkedéssorozatot is tartalmaz, ütemezéssel.

2007. március 22-én fogadta el a képviselő-testület a Megakom Tanácsadó Iroda által készített, a 2007-2010-es évekre szóló „projektalapú városfejlesztési programjavaslat”-ot, amely turisztikai „kulcsprojekteket” is tartalmaz (elsőként a fedett élményfürdőt).

Az olyan jelentős turisztikai múlttal rendelkező települések, mint Hajdúszoboszló a XXI. század elején egyre növekvő kihívással néznek szembe: az egyre szélesebbé váló turisztikai paletta és a hasonló turisztikai kínálattal rendelkező versenytársak növekvő száma, vagy akár a gazdasági recesszió tovább szűkíti a város mozgásterét. A kialakult helyzet kikényszeríti a turisztikai kínálat átstrukturálását, új az eddigieknél hatékonyabb stratégia felvázolását és végrehajtását. A „Hagyományok, értékek, ízek Hajdúszoboszlón – program-központú turisztikai fejlesztési koncepció” című tanulmányunk az előbb felvetett problémákra keresi a választ, miközben megpróbálja integrálni a turisztikai kínálat már meglévő elemeit a frissebb elképzelésekkel, ötletekkel.

Figyelembe veszi a folyamatban levő helyi és térségi Turisztikai Desztinációs Menedzsment projekt kínálta esélyeket is, muníciót és annak keretében kivitelezhető alapelemeket igyekszik kínálni hozzá.

Előzmények:

az Aditus Zrt. és az OFA által közösen meghirdetett pályázat, melynek lebonyolítása során széles társadalmi együttműködéssel kidolgozásra került az „Ízek utcája”-ként emlegetett elképzelés. A workshopokon részt vett a C.E.K.É.K.E., a Fizetővendéglátók Egyesülete, a Hajdú-Bihar Megyei Kereskedelmi és Iparkamara, a Gazdakör, a Vendéglátók Egyesülete, a Szoboszlói Kulturális Közösség egy-egy képviselője. A közös munka során nemcsak a munkanélküliség kezelése, de a hagyományőrző és -teremtő turisztikai attrakciók kialakításának a lehetősége is felvetődött. Az „Ízek utcája” kialakításának a célja a Fesztivál-téren, vagy a Jókai-soron (kultúra, folklór, gasztronómia), ezzel a méltatlanul alulhasznosított frekvenciált terület színvonalassá fejlesztése, a programkínálat bővítése, a József A. út legalább elejének és főútra kikötésének felújítása, korszerűsítése.

- **196/2008. (IX.18.)** számú határozatával a képviselő-testület 3 millió forint + ÁFA díjért megbízta az ADITUS ZRT.-t a „Hagyományok, ízek Hajdúszoboszlón” programközpontú turisztikai fejlesztési koncepció megvalósíthatósági tanulmányának elkészítésével, 2009. március 31-i határidővel.
- **2008. november 13-ra** az ADITUS – a „Hagyományok, ízek” projekt keretében – békéscsabai tervező cégével elkészítette a szabadtéri színpad-lefedés és a Fesztivál téri pavilonok, valamint a térfelhasználás alternatíva vázlatait. A befektetéseket, fejlesztéseket előkészítő munkacsoport ezeket érdemben nem tárgyalta, mivel a város főépítésze új, a teret jobban kihasználó, megjelenését méginkább javító, annak fürdő általi napközbeni hasznosíthatóságát is lehetővé tevő elképzelést vázolt fel.
- Folyamatban van a hajdúszoboszlói helyi – majd későbbi pályázati kiírásra a térségi – Turisztikai Desztinációs Menedzsment projekt kivitelezése, amely segítheti majd ezen koncepció megvalósítását is.

II. Hajdúszoboszló, hagyományok, értékek

Történeti adatokból, szórványleletekből, az utóbbi évek régészeti feltárásaiból tudjuk, hogy az Alföldnek ez a része a népvándorlás korában is lakott volt. A természeti adottságok és a kereskedelmi utak találkozási pontja miatt hunok, vandálok, gepidák, gótok, avarok stb. sűrűn váltogatták itt egymást. Az Árpád-kor első szakaszában népes településekkel rendelkezett ez a környék. Szoboszló első írásos említése 1075-ből származik, amikor I. Géza az újonnan alapítandó garamszentbenedeki apátságnak adományozta Szoboszlóvásár királyi vámjának felét. Bocskai István erdélyi fejedelem 1606. szeptember 2-án kelt címeres adománylevelével 700 lovashajdúnak adott otthont a krími tatárok által elpusztított Szoboszló helyén. A település szláv eredetű neve ezért egészült ki a „hajdú” előtaggal. De ebben a formájában – Hajdúszoboszló – csak a XIX. században terjedt el. A város a XX. sz. első harmadáig élte a földművelő, pásztorkodó hajdúsági kisvárosok küzdelmes, megszokott életét. 1925. október 26-tól, a hévíz

feltörésével kezdődött el a fellendülés. A gyógyvíz mind nagyobb szerepet kapott. Elkezdődött a fürdővárossá fejlődés, de a mezőgazdaság ezután is megőrizte jelentős szerepét, és ezt a másik kincs, a földgázmező feltárása sem szüntette meg.

Hajdúszoboszló az Alföld északkeleti részén található, Budapesttől 200 kilométerre keleti irányban, Debrecentől 20 kilométernyire délnyugaton. Határában három tájegység érintkezik egymással: észak-északkeletről a Hajdúhát, észak-északnyugatról a Hortobágy és délről a Nagy-Sárrét, illetve a Berettyó vidéke. Ez az a táj, „ahol az ég a földdel összeér”, nem egyhangú síkság a vadregényes hegyekhez szokott utazónak sem, hisz itt-ott élénkítik a Tisza elhagyott medrei a nádasokkal, vadmadarak ezreivel, erdős ligetekkel. A határ a híres pusztá, a „dicső rónaság”, Hortobágy felé kissé lejt, a tengerszint feletti magassága alig 100-110 méter. Még „folyója” is van Szoboszlónak, a rajta átkanyargó Kösegy, ami Hógyes Endre (1847-1906), az innen származó híres orvostudós szerint olyan jellegzetessége a településnek, mint fővárosunknak a Duna. A Keleti-főcsatorna észak-déli irányban 12-14 km-es szakaszon szeli át a város határát. Ez nemcsak az öntözést szolgálja, hanem remek pihenőhelye a természetes környezetben úszni, csónakázni, horgászni, kertészkedni vágyó környékbeli lakóknak és vendégeiknek.

Kincse a vidéknek a jó mezőgazdasági területeken, a gázmezőkön és a gyógyvízen kívül a bőséges napfény. Éves átlagban a napfényes órák száma eléri, olykor meg is haladja a kétezer órát. Hajdúszoboszló tehát Magyarország egyik legnaposabb tájegysége!

Az uralkodó szélirány északnyugati. A fürdő és parkosított környékének mikroklímája pedig gyorsítja a gyógyulást levegőjének jódos, sós páratartalmával. Az ide utazónak mindig nagy esélye van arra, hogy jó időt fogjon ki. Hiszen 30-40 csupán a téli napok száma 0 °C átlaghőmérséklettel, és 80-85 a nyári napok száma, amikor a hőmérséklet átlaga 25 °C.

A. Hajdú hagyományok

Szoboszló 1606-os újjászületését követő 403 év jócskán mért örömet és csapást is az itt lakókra. Abban, hogy a város lakói minden sorscsapást követően képesek voltak újrakezdeni ezen a földön az életüket, nagy része volt az őket egységbe forrasztó hajdú-hagyományoknak, amelyek felelevenítése és megőrzése ma is kovásza lehet a város életének. A hajdú-hagyományok határozottan különböztetik meg a hajdú-örökösöket más tájegységek lakóitól néprajzi és kulturális értelemben is.

A szilaj szabadhajdúk letelepítése és kiváltságolása zárt csoportként, kollektív módon kiemelte őket a jobbágysors fenyegetettségéből és megnyitotta az utat egyfajta polgárosodás előtt, mégha ez a polgárosodás öntudatlan is volt és leginkább ésszerű materiális és ökonómiai kényszerek váltották ki és irányították. A kollektív kiváltságok biztosították azt az elégséges szabadságfokot, amely feltétlenül kellett a polgári jegyek térnyeréséhez társadalmi szinten. A kiváltságokból levezethető szabad paraszti állapot, hasonlóan a szomszédos kun és jász kerületekhez, vagy a nagyalföldi mezővárosokhoz, a hajdúvárosokban is sajátos mezővárosi státust, öngazgatási autonómiát és a jobbágyparaszti területekénél jóval több művelődési lehetőséget biztosított, amelyből a következő békés századokban fejlettebb parasztpolgári kultúra sarjadt ki.

A polgári fejlődés a későbbiekben egyedi és karakteres kultúra kifejlődését indukálta a kialakult Hajdúkerület 6 városában.

Az erős és élő hajdú-hagyományok megteremtették egy szerves polgári fejlődés lehetőségeit Hajdúszoboszló mindenkor lakói számára is. A hajdúvárosok környezetüktől elűtő néprajzi és kulturális jegyeket hordoznak, amelyek ápolása sokban segítheti az adott várost identitásának tisztázásában és megélésében.

A hajdú-örökség a szokások, a viselet és a gasztronómia terén olyan elemeket hordoz, amelyek leginkább a többi hajdúváros hasonló szokásaihoz, viseletéhez és gasztronómiájához hasonlóak és az évszázadok „globalizáló” hatása ellenére is megkülönböztetik a nem hajdú vidékek hasonló jellemzőitől.

Hajdúszoboszló esetében is fontos az adott környezeti erőforrások felhasználása mellett a meglévő immateriális potenciálok kihasználása a fejlődés érdekében.

A hajdúk

A hajdúság jellegzetes magyar néprajzi csoport a Közép-Tiszántúlon.

Ahhoz, hogy megértsük a viszonylagos néprajzi és kulturális különállóság mibenlétét, feltétlenül meg kell ragadni ennek a múltnak az alanyait, az ősokeket, akik cselekedeteikkel lehetővé tették a hajdúvárosok kialakulását, valamint azt, hogy „dolguk végeztével” a hajdúság nem tűnt el nyomtalanul, nem került a történelem süllyesztőjébe, mint sok más korabeli csoport, akikre jó, ha egy-egy fennmaradt földrajzi név utal csupán.

A hajdú szó a XVI. sz. elején még „állathajtó, tehénpásztor” jelentésben élt. Fegyveres hajdúk védték a portyázó törököktől, meg a rabló nemesi csapatoktól a XVI. sz.-i Magyar Királyság fontos kiviteli cikkét jelentő lábön hajtott szarvasmarhát, hogy azok rendben eljussanak a tradicionális osztrák, bajor és észak-itáliai felvevőpiacokra.

Etnikai alapon a déli végvidékről menekült magyarság adta a kezdeti idők hajdúságának többségét, akikhez különféle délszláv népekből származók is csatlakoztak ezekben a korai időkben. 1525 után, ahogy a török hódoltság mind nagyobb darabot szakított ki a Magyar Királyság területéből, soraikat folyamatosan gyarapították a földönfutóvá lett jobbágyok, kispapok, mezővárosi polgárok, végvári és taksás katonák.

Az 1514-es parasztháborúban Dózsa György leghűségesebb katonái lettek a hajdúk. Származási helyük, a Partium és Bihar, a felkelésben kiemelkedő szerepet játszott. Nem véletlen, hogy az 1514-et követő években közbiztonsági kockázatként kezelték a hajdúkat és ellenük egy sor rendkívül szigorú és kegyetlen törvényt hoztak. A törvényeket olvasva értelmezhető a korai hajdúság számkivetett, üldözött volta. A hajdúk, helyzetüknél fogva nem ismertek erkölcsi korlátot, rablásaik, fosztogatásaik egyaránt érték törököt, magyart, jobbágyot és földesurat, ez magyarázza, hogy kiirtásukat – akár a vadállatokét – országgyűlési törvények írták elő a Királyi Magyarországon és Erdélyben egyaránt.

Ez a szabad, fegyveres állathajtó réteg a török háborúk katonai igényét kihasználva fegyverforgató csoporttá alakult át.

Megszerveződtek a fenyegetésekkel szemben és egyre militánsabbá váltak. A korábban szétforgácsolt csapatok egyre inkább koncentráálódtak, egyre nagyobb erőt mutattak.

Számuk a XVI. század második felére már annyira megemelkedett, hogy Báthory István erdélyi fejedelem hozzákezdett megszervezésükhöz. Száz hajdú fölé egy hadnagyot, négy-öt száz fölé pedig egy kapitányt rendelt. Érdekes, hogy már ekkor felbukkant a hajdúk letelepítésének igénye. Báthory Lengyelországában makacsul tartotta magát az az értesülés, hogy a király „magyarokkal akarja benépesíteni Livóniát”.

A török hódoltság folyamatos térnyerésével párhuzamosan jelentős katonai erővé váltak a sajátos szervezetet kialakító szabad hajdúk. Zsoldos katonai szolgálatot vállaltak a végvárakban az erdélyi fejedelmeknél, illetve a királyi hadakban, vagy földesúri magánhadseregekben. A szolgálat jellege szerinti csoportosításuk egészen a török kiűzéséig megmaradt. Kegyetlen, kérlelhetetlen martalócok hírében álltak, akik háborúk idején válogatás nélkül sarcolták-pusztították az ellenséget, de a lakosságot is. A valóságban sem jobbak, sem rosszabbak nem voltak a korra jellemző európai katonaátlagnál. Sajátos katonai szervezetük hűen tükrözte függetlenségüket. Előljáróikat, kapitányaikat, hadnagyukat és tizedeseiket maguk választották és azoknak feltétlen engedelmességgel tartoztak. A magyar katonai táborokra oly jellemző drákói szigor esetükben még fokozottabban jelent meg. Létszámukat folyamatosan gyarapította és pótolta a török, illetve a földesúri hatalom elől menekülő tömege. A szabad hajdúk száma főleg a 15 éves háború alatt gyarapodott erősen. Létszámuk ebben az időben 35-40 ezer fő volt.

A hajdúk a XVI. századi magyar hadszervezet legharcodzonebb, legütőképesebb elemét képezték. Harcmódoruk lényege a portyázás és lesvetés volt, vagyis harcéljárásuk briliánsan idomult a törökkel való folytonos és egyenlőtlen küzdelem szükségleteihez.

A hajdúk hivatásos katonai renddé alakulása a tizenöt éves háborúban (1593–1606) fejeződött be. Nevük a magyar gyalogos katona szinonímájává vált. A XVII. században azonban egyre nagyobb számban váltak lovasokká, amely együtt járt a társadalmi hierarchiában történő emelkedésükkel, hiszen a 2-3 vezetőnek lóval és drágább felszereléssel is rendelkező lovas elismertsége nyilvánvalóan magasabb volt gyalogos társánál. A lovas hajdúkat puskás lovasként alkalmazták a magyar és nyugati seregekben.

Első megjelenésük a nagypolitika színterén II. Mátyás szolgálatában történt, amikor is fivéréől, Rudolf császártól a hajdú csapataira támaszkodva vette át a hatalmat.

A hajdúk ott harcoltak Magyarország területén minden hadjárásban, csetepatéban, kisebb-nagyobb csatában, de részt vettek a korszak nagyobb spektrumú európai konfliktusainak hadi cselekményeiben is. A hajdúk csak török zsoldjában nem voltak hajlandók harcolni! A szilaj, megzabolázhatatlan harcosok kérlelhetetlen törökellenességükről voltak ismertek, ezért sokszor még a „törökös” erdélyi fejedelmekkel is szembe kerültek.

A hajdúk voltak a kozákság mellett Európa egyik legnagyobb létszámú és legharcedzettebb szabad katonai potenciálja, amelynek megszerzése és saját céljaikra történő felhasználhatóságának biztosítása minden hadakozni akaró nagy formátumú személyiség elemi érdeke volt. A hajdúk ott vannak a Német-Római Birodalom hadszínterein, ott vannak Lengyelországban mintául szolgálva a lengyel gyalogság kialakításához, és ott vannak a Tizenöt Éves Háború elhúzó harcaiban is. A folyamatos háborúskodás harci tapasztalatuk, készségeik komoly fejlődését eredményezik.

A Bocskai-szabadságharc idején, és azt követően az Erdélyi Fejedelemség történetében is meghatározó szerepet voltak képesek betölteni. A hajdúk jelentős támaszai lettek a XVII. századi függetlenségi harcoknak és a Rákóczi-szabadságharcnak is.

A XVI-XVII. század fordulóján parancsolóan vetődött fel a hajdúk visszaillesztése a társadalom rendjébe. Több fejedelem és főrangú nemes tett lépéseket a komoly közbiztonsági és társadalmi feszültségeket okozó hajdúság letelepítésére. A legtöbb szabad hajdút Báthory Gábor fejedelem telepített le, de a legemlékezetesebb hajdútelepítés kétségtelenül Bocskai István nevéhez fűződik. A hajdúság Bocskai korában már erősen rétegződött és jónéhány vezetőjük középnemesi származású volt.

A bihari mágnás által indított Habsburg-ellenes felkelés katonai alapját a hozzá csatlakozó és végsőig mellette kitartó gyalog- és lovashajdú egységek jelentették. A szabadságharcban áthajló felkelés gyors térnyerése és jelentős sikere jórészt ezeknek a hajdú egységeknek volt köszönhető. A szabadságharc eredményeként az immár fejedelem Bocskai több mint 9000 hűséges hajdúkatonájának házhelyet, földet és kollektív kiváltságokat adott, amiért szükség esetén katonai szolgálatokat kért cserébe.

A XVIII-XIX. században már nem katonai, hanem uradalmi rendfenntartó alkalmazottak. A békésebb korokban nem a valós harcok, hanem inkább a kiváltságaik megvédésére vívott politikai harcaik jellemzőek.

A hajdúk történeti és népi kialakulása sok párhuzamot és hasonlóságot mutat a többi kelet-európai szabadalmas újkori katonai réteg vagy rend keletkezésével és történetével. Ilyenek voltak Ukrajnában a kozákok, a Balkánon a délszláv népeknél a hajdemákok, a hajdukok, morlások, martalócok és haramiák.

A Tizenöt Éves Háború (1593-1606)

A török hódoltság idejének permanens hadiállapotából két nagy háború emelkedik ki meghatározóan. Az egyik a Tizenöt Éves Háború, a másik a felszabadító háborúk hasonló időtartalmú csatározásai. Mindkét időszak pótolhatatlan veszteséget okozott elsősorban a magyar etnikumnak emberéletben, de anyagiakban is. A Tizenöt Éves Háború befejeződését követően egyes területeken a népességfogyás kritikussá vált. Ugyanez ismétlődött meg a felszabadító háborúk alatt is.

A Tizenöt Éves Háború volt azonban az, amikor a Királyi Magyarország először szembesült egy elhúzó intenzív harc minden borzalmával. Az Oszmán Állam érzékelhetően meggyengült a hatalmas kiterjedésű birodalom gyarapításával és

megtartásával eltelt XVI. században. Mindeközben a Habsburg Birodalom hasonló méretű gazdasági alaphoz jutva kellőképpen megerősödött, ahhoz, hogy érdekeit a törökökkel szemben is érvényesíteni tudja, viszont ahhoz még nem volt elég erős, hogy véglegesen le is tudja győzni.

II. Rudolf német-római császár, és magyar király Erdéllyel szövetségben, kísérletet tett a török kiűzésére a hódoltság területéről. A kezdeti sikerek után – felvidéki és dunántúli harcok, vagy Bocskai István 1595-ös Gyurgyevó-i győzelme – a keresztény csapatok sorozatos veresége, az ország hadszíntérré válása, egyértelművé tette a Habsburgok tehetetlenségét, és azt, hogy nem tudják a törököt kiűzni a történelmi Magyar Királyság területéről, csupán a veszteségeket növelik elviselhetetlen szintre.

A császár egyre határozottabban és egyre kegyetlenebb formában akarta megállítani a reformáció térhódítását a Királyi Magyarországon. A legnagyobb felháborodást az váltotta ki, hogy a kiürült kincstárat a magyar protestáns nagybirtokosok vagyonával kívánta feltölteni a császári kormányzat. Felségsértési pereket indított a főurak ellen. Perbe fogták Illésházy Istvánt, Rákóczi Zsigmondot, majd következett volna Bocskai István, de ő az ellenállást választotta!

Az elhúzódozó harcokat katonailag a Szent Szövetség csapatainak nyomasztó harcászati és fegyverzeti fölénye jellemezte. Ez a tény azonban nem mindig volt elégséges a törökök számbeli fölényének és verhetetlen logisztikai lehetőségeinek ellentételezéséhez. A háború elejének gyors keresztény győzelmei után kialakult hullámzó sikerű harcokkal jellemezhető patthelyzetnek jellemző terméke az 1596-os mezőkeresztesi csata.

A Bocskai Szabadságharc

A hajdúság történetének egyik legjelentősebb momentuma a Bocskai felkelésben betöltött szerepük volt. Bocskai István az elégedetlenek élére állva, szabadságharcában kísérletet tett a vallásszabadság, a rendi és nemzeti függetlenség megvédése mellett a hajdúkérdés megoldására is.

A bocskai-kori hajdúság származási és társadalmi összetételét vizsgálva nyilvánvaló, hogy azok jórészt a Partium területéről származtak. Sok volt közöttük a kis- és középnemes. A fejedelem már korábban, mint váradi főkapitány kapcsolatba került a bihari-partiumi katonaelemek között a hajdúkkal is, sőt amikor Báthory Zsigmond Báthory András bíborosnak játszotta át a főhatalmat, az akkor királyhű Bocskai 1599. végén a Partiumban gyűjtött és tüzéséggel is megerősített hajdúhaddal indult meg ellene. Ez is mutatja, hogy Bocskai már ekkor képes volt komoly hajdúsereget mozgósítani.

Bocskai 1604-ben már másfajta nézeteket vallott, mint 1598-ban és a belpolitikai helyzet is úgy alakult, hogy a nyílt, fegyveres ellenállás aligha volt elkerülhető. Bizonyos hogy, komoly esélyek nélkül aligha vállalta volna fel egy Habsburg-ellenes nyílt katona felkelés következményeit s ezt bihari birtokai valamint a hajdúsággal való kapcsolata jelentették. Bocskai már prágai „fogságából” való hazatérése után titkos tárgyalásokat kezdett a törökkel.

A Tizenöt Éves Háború poklából kisarjadó felkelés gyakorlatilag egy kelet-magyarországi főúr egyéni harcából indul újtárra, éppen azzal, hogy a hajdú katonai réteg Bocskai István sorsához kapcsolta saját sorsát.

A politikailag és katonailag is tapasztalt és tanult bihari nagyúr határozott és sikeres fellépése megcsillantotta a reményt az ország lakossága előtt a kilátástalan, pusztító háború befejezésére. Súlyomkő vára és a körülötte a XVI. század derekán kialakult sajátos katonai vidék a felkelés szervezésének helyszíne. Ide húzódott vissza Bocskai a császári megtorlás elől.

A török már kezdetben katonai segítséget ígér Bocskainak, de ő inkább a hajdúkat kívánta megnyerni ügyének. Már ekkor 800 nagykeréki hajdú segítségére számíthatott Bocskai. Concini váradi vicekapitány tudomást szerezve Bocskai és a török tárgyalásairól kardcsapás nélkül elfoglalta Szentjobb várát. Ezután Concini továbbvonult Kereki alá, de ott Egry István köleséri hajdúi vártak rá, felkészülve a harcra. Concini maga is megsebesült az ostromban és október 5-én elvonult Kereki alól.

A hajdúk bekapcsolódása Bocskai harcaiba Kerekinél kezdődött s hálából majd a fejedelem a köleséri hajdúkat Nagyszalontára telepíti, akik olyan utódokkal büszkélkedhetnek, mint Arany János, Arany László, Zilahy Lajos és Sinka István.

Hiábavaló volt Belgiojoso szorgos munkálkodása abból a célból, hogy a hajdúkat megtartsa a császár hűségén. 1606 október 14-én öt hajdúkapitány írta alá azt a hitlevelet, amely a hajdúk átállását biztosította.

Pezzen ezredes csapatai Belgiojoso megsegítésére indultak, de a Bocskai hűségére esküdött hajdúk lesére futottak Álmosdnál. Álmosdnál a csatát eldöntő hajdúlest 2000 hajdú állta ezekhez a csata után 7800 hajdú állt át. A hajdúkat ebben a kezdeti időkből inkább a karddal szerzett vagyon kecsegtető lehetősége és a katolikusellenességük kapcsolta Bocskaihoz.

Az 1604. október 15-i Álmosd-diószegi csata után térben és időben rendkívül gyorsan terjedő felkelés egyre inkább szabadságharcra alakult át. Bocskai a tiszalöki táborban tartózkodik 1604. október 26. és november 7. között, s itt alakul át önvédelmi harcra országos méretű szabadságharcra. A tiszalöki táborban sorra csatlakoznak hozzá a Királyság és Erdély meghatározó főurai és a vármegyei nemesség nagy része. Az egyéni érdekekből kinőtt mozgalom elérte azt a szintet, amikor Bocskai már nagyobb, tágabb célok elérése érdekében léphetett fel. Bocskai már nem kevesebbet akart elérni, mint az ország szabadságának visszaállítását. Így vált a felkelővezérből szabadságharcos fejedelemmé. 1604. november 12-én Kassáról kiáltványban szólította fel a nemességet a csatlakozásra. Néhány hónap múlva a hajdúk már Pozsonynál és Bécs alatt kergették a császáriakat és 1605-ben felszabadítják Magyarország nagy részét. Zászlóikra a *Pro Deo et Patria – Istenért és Hazáért* jelmondatot hímezték. Kismarjai Bocskai Istvánt hadi sikerei csúcsán előbb Erdély, majd a szerencsi országgyűlés Magyarország fejedelmévé választotta, a szultán koronával ajándékozta meg, amit Bocskai jó érzékkel visszautasít, hisz nagyon jól tudja, hogy több, mint ami már most is, nem lehet, de a töröktől elfogadott főhatalommal terhelve kevesebb mindenképpen. A harc végeredménye pedig az, hogy Bocskai békére kényszeríti Európa két legnagyobb hatalmát. A két kimerült korabeli szuperhatalom a magyar fegyverek nyomására kénytelen békét kötni egymással. A bécsi béke megerősíti Erdély státuszát és a protestáns vallásszabadságot. Mindezt a hajdúk vitézsége és kardja biztosította.

Bocskai csodálatos módon nyeri meg magának a zabolátlan hajdúkat, nem mással, mint azzal, hogy megbízhatóan fizeti a járandóságukat. Amikor kiürül a kincstár saját birtokaiból kikülönözött remek földeket (a Hajdúhát termőtalaja az egyik legjobb talaj az Alföldön), házhelyet és ezzel együtt másfajta felelősséget ad a hajdúknak.

Hajdútelepítések

Történelmünk során több fejedelem, de főurak, földbirtokosok is kísérleteztek a hajdúk megzabolázásával telepítések útján. Tudjuk, hogy a legnagyobb számú hajdú elemet a szerencsétlen sorsú Báthory Gábor erdélyi fejedelem telepítette le a bihari térségben, de a legnagyobb hatású és legemlékezetesebb letelepítés mégis a Bocskai István fejedelem nevéhez fűződő hajdútelepítés volt, amely végső soron létrehozott 7 erősen egymásra utalt hajdútelepülést. Később Polgár kiválását követően a hat településből alakult ki a Hajdúkerület.

Bocskai először a szerencsi országgyűlésen ígért földet, házat és nemességet a hajdúknak. Ezeket a szerencsi ígéreteket tekinthetjük a korponai kiváltságlevél kiadására alapot adó országgyűlési felhatalmazásnak.

Korponán a békét előkészítő tárgyalások 1605. november 24. és december 3. között folytak. Amikor azonban híre ment, hogy a békepontok kialakultak, de a hajdúság helyzetének rendezésére nem történt intézkedés valóságos zendülés tört ki. A hajdúság igazi katonaként egyáltalán nem volt érdekelt a békében és sorsát is addig látta biztosítottnak, amíg a folyamatos zsákmányszerzés számára lehetséges volt. A fejedelem egész tekintélyét latba vetve tudta csak meggyőzni a hajdúkapitányokat, hogy a Habsburgokkal való kiegyezés gondolatába nyugodjanak bele. A hajdúkatonák megélhetésének biztosítására adta ki azután 1605. december 12-én a híres szabadalomlevelét. A korponai szabadalomlevelét 13 hajdúkapitánynak és a vezetésük alá tartozó hajdúknak adta kiváltságokat. A korponai kiváltságlevél az utókor értékelése szerint megvetette a hajdúvárosok alapjait, megteremtette a hajdúszabadságot és a hajdúság jó részét visszaemelte a társadalom szervezetébe. Bocskai 1606. márciusában Egry Istvánnak Kölesérré, majd szeptember 2-án *Halasi Fekete Péter*nek Szoboszlóra külön kiváltságlevelet ad. Ezzel a katonailag legértékesebb hajdúegységek sorsát rendezte hosszú távra.

Bocskai István saját birtokain 9254 hajdú vitézének adott házhelyet és földet a megélhetésükhöz. A nagyúr és a hajdúk között létrejött szerződés szerint a hajdúk háború idején katonáskodtak, ennek fejében kollektív nemesi szabadságot kaptak, és mentesültek mindennemű földesúri szolgáltatás alól. Bocskai István ezzel nemcsak a saját fegyveres erejének magját biztosította, hanem fontos társadalmi feszültségeket oldott fel és jelentős közbiztonsági problémát orvosolt. Fontos szempont volt a permanens harcokban elnéptelenedett vidékek újbóli betelepítése és ezek visszaintegrálása a fennálló társadalmi és gazdasági keretek közé.

Az első hajdú kiváltságolásokat hamarosan újabbak követték. Hajdútelepek jöttek létre a hódoltság észak-keleti határíve mentén Bihartól a Sajó-Hernád torkolatáig.

Néhány hajdútelep a Dunántúlon is létre jött, de Erdélyben is akadtak hajdú jellegű települések a várak közelében.

A virágkorát élő Erdély fejedelmei, de a jelentősebb tiszántúli földesurak is számos községgel kötöttek hajdúszabadságot biztosító szerződést, az utolsót II. Rákóczi Ferenc 1708-ban Tarpával. A hajdúvárosok a hadszervezetben végvárakként szerepeltek.

A nagy fejedelem korponai szabadságlevelébe rögzített kérését az ország védelmére szóról- szóra teljesítették a hajdú vitézek. Ott voltak Buda visszafoglalásánál, amikor Petneházy hajdúival elsőként lépett a vár fokára, ott voltak Rákóczi hadseregében Esze Tamás talpasai közt és az 1848-49-es szabadságharcban, mint Kossuth katonái és nemzetőrei. Tették mindezt azért, mert Bocskai emlékezete tovább élt és él bennük nemzedékről-nemzedékre.

A hajdúvárosok

A hajdúvárosokat az Erdélyi Fejedelemség, a Királyi Magyarország és a Török Hódoltság ütközőzónájában hozták létre maguk az erdélyi fejedelmek. Az erőviszonyok változásai folytán hol a Királyi Magyarország, hol az Erdélyi Fejedelemség fennhatósága alá tartoztak.

Bocskai célja is láthatóan az volt, hogy a Tokaj és Kálló között hiányzó végvári rendszert a hajdúk letelepítésével kiegészítse. A hajdúvárosok tehát elsősorban a védelem jegyében jöttek létre. Rákóczi Ferenc is úgy emlékszik a hajdúkra, mint akik „valaha a török határ őrei voltak.”

A hajdúvárosok lakói megtartották katonai szervezettségüket és folyamatosan készenlétben álltak, hogy bármikor hadba vonulhassanak. Jellemző volt, hogy az egykori hajdúk az egyes településeken belül is megtartották különállásukat.

A telepítések árnyoldala volt azonban, hogy az egyre inkább földművelésre áttérő hajdúk mindinkább elvesztették harckészségüket. Jellemző volt ez már a második generációs letelepült hajdúktól kezdve, kevésbé jelentkezett viszont a kis bihari hajdúvárosok körében, akik kezdettől fogva a váradi főkapitányok alá tartoztak, akik rendre ellenőrizték is készségüket.

Mivel a Tiszántúlnak ezen a részén nem létezett számottevő végvár, a védelmi rendszer szilárdítása érdekében a létrejövő hajdúvárosok az országos végvárrendszer részeként szerepeltek. A hódoltság korában egy-egy végvárnak a védelmi feladatokon kívül, igen komoly közigazgatási feladatai is voltak. A török kori Magyarországon a várak rendkívül fontos szerepet játszottak, mindegyik hadviselő fél számára. Ennek a ténynek a jelentőségét és következményeit ismerjük de, hogy a miértjét is megérthessük figyelembe kell vennünk a XVI-XVII. század természetföldrajzi viszonyait. E század éghajlatát hűvös, erősen csapadékos időjárás jellemezte. Ebből következik, hogy a folyóvizeink is jóval bővízűbbek voltak és vízjárásuk is egyenletesebb volt, vagyis egész évben magasabb vízállásokat produkáltak. Az Alföld képét leginkább meghatározó szabályozatlan folyókat, patakokat, hatalmas kiöntések, kiterjedt mocsarak, lápok, erdők kísérték széles övekként mindkét partjuk mentén. Mindezek erősen korlátozták a letelepedés, de leginkább a közlekedés lehetőségét. A vízmentes területek csak töredék részét képezték a síkság teljes területének ezért birtoklásuk rendkívül felértékelődött. Ebből következik, hogy egy-egy nagyobb, néha országrésznyi terület

ellenőrzéséhez elég volt egyetlen, nagyobb közlekedési csomópontban fekvő vár megszerzése, birtoklása.

A várban álló helyőrségek jelentették a végrehajtó hatalmat és ezek védelmében kaptak helyet az állam kormányzati, gazdasági, jogi feladatokat ellátó szervei. Ha a töretlen túlerővel szembeni védekezés felértékelte a várak szerepét a magyar oldalon, ugyanez kiemelten igaz a törökre, ugyanis az oszmánok uralma kizárólag a várakra épült, ezek elvesztése az adott régió feletti katonai, politikai és gazdasági ellenőrzés megszűnésével járt.

A hajdúvárosok veszélyeztetettségét fokozta az, hogy kiváltságokkal érintett vidékeken fekvő jobbágyfalvak már korábban szerepeltek a török defterekben, tehát hódoltsági területeknek számítottak. A török nem mondott le szívesen az egykor már hódoltatott részekről, így kezdettől fogva szálka volt a szemükben a hajdúvárosok léte. Ez a veszélyes helyzet a váradi vilajet megalakulása után még sürgetőbb problémákat vetett fel, hiszen Várad felől bármikor reális veszély volt egy török oldaltámadás lehetősége. Várad 1660-as elfoglalásával vette kezdetét Bihar vármegye teljes török megszállása, amely viszonylag rövid ideig tartott ugyan, mégis hatalmas pusztítást okozott, a lakott porták száma a 17. század végére a 150 évvel korábbinak negyedére csökkent. A hajdúvárosok Bihar elvesztésével biztos támaszukat veszítették el.

A magánjogilag, tömegesen kiváltságolt hajdúk megszerzett jogait sem az országgyűlések, sem a kamara nem ismerte el, részükről folyamatos volt az igyekezet, hogy a hajdúkat rendes adóalannyá tegyék. A hajdú kiváltságok lényegében meg is szűntek, amikor legfőbb támaszuk az önálló Erdélyi Fejedelemség 1690-ben betagozódott a Habsburg-birodalomba. Ennek ellenére általában hajdújoggal éltek a XVIII. sz. elejéig és csak a Rákóczi-szabadságharc bukásával sikerült őket jobbágysorba visszaüllyeszteni.

A hajdújogok elvesztésével megindult egy polgárjogi harc kiváltságaik visszaszerzésére. A bihari hajdú községek több mint száz évig pereskedtek szabadságukért.

A hajdú Szoboszló

Szoboszló Szabolcs megyében a legnagyobb települések közé tartozott. Az 1582. évi dicális összeírók a falvak sorában Nyíregyháza után itt találtak legtöbb portát, szám szerint 41-et. Bocskai 1606. szeptember 2-án, Kassán kelt szabadságlevelével minden bizonnyal a testőrségét alkotó 700 lovas-hajdút telepített Szoboszlóra *Halasi Fekete Péter kapitány*, valamint *Halasi Beődy Mátyás*, *Abády Médy István*, *Maklári Kiss Pál*, *Sarudi Rácz Farkas*, *Túri Pap István*, *Chéffy Haty János*, *Rábéi Makkos Ferenc* századosok vezetésével. Az adományozottak birtokaikba történt beiktatása 1606. szeptember 23-án fejeződött be. Az adománylevel kihirdetésére a Szabolcs vármegyei Kárászon tartott gyűlésen került sor, 1607. február 5-én. A kassai szabadságlevel különösen nagy jelentősége miatt mindig féltve őrzött kincse volt a szoboszlóiaknak.

A kassai szabadságlevel a kapitány és a századosok nevét örökítette meg, a hajdúkatonákét nem. Hiteles névsor az utódokról 1702-ben készült. A letelepülők közt egyaránt voltak nemesek és nem nemesek. Valamennyien részesültek a hajdúnemesi jogokban. Ez azonban nem egyes személyeket vagy családokat illetett meg, hanem a Szoboszlóra letelepült családfőt és utódait együttesen és közösen. Bocskai és az őt követő erdélyi fejedelmek a szabadságjogok ellenében igényt tartottak a hajdúk

katonai erejére. Ezért lovakkal, fegyverzettel teljesítendő hadi szolgálatra kötelezték őket.

Miután az ez évben megkötött bécsi békeszerződés lezárta a Habsburgok és Bocskai közt folyó háborút, a fejedelem már nélkülözhetette leghűségesebb és legjobb lovaskatonáit. A hajdúszoboszlói emlékezet is lovashajdúk letelepedéséről beszél. A szoboszlóiak később is mindig számontartották és büszkék voltak, különösen a többi hajdúvárosokkal szemben lovaskatonai mivoltukra. Amennyiben ez így van a szoboszlói telepések eleve egy magasabb cenzust képviseltek, mint gyalogos társaik.

A szoboszlói hajdúk egy része Harang nevű, ma már nem létező, Füzesgyarmat határába beolvadt békési kismemesi faluból származott, de a nemesítettek névsorában meghatározó a kun elem, ami megerősíti a vidék szoros kapcsolatát a szomszédos kun területekkel.

A letelepítés után indult útjára a jellegzetes hajdúfejlődés Szoboszlón is másik 6 szabolcsi és 20 bihari helységhez hasonlóan.

A kialakult hajdúvárosok gazdasági előzmények nélküli mesterséges képződmények voltak, anélkül nyertek városi kiváltságot, hogy meglettek volna ehhez a szükséges gazdasági előfeltételeik. Szoboszlót is katonai- politikai érdekek és szükségszerűségek, valamint a fővezéri akarat emelte városi rangra, mindenféle gazdasági és társadalmi alap nélkül.

Az 1606-ban megkapott hajdúszabadságot hamarosan követte a városszervezet kiépítése. A hagyományos parasztfaluból katonaváros lett, annak egyre kézzelfoghatóbb szerkezeti és szervezeti jegyeivel egyetemben.

Bocskai István Szoboszló faluban lévő saját birtokrészeit adományozta hajdúinak. Miután itt más nemesi birtokosok is voltak, ezek birtokrészei, jobbágysági továbbra is ezeknek a földesuraknak a fennhatósága alatt maradtak. Ebből következik, hogy ezekben az években érdekes kettősség jellemezte a város szerkezetét. Szoboszló az öreg hajdúvárosok közül az egyetlen, amelyik nem a régi középkori falu helyén épült tovább, vagyis a hajdúváros nem az előző település szerves folytatása. A jövevény hajdúk (kb. 1500-1600 fő) a régi falutól délre a bővizű Kösi hordalékkúpjának egy jól védhető területén telepedtek le. Ennek valószínűleg célszerű katonai indokai is lehettek. A hajdútelepből kialakult és egyre erősödő hajdúváros mellett tehát továbbélt a középkori falu jobbágylakosságával egyetemben.

A hajdúváros élete a kiváltságolás után azonban korántsem kapcsolódott annyi szálal a középkori faluhoz, mint a mezővárosoknál ez általában megfigyelhető. A helybenmaradt jobbágylakosság (kb. 400 fő) egy jelentős része a mai várostól északnyugatra fekvő Kis-Szoboszlón még évtizedeken keresztül földesúri hatalom alatt maradt s a feudális terhek egy részét – mint pl. az egyházi tizedet- továbbra is viselte. Kis-Szoboszló jobbágysági számára a hajdúk jelenléte egyrészt védelmet jelentett, másrészt a kiemelkedés lehetőségét is megcsillantották a jobbágysorsból. A XVII. század második felére a jobbágy lakosság is áthúzódott a hajdúk városába s így a földesúri hatalmat nem ismerő hajdúszabadság részesévé vált. Igaz mindez annak tudatában is, hogy a hajdúk a legkritikább esetben, hosszú idő után adtak belső telket és házhelyet (kb. 13x33 m) idegennek.

A letelepült hajdúkatonaság szisztematikusan tágította a város határát. A szoboszlói határ megszállása mellett elfoglalták a környező, elnéptelenedett falvak határának jó részét is. A nagy határrészek használatbavétele jelentősen megnövelte a város népességeltartó képességét. Valószínű, hogy a régi jobbágyfalut ekkor nevezték el Kis-Szoboszlónak s az eredeti Szoboszló névvel az újonnan alapított hajdúvárost illették.

Valószínűleg Szoboszló a magyar várak mintájára hármasszerű erősségből állott. A legkülső védelmi öv az ún. *latorkert*, amit a tolvajok távoltartására sűrűn egymás mellé állított hegyes karókból álló kerítés övezett. A latorkerítésen a fő közlekedési utak bemeneténél sorompóval lezárt kapuk voltak és csak ezen keresztül lehetett bejutni a következő védelmi övezetet jelentő külső, vagy *huszárvárba*. A városnak ezt a részét igen gyakran kertségnek is nevezték, innen eredeztethető az, hogy a hajdúvárosokat ma is kertes települések rendszerébe soroljuk. A kertség volt a hajdúváros legnagyobb részét kitevő terület, s ez volt a szoboszlóiak gazdasági tevékenységének tere. A lovasság állandóan itt táborozott, itt voltak az istállók is és az egész jószágtartás itt folyt. A hajdúváros jól elkülöníthető harmadik védelmi övét a *belsővár* alkotta. A huszárvár és a belsővár között húzódott a vízzel telt árok és ennek belső partján a *hajdúpalánk*. A jobb védelem érdekében még a belsőváron belül is kiépítettek egy *erődítést*, a város középpontjában fekvő templomot bástyákkal erősített kőfallal övezték.

Báthory Gábor erdélyi fejedelem már 1610-ben vásárlást adott a városnak, amely nagyban hozzájárult térségi szerepének megerősödéséhez.

A népesség gyors szaporodása miatt Szoboszló településszerkezete, külső formája a XVIII-XIX. században lényegesen megváltozott, de XVII. századi jegyei közül néhányat még napjainkig is megőrzött.

A népesség növekedésével, megváltozott a gazdálkodás rendszere és a nagyállattartó gazdálkodással szemben a szántóföldi termelés került mindinkább előtérbe.

A Hajdúkerület

A Hajdúkerület alatt azt a középfokú törvényhatóságot értjük, amely a XVII. században fokozatosan vált külön Szabolcs vármegyétől, s a század végén szerveződött meg és az "öreg" szabadalmas hajdúvárosokból állt. A nagyrészt protestáns vallású, kálvinista hajdúvárosok sajátos kiváltságokat élveztek a XVIII- XIX. században. A Bocskai által telepített hajdúk hat hajdúvárosa lakóinak sikerült többszöri birtokcserével megőriznie kiváltságait: Hajdúszoboszló, Hajdúböszörmény, Hajdúnánás, Hajdúdorog, Hajdúhadház és Vámospercs 1691-től végleg különválván a vármegyei fennhatóságtól, önálló közigazgatási egységet, a Hajdúkerületet alkották. A hajdúvárosok sajátos kiváltságaikból adódóan önálló közigazgatással, adóigazgatással és büntetőbíráskodással rendelkeztek. Felettes szervük 1790-ig a Kamara, majd a Helytartótanács volt. A hajdúkerület élén is a király által kinevezett, de a városok által választott főkapitány állott, testületi szerve a kerületi törvényszék volt, ide lehetett az egyes városok magisztrátusa által hozott ítéleteket fellebbezni. Ez közvetítette a felsőbb kormányhatóságok rendeleteit a városokhoz. Mindez a környező jobbágyfalvak és mezővárosok fölé emelte őket. A hajdúvárosok meglévő kiváltságai indukálták azt a bevándorlási hullámot is, amely különösen a XIX. század közepétől gyorsult fel, s egyben kiváltója volt a társadalmi rétegződés felgyorsulásának és a belső feszültségek növekedésének, amely a hajdútelek birtokosai és az ilyennel nem rendelkezők között éleződött ki.

A Hajdúkerület a vármegyékkel egyenrangú, önálló törvényhatóságként működött. Követei 1790 után részt vehettek az országgyűléseken, minden város két-két követet küldhetett, a nemesi felkeléshez katonákat állítottak és nem fizettek közadót. Központja a kerület legnépesebb és központi fekvésű városa Böszörmény volt.

A Hajdúkerület a Magyar Királyság szabad kerületeinek körébe tartozott, vagyis olyan *"melyeknek lakosai összesen tesznek egy nemest, s különös portával, saját, a vármegyétől független tisztikarral, országgyűlési székkal és szavazattal"* rendelkeznek. Hasonló jogaik voltak a Jászkun kerületnek és a fiumei magyar tengervidéki kerületnek is.

A hajdúvárosok iskolái a debreceni református kollégium partikulái voltak, szellemi útmutatásukat onnan kapták, akárcsak tanítóikat, tankönyveiket, tantervüket. A XIX. században felgyorsult polgári átalakulás eltörölte a hajdúvárosok rendi kiváltságait is, amely az érintettekben érthetően zavart, tanácstalanságot váltott ki. Mindezek ellenére az 1848-as forradalom szabadságharcra alakulásakor szívvel-lélekkel csatlakoztak a nemzet önvédelmi harcához.

A szabadságharc bukását követően a Hajdúkerület önállóságát felszámolták, de a Bach-rendszer bukása után a kerületi önállóság visszaállt.

A kiegyezés után még határozottabban kibontakozó polgári fejlődés megkérdőjelezte a feudális eredetű közigazgatás létjogosultságát. Hosszas küzdelmek után az 1876-os egész országra kiterjedő közigazgatási rendezés keretében a Hajdúkerületet - a hajdúvárosokat a környező jobbágyfalvakat és mezővárosokat is magába foglaló - Hajdú vármegyévé szervezték, a Biharhoz tartozó Debrecen székhellyel.

Szejdi –dúlás

Minden év április 29-én szép megemlékezést tartanak a hajdúszoboszlóiak a Közgazdasági Szakközépiskola kertjében felállított emlékműnél. Feltételezések szerint ezen a területen állt valaha az a Kis-Szoboszlói erődtemplom, amelyet Kecskeméthy Balázs hadnagy és 300 szoboszlói hajdú 1660. április 29-én utolsó emberig védett Szejdi Ahmed budai pasa seregével szemben.

A pasa II. Rákóczi György erdélyi fejedelem engedetlenségének megtorlására és a fejedelem végleges elmozdítására indult hódoltsági csapataival Bihar és Erdély felé. A hajdúknak egy percig sem lehetett afelől kétségük, hogy ők, mint a fejedelem jelentős fegyveres támasza elsődleges célpontjai lesznek a pasa készülő hadjáratának.

Már 1606. elején tudomást szereztek a hajdúvárosok a török mozgásról. Február 12-én a hét hajdúváros hadnagyai Polgáron tanácskoztak a kialakult helyzetről, majd csapataikat Szoboszló- Nádudvar körzetében gyülekeztették. Ide várták Gyulai Ferenc váradi kapitány segédcsapatait is. Az erdélyi csapatok azonban látva a török túlerjét visszafordultak és ezzel magukra hagyták a hajdúcsapatokat.

A lakosság nagy része az oszmán csapatok közeledésének hírére, távolabbi vidékekre menekült. Kimenekítették a város iratait is. Szejdi Ahmed keményen megfenyegette a várost, a teljes elpusztítását ígérte, amennyiben az ellenáll.

A Szoboszlón maradt kb. 1500 városi lakos és bemenekült környékbeli azonban mégis a harcot választotta inkább. A hagyomány szerint Kecskeméthy Balázs városi hadnagy

250-300 fegyveressel és az itt maradt lakossággal a református templom köré építette erődítményben szállt szembe a törökökkel. Valószínűbb azonban, hogy a hadnagy vezetésével a kis- szoboszlói erődtemplom falai közé húzódtak be és készültek fel a harcra. A török vezér a ma már nem létező Török-dombon állította fel táborát és a templomerőd ellen vezényelte csapatait. A hősiessen védekező hajdúk az első rohamot visszaverték. A törökök komoly veszteségeket elszenvedve vonultak távolabb. Az újabb rohamban a túlerő azonban már felülkerekedett. Kecskeméthy Balázs és az erőd védői valamennyien életüket áldozták városukért. Szejdi Ahmed az ostrom után felégette a várost.

Szoboszló elpusztítását követően a török sereg Debrecen alá vonult és a vádművek nélküli várost csak hatalmas, százezer talléros sarc kikényszerítése árán kímélte meg. Miután a szabolcsi részeket tűzzel-vassal pusztította Várad ostromára indult, Bihar erős központja 1660. augusztus 28-án török kézre került. Azon túl, hogy a török nagy kiterjedésű Tiszántúli és Partiumi területeket hódoltatott, Várad eleste az Erdélyi Fejedelemség életében is mélyreható változást okozott. Várad volt ugyanis Erdély keleti kulcsa. Több erős ostromot állt ki, de mindig képes volt biztosítani hátszágát a pusztulástól. 1660-as elfoglalását követően Erdély területét tekintve is jelentősen visszaszorult és hanyatlani kezdett.

A vész elmúltával a Szoboszló elmenekült lakói sokáig nem tértek vissza birtokukra, félve a török újabb támadásától. Ahogy azonban rendeződtek a viszonyok egyre többen tértek vissza és kezdetét vette az újjáépítés. Szoboszló közvetlenül a török hódoltság határán találta magát, amely felértékelte szerepét a határvédelemben. A hajdúvárosok többé nem nyerték vissza korábbi katonai jelentőségüket, de kiváltságaikat képesek voltak megvédeni.

Szilveszteri csergetés

Hajdúszoboszló tradicionális népszokása az év zárónapjának estéjén megtartott évbúcsúztató hangos felvonulás. A hagyomány, elsősorban az eredet magyarázatával kapcsolatban az évszázadok folyamán szerencsére alig változott.

Régen az emberek – elsősorban a fiatalabb korosztály- mindenféle zajkeltő eszközzel (kereplő, kolomp, karikás ostor, de korábban lőfegyverek is) felszerelve vonultak ki sötétedéskor az utcákra és nagy lármát csaptak. A „csergetés” nevet talán a legjellemzőbb zajkeltő a karikás ostor jellegzetes hangjáról kapta a hagyomány. Napjainkban ehhez a csillagszóró dobálás társul.

A szoboszlói szilveszteri szokáshoz egy magyarázó monda fűződik, amely a hódoltság idejébe nyúlik vissza. A népszokás legrégebbi írásos említése 1861-ből is, a szoboszlóiak egyik törökkel vívott csatájára vezeti vissza ezt a néphagyományt.

A szoboszlóiak szerint még a XVII. sz. elején egy török csapat Bárándot feldúlva és kifosztva Szoboszlónak vette az irányt. Egy kabai ember szilveszter éjszakáján rohant át Szoboszlóra, hogy figyelmeztesse az ottaniakat a veszélyre.

A szoboszlóiak felkészültek az összecsapásra és minden harcra alkalmas férfi fegyvert fogott és kivonult a város alá, hogy ott fogadja a törököt. A nők és gyermekek a templom körül gyülekeztek. Félreverték a harangot és a torony ablakain fákllyákat

dugdostak ki, hogy mutassák az irányt az éjszakába kivonult férfiaknak. A Kösin túl a várostól délnyugatra egy dombon táborozott a török. A szoboszlóiak itt rohanták meg őket. A harcban egy szálig levágták a törököket, a basát pedig az azóta Török-dombnak nevezett halom alá temették.

Néhány forrás a győztes csatát 1660, szilveszterére teszi. A néphagyomány természetesen nem beszél konkrét időpontról.

Valójában a hagyomány több változatban is megőrizte az eredet történetét, de ezek rendre a törökkel vívott győztes csatára vezetik vissza a szokás eredetét.

Meghagyva, hogy a néphagyomány szívesen őrzi meg a győztes csaták emlékét, megjegyzendő, hogy a magyar nyelvterület más vidékein is találkozhatunk szilveszter idején hasonló jellegű zajkeltő hagyományokkal. Mindez azonban mitsem csorbít azon a tényen, hogy napjainkban a város egyik legnagyobb érdeklődésre számot tartó látványosságává vált a szilveszteri csergetés, amely érdemes arra, hogy továbbélhessen a jövőben is.

Thököly Imre és Zrínyi Lona

Zrínyi Ilona 1682-ben másodszor ment férjhez. Először 1666-ban I. Rákóczi Ferencsel kötött házasságot. Ebből a házasságból születtek gyermekei, Julianna és Ferenc (a későbbi II. Rákóczi Ferenc). I. Rákóczi Ferenc, nem sokkal fia születése után, 1676-ban meghalt. A három esztendeje megözvegyült Zrínyi Ilona már 1679 nyarán levelezett késmárki Thököly Imre gróffal. Ezekben az írásokban a házasság is szóba került, de azt közös akarattal későbbre, kedvezőbb időkre halasztották. A "kuruc király" 1680 elején tette először nyilvánosan tiszteletét kíséretével. Ahhoz azonban, hogy egybekeljenek, meg kellett szerezni mind a bécsi udvar, mind a Porta jóváhagyását, ami csak 1682 elején történt meg.

Munkácsen 1682. június 15-én történt házasságkötésüket Gyöngyösi István¹ versben örökítette meg. Kapcsolatuk további alakulása azt bizonyítja, hogy az mindkettőjük részéről szerelmi indíttatású volt s az is maradt az asszony haláláig. Romantikus történetükről több korabeli francia regény is született. Ezeket az írásokat tekinti át Halász Imre² irodalomtörténész a Nyugat című folyóiratban, 1914-ben megjelent „Rákóczi után Thököly” című cikkében.

Zrínyi Ilona második férje oldalán maga is egyik szervezője volt a Habsburgok elleni kurucfelkelésnek 1678-ban, vagyonával is támogatást nyújtva a harcokhoz. A felvidéki területek sikeres visszafoglalásával 1681-re elérték, hogy a Habsburg császár bizonyos engedményeket tegyen. - Férje ezek után megpróbált szövetségeseket keresni, és különböző tárgyalásokat folytatni, törekvései azonban nem jártak sikerrel és vereségekor 1685-ben sorsa megpecsételődött.

A törökök fogságába került Thökölyt rabláncon vitték Nándorfehérvárra. Felesége Munkácson maradt két gyermekével és három évig védte Munkács várát a császári csapatok ostroma ellen. A török ellenes harcok sikere miatt Thököly, aki a törökök híve volt, nem tudott segítségére sietni, így 1688-ban kénytelen volt a várat feladni, mire a bécsi udvar gyermekeitől elszakította s a bécsi Orsolya-szüzek zárdájába internálta. 1691-ben Thököly a fogságába esett Heissler generális ellenében kicserélte.

Zrínyi Ilona ettől kezdve osztozott a Thököly-emigráció sorsában is. Férje mellett száműzetésben halt meg Nikodémiában 1703. február 18-án, nem sokkal a Rákóczi szabadságharc kitörése előtt. Hamvait 1906-ban hozták haza, és a kassai Szent Erzsébet székesegyházban helyezték örök nyugalomra. (Thököly Imre pedig Hajdúszoboszló egyik testvérvárosában, a ma szlovákiai Késmárkon nyugszik.) Még a Thökölyvel szemben negatívan elfogult II. Rákóczi Ferenc is elismeri Vallomásaiban, hogy édesanyja "nagy szellemén is volt hatalma a szerelemnek". Mostohaapját azonban olyan "hozományvadásznak" tartotta, aki csak színlelte a szerelmet.

Annyi bizonyos, hogy Zrínyi Ilona boldog anya volt s a férje mellett jóban-rosszban hősiesen kitartó asszony szimbólumává vált³. Thököly Imrét 1680. január 8-án Hajdúszoboszlón választották a bujdosó hadak fővezérévé, Zrínyi Ilonát feleségül kérő levelét ugyancsak városunkban írta meg. A bujdosók vezére 1705. szeptember 13-án halt meg.

Törökországban, száműzetésük helyszínén, a Márvány-tenger partján fekvő Karatepe faluban a helyi Thököly

Baráti Társaság emlékművel állított Zrínyi Ilona és Thököly Imre sziklába vésett képmásával, az emlékmű előtti utca pedig Thököly Imre utca lett.

1. Gyöngyösi István: Thököly Imre és Zrínyi Ilona házassága
<http://www.bkiado.hu/doku/html/palinodia/palinodia.html#d0e27>
2. Halász Imre: Rákóczi után Thököly
<http://epa.oszk.hu/00000/00022/00157/05112.htm>
3. Jókai Mór: A magyar nemzet története regényes rajzokban
<http://mek.oszk.hu/00800/00840/html/jokai163.htm>

Dóró Lárma

Van annak már jó kétszáz esztendeje, hogy a szoboszlói hajdúk sorsa rosszra fordult. Bocskai fejedelem által adományozott földjeiket sokan elveszítették. Az egykori szabad birtokos hajdúk elszegényedtek. A megélhetést biztosító jó földeket elvitte a sok baj. A szerencsések, meg akinek pénze volt, megvásárolta a kisebb-nagyobb birtokokat. A valamikori gazdasági, társadalmi egyenlőség a régmúlt emléke lett.

Az elszegényedett hajdúk nem tudtak, de nem is akartak beletörődni ebbe a helyzetbe. Szervezkedni kezdtek. Régi jussaikat vissza akarták szerezni. A küzdelem az 1820-as években nagy erővel lángolt fel. A mozgalom vezére Dóró István, hajdúnemes volt.

Az 1822. évben a nemes tanács kivetette az évi adót. Fizetni azonban sokan nem tudtak, mert a rossz termés miatt nem volt miből. Czeglédy János, a város főhadnagya mégis erélyes intézkedésekkel akarta behajtani az adót. Dóró és társai azonban megtagadták a fizetést.

Csak onnan lehet valamit elvenni, ahol van - ezt üzenté Dóró István a városházi uraknak. Itt meg a szegény hajdúságnak betevő falatja sincs. Nem fizetünk egy krajcárt se Czeglédy Jankónak!

A történetnek híre futott az egész Hajdúkerületben. A népek másfelé is mozgolódni kezdtek. Egy szeles márciusi napon a város tizedese zörgetett be a Dóró porta kapuján. Nagy fennhangon mondta: Czeglédy tekintetes úr üzeni kendnek, hogy reggel, amikor befelé harangoznak a templomba, akkorra a városházán legyen! Ez a királyi biztos úr parancsolata. Ő maga kíván igazságot tenni.

Dóró István megidézése a királyi biztos elé futótűzként terjedt el a városban. Mi is ott leszünk, nemcsak Dóró, mondták hívei. Ott is voltak! A városháza udvarán Szalai Mihályt, a katolikus kántort vagy kétszáz ember vette körül. Ő volt Dóró István mellett a mozgalom legfontosabb személye. Ő készítette a kerülethez, a városhoz küldött írásokat. A latin nyelven írt régi rendelkezéseket is ő fordította magyarra. Ezek nélkül Dóró és társai nem tudtak volna eligazodni az ügyes-bajos dolgokban. A másik vezető Halasi Fekete László igen türelmetlen volt. A városalapító Halasi Fekete Péternek volt a leszármazottja. Nehezen viselte el jogainak semmibe vételét. "Ki akarjuk keresni, hogy mi az igazságunk, ki az igazi hajdú" - mondta nagy helyeslés közt az embereknek.

Nemsokára a városháza nagytanácstermébe szólították az előbbieken kívül még Dede Mihályt, Borbély Nagy Dávidot, Cs. Kovács Mihályt, Dörgő Istvánt és Sári Bálintot is. A kerület ügyésze, Csohány László olvasta fel a vádlevelet. Így szólt: *hibások kendtek, mert "egész dühösséggel kiütött népzendülést" robbantottak ki. Tűzzel játszanak emberek!* Dóró István így válaszolt: "Én egyet se hívtam, sem hajdút, sem mást... én magamról felelek!" Akik meg itt vannak "megfelelnek azok magokról, s aztán van őfelségének olyan rostája, hogyha nem odavaló, kiejti azt". A királybiztos látta, hogy a vádlottak egyáltalán nem ijedtek meg. Az udvarról is felhallatszott az egyre szaporodó tömeg kiabálása. Jobbnak látta, ha nem élezi a helyzetet. Ezért úgy határozott, hogy szabadon engedi a vádlottakat, de dorgálásban részesíti valamennyit. Azt gondolta, ezzel lezárul ez a kellemetlen és veszélyes ügy.

Roszul gondolta!

1824 tavaszán még nagyobb erővel tört fel az elégedetlenség. Dóró Istvánt megint beidéztek a városházára. Okulva az előzőekből, a kerülethez; Hajdúböszörménybe akarták több társával együtt átszállítani. A hírre többszáz ember vette körül a

városházát. Amikor Dórót feltették a város szekereire, elkiáltotta magát: "Nem engemet kellene bevinni Böszörménybe, hanem Czeglédy Jankót... Háromszáz hajdút ide!" A sokaság körülvette a szekeret, Dórót kiszabadították. A letartóztatást "a rettentő lármázás miatt" nem lehetett végrehajtani!

1824 novemberében új városi vezetőségválasztásra került sor. Dóróék egyetlen jelöltet sem fogadtak el. Amikor pedig a városi tanács minden követelésüket elutasította, a felháborodott sokaság megrohanta a városházát. Valamennyi tisztségviselőt, de még a város szolgáit is elkergették. Dóró Istvánt választották meg főhadnagynak és minden tisztségre a maguk emberét állították.

Ez már nyílt zendülés volt.

Két osztály lovas és egy század gyalogos katonát vezényeltek ki a felkelés leverésére. Dóró Istvánt tíz társával együtt a kerületi börtönbe, Böszörménybe kísérték. A szoboszlói hajdúk ezt már semmiféle lármázással nem tudták megakadályozni. A letartóztatás 1825 januárjában történt. Ítéletet azonban csak 1831 márciusában hoztak. Addig a fogvatartottak börtönben sínylődtek. A "lázasztókat" 1-től 3 évi börtönre és negyedévenként 25 pálcaütésre ítélték. Dóró Istvánra négy évi büntetést szabtak ki. Az ítélethirdetést ő már nem érte meg. A kiállott szenvedések következtében a börtönben meghalt.

Amikor a nyugtalanokat letartóztatták, a város megint csendes lett.

Egy vasárnap reggel, a főhadnaggyal az élen, istentiszteletre vonult át a városházáról az egész városi tisztikar. Amikor Czeglédy János belépett a templomajtón, az énekes Csiszár Bálint rázendített a LXXIX. zsoltárra. „Öröködbe uram! Pogányok jöttek, és szent templomodat megfertőztették!”

A városi urak elfehéredett arccal és iszonyú haraggal hallgatták végig az éneket. Pillanatnyilag semmit sem tehettek. Másnap már cselekedtek; Csiszár Bálint egy évi börtönt kapott ezért az ének kezdésért. Aztán Hajdúszoboszlón csend lett. Mély, nehéz és hosszú csend.

B. Építészeti értékek, köztéri műalkotások

Műemlékek. Műemléki jellegű épületek.

A város építészeti emlékekben szegény. Ez egyrészt az alkalmas és tartós építőanyagok hiányának és másrészt a mozgalmas múltnak, de nem utolsósorban az utókor érdektelenségének, vagy éppen oktalan rombolásának tudható be (ld. zsinagóga, Fogthüy-ház melyben Kossuth is megszállt).

Az építészeti emlékek viszont turisztikai értelemben vonzóvá tesznek egy adott települést. Ésszerű az ilyen emlékek hiányát látványos építkezésekkel és átgondolt térszerkezet kialakításával pótolni. Sajnos a hetvenes évek elvtelen újjáépítési láza rányomja a bélyegét a városképre, amennyiben tömbházas beépítéssel tönkretette a belváros hagyományos, hangulatos képét, szürke sivárságot árasztó építményeivel.

A letelepedést követő több mint száz évben a város építkezésében a katonai, hadászati jelleg volt meghatározó. Nagyobb fejlesztésekre csak 1715 után a Rákóczi szabadságharc befejeztével kerülhetett sor. Ebben az időben alakították át a XV. században épült és négy sarokbástyás fallal övezett templomot. Az 1711-17 között

barokk stílusban épült református templom egyhajós volt. A város gyarapodásával szükségessé vált egy nagyobb befogadóképességű, monumentálisabb templom építése. 1811 és 1829 között az egy hajós templomot háromhajóssá alakították és falait támpillérekkel erősítették meg. Az átépítéssel a templom túlnyomórészt klasszicista elemekkel gazdagodott. A tornyon *Beregszászi Pál* tervei alapján hegyes toronysisakot képeztek ki, de az órapárkányos rész barokk maradt.

A templom mai belső tere egyszerűségében is emelkedett. A nagy átfogású boltíves klasszicista interieur berendezése a XIX. század elején készült és azóta többször felújították, utoljára 2000-2003. között, környezetével együtt. Az istentiszteleteken kívül nívós orgonahangversenyeknek, énekkari koncerteknek is gyakran helyszíne a gyönyörű épület.

Mária Terézia 1775-ben római katolikusokat telepített a színreformátus településre. Számukra épült fel már 1786-ra a *Litsmann József* tervezte egyhajós templom későbarokk stílusban a Hősök teréről nyíló Bocskai utca elején. Külsőjét 2006-ban újították fel. A római katolikus templom kisebb és egyszerűbb, mint a református templom, de díszítésében sok érdekes elem található. A névadó Szent László tiszteletére készített táblakép a XVIII. század végén készült. Orgonáját a nevezetes *Angszter József* építette. Jellegzetesen szoboszlóivá teszi a templombelsőt, hogy a *Takács István* által festett újkeletű freskók a város múltját, a gyógyvíz feltörését, a fürdő fejlődését ábrázolják. A későbbi II. János Pál pápa krakkói érsekként a 70-es években járt itt, aminek emléket állítottak a templomban.

A görög katolikus templom 1994-ben épült, amely szokatlan mediterrán stílusával tűnik ki. A kereszt alaprajzú templom bizánci stílusú belsőtere ívesen tagolt. A templom 24 képből álló ikonosztázionja, szentképfala *Latorczainé Újházi Aranka* festőművész alkotása.

A református templom körüli erődfal a békésebb időszakokban elvesztette védelmi jelentőségét. Valószínűleg lassú enyészetnek indult. Egy részére 1803-ban granárium épült, amit később paplaknak használtak. A szép boltíves épületet 1962 körül lebontották, helyére az erődfalat és bástyáját is eltakaró panelház épült. A fennmaradt erődfal darab a bástyával érdekes része a település építészetének, még akkor is ha tudjuk, hogy hasonló falmaradványok rekonstrukciójával több régi hajdúváros is igyekszik kiemelni hajdúhagyományait. (Hajdúnánás, Hajdúdorog, de fellelhető falmaradvány Hajdúszovátton is.) Napjainkban nincs kihasználva a falmaradvány, a református templom és a mögöttük elterülő patinás iskolaépület, mint építészeti egység adta turisztikai adottság.

Az 1867-es kiegyezést követő években letelepedett és gyorsan növekvő számú zsidóság 1895-ben tágas, szép templomot épített. A második világháborúban a tetőzet aknatalálatot kapott, a megfogyatkozott izraelita hívek már nem voltak képesek újraépíteni. A Rákóczi utcán, a mai rendőrség épületén túl volt zsinagógát az 1960-as években lebontották, fotó és információ róla a Szoboszló Képeskönyve internetportálon (www.szoboszlokepeskonyve.hu) a „nevezetességek” között található.

A klasszicista városháza alapjai már 1818-ban letétettek, majd többször átépítették, mai formáját 1896-ra érte el, majd 1935-ben díszkaput is kapott. Vízszintes tagoltságú, nyugodt hatású, méltóságteljes homlokzatával a város egyik meghatározó műemléki épülete lett.

Viszonylag újkeletű a fürdő melletti Harangház, Rácz Zoltán munkája, ami önmagában is érdekes építmény. A Harangház *Oborzil Edit* és *Jeney Tibor* egyedülálló, díjnyertes világszabadalommal bíró, alumínium-ötvözetből öntött harangjainak ad helyet. Jó példa a tárgy és a hely összhangjának a harangház elhelyezése. Ez az átgondolt térszervezéssel létrejött esztétikus környezet közkedveltté vált a város polgárai és az idelátogató vendégek körében, olyannyira, hogy strandfürdő betonkupolájú bejárati része mellett szinte új jelképévé vált a városnak.

A főtéren őrt álló „Bika-vendéglő” – ma Nelson étterem és panzió – 1871-ben készült el. A „Kisbikának” is nevezett épület nemcsak szálloda és vendéglátóhely volt, de a város kulturális életének is egyik központja lett. Az emeleti nagy étterem színházi és műkedvelő előadások, mozgófilm-vetítések, politikai és egyéb rendezvények színhelye is volt.

A rendőrkapitányság (Rákóczi u.) a valamikori Hajdúmegyei Takarékpénztár céljára épült 1900-ban. Külsőjében és méreteiben hasonlít a városházára és a volt Bika-vendéglőre. A takarékpénztárat 1935-ben felszámolták, ekkor kapta meg a rendőrség.

A rendelőintézet „régie épülete” bíróság céljára épült 1925-ben (Szilfákajla – Luther u. sarok). A városban 1902-1948 között működött bíróság, majd 1991. január 1-től (a volt városi pártbizottság Kálvin téri épületében).

A vasútállomás is régi kort idéző megőrzendő épület.

A régi családi házak közül megőrzött, látogatható emlék a magántulajdonú Csanády-ház (Csanády-tér, a Víztorony mellett), illetve a Vasvári P. utcai Czeglédy-ház. Előbbit 1804-1806 között építette Csanády Sándor, a hírneves hajdúszoboszlói három hajdúkerületi kapitány (Csanádi Sámuelék) utolsó tagjának fia, felújította Hiba Zoltán vállalkozó. Utóbbi 1828-ban készült és a Vaskó család tartja rendben.

Az iskolai oktatás kezdete Hajdúszoboszlón a XVI. század második felére, a reformáció széleskörű elterjedésének idejére esik. Írásos források igazolják, hogy 1588-ban Szoboszlón kálvinista szellemiségű iskola működött. A református templom mögött, a Kálvin téren 1911-ben épült meg a „nagyiskola” (ma Gönczy Pál Általános Iskola).

Egy későbbi kornak hazánkban első emléke a Szilfákajla elején 1950. október 21-én átadott művelődési ház, amely Hajdúszoboszló egyik jeles személyiségének, Kovács Máté kultuszállamtitkárnak köszönhető. A város régi építészeti stílusát megőrzött Bocskai utcában 1958. június 7-én nyílt meg a helytörténeti és néprajzi múzeum, amelyben múlhatatlanok az érdemei Dr. Juhász Imre gimnáziumi tanárnak, a múzeum első és évtizedeken át tevékenykedő igazgatójának.

Köztéri szobrok és muráliák

A város viszonylag korán meglátta annak égető szükségszerűségét, hogy a fürdővárosi hírnevéhez, valami egyedi hangulatot kell kialakítani. Ennek egyik eleme a nagy kiterjedésű parkosított területeken elhelyezett szobrok. Sajnos a térplasztikák elhelyezése több esetben előnytelen és inkább ártalmas, mintsem az adott célhoz közelebb vivő. Mindazonáltal a városkép egyre harmonikusabbá válik, amelyben megvan a kellő összhang a múlt és a jelen emlékei között.

A Milleniumi Szoborpark állománya, a fő utcán és közvetlen környékén valamint a fürdő és a fürdőnegyed területén elhelyezett műalkotások jelzik ezt az utat.

Hajdúszoboszló rendkívül gazdag köztéri műalkotásokban – is – amelyek listája:

1. Rácz Zoltán: Jenei-Oborzil harangház 1999., Szent I.-park
2. Horváth János: Szoboszló 900 éves emlékmű 1976., mészkő, Szent I.-park
3. Matl Péter: Ivókút 1994., mészkő Szent István-park
4. Szabó László: A növekedés szimbóluma 1992., bronz, Szent István-park
5. Segesdi György: Térplasztika 2005., króm, Szilfákalja
6. Somogyi Árpád: Pávai Vajna Ferenc 1989., Szent István-park
7. Győri László: Jelfa I., festett fa, Szent István-park
8. Győri László: Jelfa II., festett fa, Szent István-park
9. Győri László: Jelfa III., festett fa, Szent István-park
10. Kigyós Sándor: Zászló 1994., szürke gránit, Szilfákalja
11. Tilles Béla: Napvárta 2003., króm-sárgaréz, Műv. Ház szoborpark
12. Szabó László: Repülő halak 2002., bronz, Műv. Ház Szoborpark
13. Birkás István: Jel 2002., vas, Műv. Ház szoborpark
14. Győri László: Milléniumi emlékkút 2001., króm-sárgaréz, Műv. Ház szoborpark
15. Császi F.-Kovács M.-Nagy F.: A Szejdi dúlás emlékére 1993., fa, Szép E. K.
16. Cseri Lajos: Szép Ernő 1996., bronz, Szép Ernő kollégium
17. Marton László: Bocskai István 1972., bronz, Hősök tere
18. Császi Ferenc: 1956 kopjafa 1994., Hősök tere
19. Seregi József: Harsányi Bálint emlékmű 1984., mészkő, Hősök tere
20. Somogyi Sándor: Gönczy Pál 1910., bronz, templomkert
21. Somogyi Sándor: I. világháborús emlékmű 1927., mészkő, Templomkert
22. Gádor Magda: Lány álarccal 1968., mészkő, Gönczy Pál utca
23. Győrfi Sándor: Szent Flórián 1999., bronz, Tűzoltóság épülete
24. Csutoros Sándor: Sámán 1984-es művésztelep, fa, Bocskai utcai szoborpark
25. Szabó László: Madár 1996., beton, másolat (Rácz György), Bocskai u. szp.
26. Rácz György: Kompozíció I. 1997., beton, Bocskai u. szoborpark
27. Ézsiás István: Homage Piet Mondrian 1996., vas, Bocskai u. szoborpark
28. Rácz György: Kompozíció 1976., vas Bocskai u. szoborpark
29. Meszes-Tóth Gyula: Hőgyes Endre 1972., mészkő, gimnázium park
30. Schéner Mihály: Pásztor fa, 1984-es művésztelep, Bocskai u. szoborpark
31. Győri László: A Magyar hit, 1990., króm, Bocskai u. szoborpark
32. Szabó László: Jelkép 1996., beton másolat (Rácz Gy.), Bocskai u. szoborpark
33. Szabó László: Barátaim emlékére, 1996., beton (Rácz Gy.), Bocskai u. szp.
34. Varga Imre: Úszó nő 1962., bronz, Béke Gyógyszálló
35. Szabó Imre: Gyógyulás 1962., lemezdomborítás, Béke Gyógyszálló
36. Takács Erzsébet: Anya gyermekével 1988., mészkő, Hotel Mátyás király park
37. Várady Sándor: Virágszimbólum 1980., lemez, Mátyás Király Sétány
38. Bene Miklós: A II. Világháború áldozatainak emlékére 1990., Hősök tere
39. Janzer Frigyes: Gömb mobil 2002., Hotel Rudolf bejárat
40. Konyorcsik János: Térdeplő nő 1973., fehér márvány, Gyógyfürdő
41. Keményffy Gábor: Arany-ló kút 1997., zsolnai eozin, Gyógyfürdő
42. Szabó László: Napisten 1977., mészkő, Gyógyfürdő (Csónakázó tó)
43. Pátzai Pál: Törölköző nő 1962., bronz, Gyógyfürdő
44. Nagy Lajos : Spirál 1976., beton, Gyógyfürdő
45. Rácz György: A természet formái 1977., gránit, Gyógyfürdő
46. Mitsui-Sen: Ugró nő 1984-es szobortábor, rétegelt lemeztömb, Gyógyfürdő
47. Rácz György: Vízmolekulák 1978., vörösréz-lemez, Gyógyfürdő

48. Pécsi Kerámiagyár: Páva 1974., Gyógyfürdő

49. Erdély Miklós: Fotómozaik 1981., Gyógyfürdő (hullámmedence)

Amint ebből a száraz felsorolásból is látszik a város köztéri alkotásokban igen gazdag. Ezzel egy olyan hagyomány alapozódott meg, amely fontossá tette a közösségi környezet esztétikumát a város legtöbb lakója számára.

A Hajdúszoboszlón alkotó képzőművészek, népművészek nagy száma bizonyítja a város művészeti aktivitását.

Fontos momentuma a Hajdúszoboszlói létnek a város irodalmi és zenei életének gazdagsága is, ami a lakosság művészetekre való érzékenységét és a művészeteket befogadó mentalitást erősíti.

A Szoboszló Képeskönyvén bővebb írásos anyagban feldolgozva:

I. világháborús emlékmű, II. világháborús emlékmű, A növekedés szimbóluma, Bocskai István lovasszobra, Dr. Pávai Vajna Ferenc mellszobra, Gönczy Pál mellszobor Harsányi Bálint emlékműve, Napisten, Szoboszló 900 éves emlékműve, Zászló

E rész zárásaként tegyünk egy sétát a turisták megszokott útvonalán, a fürdőnegyedről a városközpontig.

Induljunk városnéző sétára az átépült autóbusz-állomás szomszédságától, ahol a fürdőpark szélén virágos, idilli környezetben áll Pávai Vajna Ferencnek, a gyógyvíz megtalálójának mellszobra! Innen vonzza a tekintetet a gyógyfürdő megújult épületének elegáns külsejű homlokzata. Időzzünk el egy-két órányit a Szent István parkban, hogy a sok látnivaló élményként maradjon meg a lelkünkben. A Rácz Zoltán építész által emelt Harangház Oborzil Editnek, a városunkban született iparművésznek és férjének, Jeney Tibornak a különleges haranggyűjtemény-adományát mutatja be. A mintegy félszáz, művészi kivitelű harang különleges alumínium ötvözetből készült. A „békeharangok” a zengő-csengő hangzásukat a köpenyükbé hasított különböző réseknek köszönhetik. A világszabadalomként jegyzett műalkotások szépségeit növelik a környezetükben kialakított folyócskák, a kis tó, a sziklakert, a magyarság történelmével, mondavilágával kapcsolatos jelképek (pl. turulmadár, életfa, csodaszarvas), és a fából faragott totemoszlopok. Miután

meghallgattuk a harangjátékot, frissítsen fel bennünket a szökőkút vizének csobogása! Aztán a strand főbejáratának hullámos kupolájával szemközt járjuk körbe a

domborművekkel díszített történelmi emlékoszlopot, melyet 1975-ben településünk első írásos említésének 900. évfordulójára állítottak! A dombormű egy részlete Bocskait és hajdúit ábrázolja.

Elindulván a város felé, kortyoljunk egyet a „szerelem kútjából”, majd vessünk egy pillantást Szabó László szoboszlói születésű, európai hírű szobrászművésznek „A növekedés szimbóluma” című modern szobrára! A Szilfákajla utcán gyorsan az eleven színezéssel megfiatalított kultúrházhoz érünk, melyet jobbról körbeölel a 2001 szeptemberében felavatott Millenniumi Szoborpark.

Itt többek között gyönyörködhetünk Szabó László „Repülő halak” és Győri László „Kútfők” című alkotásában. A tágas

főtéren az első látnivaló a II. világháborús emlékmű. Aztán a hajdani Kisbika fogadó épületében a Nelson admirális nevét viselő étterem és kávéház előtt álló Bocskai-lovasszobor következik. A Kálvin tér sarkán áll a XV. századi alapokra épült református templom. Főutcai falát a hajdúk letelepítésének 400. évfordulója óta dombormű ékesíti. A templomkertben látható Gönczy Pálnak, az újabb kori magyar pedagógia reformerének (1817-1892) bronz mellszobra, s az első világháborús emlékmű. A református templom mellett húzódó erődmaradvány a város legbecsesebb műemléke. A Hősök teréről nyíló Bocskai utcán, a katolikus templom közelében négy múzeum reprezentálja, hogy ez a város őrzi a múlt és jelen kulturális értékeit. A helytörténeti és a hajdúsági népművészeti múzeum, valamint egy képtár, ahol Miskolczi László festőművész és Cseh Gusztáv grafikus állandó tárlata mellett rendszeresen az időszak kiállítások. A legfiatalabb létesítmény ebben az utcában a Hajdúszoboszlói Nemzetközi Modern Múzeum, amely nemcsak a XX. század szellemi értékeiből nyújt ízelítőt, hanem a kortárs művészet gyűjtője és patronálója is. Ennek a tágas kertje szintén szoborpark. Tucatnyi izgalmas kompozíció hökkenti meg vagy bűvöli itt el a látogatókat.

Ha teszünk egy kitérőt végig a Gönczy Pál utcán, miután elhaladtunk a város legpatinásabb iskolája mellett, álljunk meg egy főhajtás erejéig a szakközépiskola és kollégium parkjánál, ahol az a komor emlékmű áll, amelyet egy XVII. századi török bosszúhadjárat, a Szejdi dúlás hősi halált halt hajdúinak emlékére emeltek! A közelben áll a régi parasztházat idéző Fazekas-ház, mely a híres nádudvari fekete kerámia nemrég elhunyt itteni népművészenek, Fazekas Istvánnak szép munkáit őrizte. Megszemlélni való történelmi és néprajzi emlék - pl. a Csanády-ház, Czegléd-ház - akad még a városban. A felfedezés örömeit szerzi meg a turista, ha mindezeket felkeresi.

C. Tárgyalkotó népművészet, képzőművészet, gasztronómia

Tárgyalkotó népművészet – A szókapcsolat első fele az anyagra, az abból készült tárgyasult formákra utal. A „népművészet” kifejezést pedig a Magyar értelmező kéziszótár a következőképpen magyarázza: „...a nép hagyományőrző rétegeinek a közösség ízlésétől meghatározott művészi tevékenysége.”

A tárgyak pedig túlnyomórészt használati eszközök szorosan meghatározott funkcióval, vagyis a népművészet tárgyi alkotásai mindig funkciójukban léteznek, szinte soha nem öncélúak, tehát használati értéket is képviselnek. Ezeket az eszközöket a közösségi ízlés tájegységenként jól behatárolható stílusjegyekkel ruházza fel. Így jelenik meg a palóc, vagy a matyó mintakincs a ruházaton, a lakásokban használt textíliákon, edényeken és minden tárgyon, amelyet a „mester” díszítőtehetsége megjelöl. Létezik ezen felül azonban egy nagyobb kiterjedésű beazonosíthatósági kör is. Annak a populációnak a jellemző ízlés és díszítőjegyei, amely egy nemzetként határozza meg magát. Ez az általános motívumkincs determinálja a látszólag jelentősen elütő tájegységi jellemzőket. Mivel a a paraszti társadalmakra jellemző tárgyak között nem különülnek el a „műalkotások” minden tárgynak létezik egy esztétikai funkciója is.

A népművészeti tárgyalkotás sajátossága – amellet, hogy a tárgyak használati értékkel bírnak – az is, hogy a természetben és az alkotók környezetében előforduló alapanyagokat használják.

A népművészeti alkotások azon túl, hogy közösségi ízlést tükröznek, mégis egyediek és egyéniak. A tárgyak művészi megformálásának folyamatában az alkotójuk óhatatlanul rajta hagyja saját egyedi stílusjegyeit az alkotásokon, legyenek azok szellemi-, folklóralkotások, vagy – mint jelen esetben is – tárgyak, a kifejezésmód tárgyiasult formái. Az alkotók személyiségének jelentőségére már korán felfigyelt a néprajztudomány. Mindig is megjelent egy-egy jelentősebb személyiség, akinek munkái meghatározó hatást voltak képesek kifejteni az adott tájegység, terület népi művészetére. A mesterek akár egyéni jelleggel, akár céhekbe tömörülve továbbvitték őseik esztétikai hagyományait.

A tárgyalkotó népművészet a település tárgyi kultúrájából fakad, elsősorban a jellemző gazdálkodási formákhoz, az adott korra jellemző foglalkozási módokhoz kapcsolódik.

Az elmúlt évszázadokban a hajdúszoboszlói hajdúság fő foglalkozása az állattenyésztés volt és majd csak a XIX. századtól vált dominánssá a földművelés. Az állattenyésztésen belül a juhtenyésztés vált meghatározóvá. A külső és belső legelőkön folyó szilaj állattartás több évszázados hagyományokon nyugodott.

Ebből máris adódik, hogy a pásztorművészet megannyi tárgyi emlékét lehet fellelni. Már

maga a juhásztanya jellemző építménye a kunyhó is figyelemre méltó és már esetében is jelentkezik a forma és a funkció szoros kapcsolata. „ A kunyhó, favázás, szelemenés szerkezetű, nyeregtetős, nádfalú építmény, amelyet kívülről betapasztottak és bemeszeltek. A tetőfedés anyaga szintén nád.” (Dám László) . A kunyhó berendezése és a juhász használati eszközei, egyszerű kivitelük ellenére is a népi iparművészet jellemző tárgyai. A legfontosabb bútordarabok a

favázás, gyékényből font fekhely a *dikó* , a *köszörű* és a *fadongás kád* a korpa tárolására és a juhászszék. A juhász munka- és használati eszközei, a *kések*, a *juhnyíró ollók*, vagy a jellegzetes kampós juhászbot a *kampó* is, egy-egy lehetőség a díszítések megjelenítésére. Hasonlóképpen a különféle edények, a tejeskannák, a lavór, a különféle vedrek és kannák és nem utolsósorban a jellegzetes fejőedény a *roccka*.

Az élelmiszer tárolására a növényi motívumokkal díszített *tulipános láda* szolgált. A juhász talán legfontosabb ruhadarabja a *suba* volt, de a jellegzetes kalap az *ing* és a *bőnadrag* már más jellegű mesterségbeli tudást igényeltek

A juh esetében az állat teje, húsa és gyapja értékes mindennapi nyersanyagok voltak. Feldolgozásukra speciális eszközök szolgáltak, amelyek fontos részei voltak a tárgyi kultúrának.

A ló mindig fontos szerepet töltött be a szoboszlói hajdúság mindennapi életében. Nem véletlen, hogy a ló tartásával kapcsolatos tárgyak fontos népművészeti alkotások. A bőrösök attól függően készítették a lószerszámokat, hogy milyen célra és ki használta azokat. Nem volt mindegy, hogy napi munkára, vagy ünnepre készült egy kantár, egy hám, vagy egy nyereg, mint ahogy a megrendelő társadalmi helyzete is befolyásolta a termék színvonalát.

A XIX. században a város lakossága mindinkább áttért a földművelésre és ennek folyamányaként az istállózó állattenyésztésre. A kukorica a búza és a kender termesztése vált lassan meghatározóvá.

A tárgyi kultúra a termelési mód változásával párhuzamosan alakult át, amennyiben egyre fontosabb szerepet kaptak a földművelés jellemző ágaihoz kapcsolódó eszközök. A gazdálkodási mód változásával alakultak át a hozzájuk kapcsolódó szokások is, amelyeket pontosan nyomon lehet követni a folklór átalakulásában. A régi pásztor folklór ugyan tovább élt, de helyét lassan a földműveléshez kapcsolódó népi szokások vették át.

A hajdúvárosok építkezési szokásai nagyban hasonlítottak egymáshoz. Az alföldi, hajdúsági kertes városok szerkezetét a gazdálkodási adottságok és az ezekre alapuló termelési módok határozták meg elsősorban, míg az építmények anyagát az elérhető közelségben feltalálható építőanyagok adják.

A díszítőmotívumok a hajdúváros jellegzetes tornácos, háromosztatú, nyeregtetősnádfedeleles, vályog, vagy vert falú épületeinek berendezési tárgyain is megjelennek. A fafaragó sokszor a ház deszkaoromzatát, kapuját is díszítette. A *pitarban*, ahol a tűzhely állt a falakon díszített edények és konyhai eszközök lógtak. A legnagyobb szoba a *nagyház*, amelynek berendezése a *hímzett*, vagy más módon díszített ágyneművel és

párnákkal magosan felvetett ágy, amely maga is lehetett festett, vagy faragott motívumokkal díszített. A pihenésre a karos fa *lóca* és a hosszú ládaszerű széles *padok* szolgáltak. A padokban ruhaneműket, élelmiszereket tároltak. Továbbhaladva a *pohárszék* és az asztal a karosszékekkel és az elmaradhatatlan festett *téka* és a *tulipános láda* a fontosabb berendezési tárgyak. A falakon tükör, néhány kép (vallási témájúak, az uralkodók képei, családi képek, reprodukciók) volt elhelyezve. A hajdúvárosok lakóházaiban a mestergerendákon gyakran ott lógott

a régi szablya és a rövid csövű karabély is.

A hajdúvárosok között is kiemelkedő helyet betöltő Szoboszlón a különböző háziipari tevékenységek is fontos szerepet játszottak. Ez még akkor is igaz, ha az állattartáson és a földművelésen nyugvó helyi gazdasági struktúrában a kézműipar csak kiegészítő, szolgáltató jelleggel működhetett. A XVIII. században újjászerveződő alföldi kézműipar a középkori hagyományokhoz nyúl vissza, amennyiben a töröktől nem bolygatott területek virágzó céhszervezeteit vették mintául. A Szoboszlón szerveződő céheknek debreceni előképei voltak. A jellemző céhek az ácsok, a malommesterek, az asztalosok, a kovácsok, a kerékgyártók, a lakatosok, az üvegesek, a szűcsök és a festők érdekvédelmi szervezetei voltak. Ezek voltak hivatottak az egyéni mesterek mellett a helyi szükségleteket kielégíteni.

Debrecen közelsége bizonyos előnyöket, de határozott hátrányokat is jelentett Szoboszló kézműiparának. Előny, hogy az árufelesleg számára viszonylag közeli és biztos felvevőpiacot találhat. Hátrány viszont, hogy a debreceni kézműipar termékeivel szinte maximálisan kielégítheti a város igényeit. Ez sorvasztóan hatott a város kézműiparának fejlődésére.

A cserépkészítő, a fazekas túlnyomóan a mindennapi használatra készítette termékeit, de jócskán akad eleve díszként legyártott termék, sőt játékos darabok is.

Szövés, fonás csipke, hímzés, ruházat ágyneműk

A Szoboszló körüli földeken sok kendert termesztettek, amelyek feldolgozását háziipari szinten végezték. A textíliák elkészítésének teljes folyamata hagyományosan elsősorban női munka volt. Az elkészített textíliák díszítése a család ellátásának napi teendői mellett szintén a család nő tagjainak feladata volt. Ebből adódott a szőttesek és a hímzőkultúra virágzása. A ruhák egy részét, a család leányai stafírungjának textilféleségeit a család asszonyai készítették.

A textíliák elkészítésekor előszeretettel használtak különféle csipkefajtákat, vagy ahogy erre felé nevezték a cigulát díszítőelemként. A csipke könnyű, lukacsos textília alapvetően díszítő, különféle textilféleségek értékét növelő funkciója van. Számos csipkekészítési technika ismert.

A kézműipar fontos ágazata volt a suba és a szűr elkészítés. A két ruhadarab viseleti fontosságát mutatja a debreceni cifraszűr és a hajdúsági cifraszűr kiemelkedő népművészeti értéke is. A szűr a maga korában is komoly értéket jelentett és rangjelzőként is számon tartották. A jellegzetesen sötét tónusú hajdúsági cifraszűr mellett sok debreceni cifraszűr is megjelent a korabeli Szoboszló utcáin.

A debreceni cifraszűr derékszögű darabokból állott, s négyszögletes gallérján kívül még egy kis felálló gallérja, nyaka is volt. A rézsútosan vágott váll jellemezte. Széchenyi-szűrnek is nevezték ezt a típust. Eleinte még vak volt, azaz nem volt kihajtós az eleje. A később divatba jött kihajtós elejt kétszeresnek vagy szeccesnek nevezték. A debreceni cifraszűr díszítése a múlt század elején kezdődhetett, 1815-ből ismerünk olyan rendelkezést, amely a szegett szűröket tiltotta. A többnyire zöld posztószegést zöld-piros csipke (cigula) is díszítette. Ebből 4-6 sort is lehetett alkalmazni. A csipkék végeire hulladék harasztból készült bojtokat raktak. Ezeket később zsinórból is kötötték, ekkor *komlórózsa* volt a nevük. A komlórózsa a színes gyapjúból horgolt, galambkosár nevű

dísz váltotta fel. Ezt a szűrűt a mellén szíjcsat tartotta össze, amelyet a szíjgyártók készítettek, zöld szíronnyal tulipántosra kihímézték. A szűrű hímzett virágai pirosak, levelei zöldek voltak. Eleinte csak a vállára, azután az aszaj és a pálha fölé is hímézték. A hímzés főleg a szűrű oldalán terjedt. Az aszaj egyre szélesebb lett, sőt két aszajt is alkalmaztak egymás fölé. A hímzés az aszajról felfelé a pálhára, lefelé pedig az oldalra terjedt. A szűrű oldalát így szinte a hónaljtól a szűrű aljáig hímézték. A debreceni cifraszűrűt a hímzett nagy aszajfolt jellemezte. Készítettek még Debrecenben fehér szűrűket szürke szegéssel és hímzéssel, amelyeket gyöngyszínűnek neveztek.

A Hajdúság fekete szűrűit barna, kávészínű vagy drapp posztórátéttel, esetleg hímzéssel készítették. Fekete, barna vagy szürke posztóból a jobb módú polgárság és a szabolcsi nemesség számára készítettek szűrűket. A debreceni szűrűktől ezeket az különböztette meg, hogy hátravetővel készültek. Az 1880-as évek körül említés esik egy *kacsari* nevű szürke posztóról, amelyből a szegényebbek és kondásfélék szűrűi készültek. Földművesek, pásztorok számára kávészínű, drapp színű posztóból szélesen szegett, nyakas szűrűket is készítettek.

Más magyar területektől eltérően a Hajdúságban és Debrecenben a nők hímezték a szűrt is. Az olcsóbb szűrőkön takarékoság céljából a nők a színes gyapjuszállal nem öltötték át a posztót, hanem hamis laposöltéssel varrták.

A népi iparművészet különösen érdekes ága a gyermekjátékok készítése.

A paraszti társadalomban nagy gondot fordítottak a gyermekek munkára való nevelésére. A hagyományos gyermekjátékok ennek jegyében készültek, gyakorlatilag az akkori munkaeszközök kicsinyített formái voltak. A gyermek játék közben sajátította el szülei, a felnőttek szokásait, viselkedéskultúráját, munkamorálját.

A hagyományos játékok készülhettek fából, maradék textíliákból, de a szoboszlói vidék egyik legfontosabb szántóföldi növényének a tengerinek a részeiből (csutka, csuhé) is, de készülhettek különféle csonthéjasok héjazatának felhasználásával is. A környezetben található anyagok felhasználásának tulajdonképpen csupán a népművész kreativitásának határai szabhatnak gátakat.

Hajdúszoboszló élő népművészete

A II. Világháború utánra az eredeti paraszti társadalom szinte teljesen szétzilálódott. A paraszti létforma felbomlásával lassan, de biztosan megszűnőben van a népművészet fundamentumait jelentő közösség, annak jellemző igényeivel, amelyek kielégítése adott alapot a tárgyalkotó népművészet fennmaradásához.

Hogy a népművészet ezek után mégsem tűnt el nyomtalanul, azt az adott népművészeti ág kiváló kortárs művelőinek köszönhetjük.

Ezek a népi iparművészek megmaradva a hagyományos közösségi kultúra talaján, tovább hordozzák az autentikus népművészet szellemiségét és egyéni képességük, kreativitásuk révén tovább is fejlesztik az adott népművészeti ágat. A Hajdúszoboszlóhoz, mint szűkebb tájhoz kötődő népművészek az 1970-es években, az országos mozgalomhoz kapcsolódva, újították meg a város népi iparművészeti hagyományait.

A város napjainkban is komoly népművészeti, népi iparművészeti potenciállal rendelkezik. A hajdúszoboszlói népművészek autentikus előadói őseik népi kultúrájának, de emellett sok esetben tovább is fejlesztik az örökölt motívumkincset, kifejezésmódot. A hagyományokra támaszkodva képesek olyan alkotásokat létrehozni, amely a ma emberét is megszólíthatják. A népművészeti kreativitás ilyen koncentrációja, ami Hajdúszoboszlón jelen van, nem maradhatna fenn a mélyen gyökerező hagyományok és az elfogadó alkotói miliő nélkül, amit a város biztosítani tud a népművészek számára.

A kiemelkedő népművészeti potenciál emberi alapját azok az elkötelezett alkotó emberek képezik, akik a maguk idejében elől jártak a népművészet újbóli felvirágoztatásában és akik az ő nyomdokaikon haladva továbbvitték az elődök a mozgalmat. Szerencsére a városhoz kötődő fiatal népművészek egy új generációja van kialakulóban, annak ellenére, hogy az ország területén inkább a régi mesterségek kihalása jellemző.

Hajdúszoboszló négy elismert népművészet mestere címmel rendelkező művészemberrel dicsekedhet, akik munkái napjainkra nemcsak hazánkban, de a távoli országokban is ismertté váltak.

Hajdúszoboszló népművészei

Fazekas István- fazekas
Feja József- gyékényfonó

Galánfi András- fafaragó
Szabó Sándor- fafaragó
Császi Ferenc- fafaragó
Kovács László- fafaragó
Kovács Mihály- fafaragó
Nagy Ferenc- fafaragó
Szabó István- fafaragó
Kazay István- fafaragó
Tóth Sándor- fafaragó
Tóth Gábor- fafaragó
Nemes Mihály- fafaragó
Szász Mihály Attila- fafaragó
Veres József- fafaragó

Hímző, szövő népművészek:

Dezsőné Borbély Emma
Radácsi Piroska
Galánfiné Schmidt Teréz
Árvai Anikó
Tóth Aranka
Tóth Nóra
Hallay Orsolya
Nemesné Galánfi Anna

Csanádi Imre- kovács
Vágó László- bőrműves
Vetró Mihály- játék- és nemezkészítő
Jenei Károlyné- csuhéfonó
Vágó Edit- mézeskalács-készítő és mézesbábos
Bálint Károly- mézesbábos, zenész
Sári József- népzeneész
Tóth Imre- népzeneész

1996. februárja óta – néhai Kovács Gábor művelődési központ igazgató érdeme – jelenik meg a „SZÓKIMONDÓ” kulturális folyóirat Hajdúszoboszlón, amely nagy teret szentel a város hagyományainak, értékeinek. (A cím jelentése: Szoboszló – Kultúra – Irodalom – Mozi – Népművészet – Zene)

Képzőművészet

A képzőművészeti hagyományok viszonylag újkeletűek, de annál inkább meghatározóbbak a Szoboszló kulturális életében.

A város nyugodt, befogadó légköre több művészt vonzott magához főleg az 1960-as évektől kezdve. Akik itt születtek, de elszármaztak a városból életük egy részét előszeretettel töltik szülővárosukban, míg mások szívesen telepednek le és alkotnak Hajdúszoboszlón. A város és a civil közösségek napjainkra igyekeznek megtartani a múlt értékeit és a kortársakat pedig feladatokkal látják el.

Az első igazán elismert és ismert művész, aki valamilyen szinten kötődött Hajdúszoboszlóhoz Mészöly Géza (1844-1887) volt, aki gyermekkorában rokoni kapcsolatainak okán, majd később felnőttként is gyakran fordult meg Hajdúszoboszlón, és alkotta meg szoboszlói malmos képét, a környék tanyáinak, falvainak rajzát. Életműve egyöntetűen posztnagybányai jegyeket mutat.

A hajdúkkal és Szoboszlóval kapcsolatos műveket *Morelli Gusztáv* és *Roskovics Ignác* is készítették. A XX. század elején *Zoltai Lajos* rajzolt meg több grafikát Szoboszló jórészt már nem létező patinás épületeiről.

Miskolczi László 1923. október 16-án született Hajdúszoboszlón, akinek mestere Szőnyi István volt, leginkább a tájképhez, a tájban élő ember ábrázolásához vonzódott. Egyetlen műve sem viseli címében a Hajdúszoboszló szót, de képeinek hangulata sokat elárul szülőföldjéről. 1988. július 7-i elhunytja után 1989-ben állandó emlékkiállítás nyílt a szoboszlói Bocskai Múzeum galériájában.

Kepes Ágnes 1914-ben Polgáron született. A negyvenes évek elején költözött Hajdúszoboszlóra, itt kerámiaüzemet létesített. 1973-ban hunyt el. Legszebbek virággirlandos vázái, korsói, kávékészletei, amelyekből jelentős kollekciónak őriz a debreceni Déry Múzeum, valamint a helyi Bocskai Múzeum.

1973-ban telepedett le Hajdúszoboszlón *Fekete Borbála* (1933-1992) rajztanár, festőművész, aki képzőművészeti szakkört is vezetett. *Rácz György* (1944-2008) Ruzicskay György tanítványa volt Szarvason, 1969-től élt Hajdúszoboszlón. Hegesztett plasztikákat, reliefhatású táblaképeket egyaránt készített, amelyeken a természet erőit, mozgásait igyekezett visszaadni. A Bocskai múzeumban levő műterem-lakásában *Rácz György emlékkiállítás* létesült, baráti kör egyesület is alakult. Városunk szülötte a nemzetközileg is egyre ismertebb *Maklár Kálmán* festőművész (a színészdinasztia sarja), akinek lírai absztrakt műveire finom színharmóniák jellemzőek. *Szabó László* (1917-1984) régi szoboszlói családból származik, itt töltötte gyermek- és ifjúkorát. A második világháború alatt Svájcba távozott, majd az 1940-es évek végén Párizsban telepedett le. Az 1970-es évek végétől nyarait már itthon, Bocskai utcai házában töltötte. Szobrainak egy része városunkban van elhelyezve. Ugyancsak Párizsban él, de sokat tartózkodik itthon *Kádár József* (*Joseph Kadar*), aki gyermekkori emlékei révén kötődik hozzánk. A Bocskai Múzeumban alapította meg a Nemzetközi Modern Múzeumot, ahol kortárs gyűjteménye mellett saját alkotásait is kiállítja. A város hírnevét öregbíti *Kígyós Sándor* (1943-1984) munkássága, aki a villányi szobortelepen vált igazán művésszé. Hajdúszoboszló szülötte az 1956 óta külföldön, Angliában, Yorkban élő *Sándor Károly*, aki a városháza Bocskai termében elhelyezett, hajdútelepítést ábrázoló pannót, a közgazdasági szakközépiskolában levő Szejdi-dúlás körképet, valamint a hajdútelepítés

400. évfordulójára a város elmúlt évszázadát tükröző grafikát készítette. Ő rendszeresen hazalátogat és dolgozik festményein, legújabbban fürdőbeli életképeket készít.

A Szoboszlón hagyományosan megrendezett művésztelep révén több magyar és külföldi művész állt és áll kapcsolatban a várossal (*Torok Sándor, Csomor Katalin, Madarász Gyula*)

A művészet és a kultúra ápolásában jelentős szerepet tölt be a Szoboszlói Kulturális Közösség civil szervezetként, a művelődési házban rendszeresen a különböző kiállítások. Évekre nyúlik vissza a Délibáb Szállodában a nemzetközi Cívis Művésztelep tevékenysége, a tulajdonos cég szervezésében.

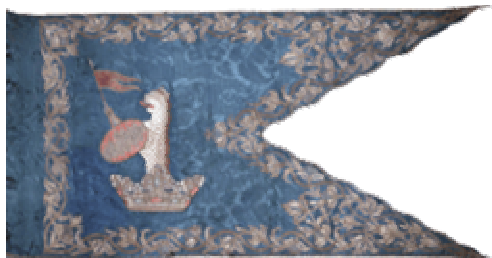
Jellemző, hogy a városhoz kötődő művészek meghatározó része bátor útkeresőként nem kötődik irányzatokhoz, izmusokhoz, hanem a saját, sokszor meghökkentő kifejezőmódját keresi, illetve találta meg, vállalva ezzel az úttörő szereppel járó negatív hatásokat is. Ilyen egyedi stílusban alkotó művész *Rácz György*, de kisebb mértékben *Kozák Attila, Szabó László, Maklár Kálmán* is.

A *Szabó László, Kádár József* Európa- szerre elismert művészek, de a fiatalabb generációt képviselő *Maklár Kálmán*nak is több kiállítása volt Európa sok országában, sőt a tengerentúlon is. Ezeknek a művészeknek a megítélése nagyban öregbíti Szoboszló hírnevét.

A Bocskai-kultusz tárgyi emlékei

A város múltja, Bocskai Istvánhoz való kötődése megkívánja, hogy kiemelten foglalkozzunk e témával.

Történelmi jelentőségén túl nagyon fontos művészettörténeti jelentőségű tárgyi emlék a Hajdú-Bihar Megyei Levéltárban őrzött pergamen adománylevél, amellyel a fejedelem hű hajdúinak adományozta a szoboszlói birtokrészt. Ezen a műves okmányon található a szoboszlói hajdúk autentikus címere.

A Bocskai-zászló a szoboszlói múzeum féltve őrzött kincse. A hagyomány Bocskai-korabelinek, sőt fejedelmi adománynak tartja. A valóságban inkább a XVIII. század elején készülhetett. A zászló története igazán mozgalmas. Hányattatásai leképezik Hajdúszoboszló nehéz történelmi múltját.

A Bocskai Múzeum tulajdonában lévő Bocskai festményt 1816-ban *Szűts János* hajdúdorogi festő készítette.

A városházán *id. Kovács János* Bocskait ábrázoló festménye látható.

A folyamatosan élő Bocskai-kultusz része a hányatott előéletű Bocskai-szobor elhelyezése is. Történelme folyamán már korán felmerült Szoboszló lakói körében az az igény, hogy szobrot állítsanak a nagy fejedelemnek.

A letelepítés 300. évfordulójára kívánták elhelyezni a fejedelem köztéri szobrát Szoboszló főterén. *Horvay János* kapott megbízást a szoborterv elkészítésére. A tervezet elnyerte a város vezetésének tetszését, de pénzügyi nehézségek és az I. Világháború miatt soha nem vitelezték ki. 1950-ben *Medgyessy Ferenc* készített vázlatokat, de ennek

kivitelezésére sem került sor. Végül 1972- ben Márton László szobrát állították fel a főtéren.

A Bocskai-kultusz darabja a gyógyfürdő főbejárata előtti parkban felavatott emlékoszlop, amelyet a település 900. évfordulója alkalmából 1975-ben állítottak fel.

Állandó kiállítások, gyűjtemények Hajdúszoboszlón

Hajdúszoboszló művészeti súlyát vizsgálva megállapítható, hogy a hasonló nagyságrendű városok között előkelő helyet foglal el, sőt azokat meg is haladja.

Állandó és időszakos tárlatok mutatják, hogy a településen nemcsak a remek képzőművészek vannak jelen, de az értő és műpártoló közönség is adott. Nem véletlen tehát, hogy Hajdúszoboszlón több olyan állandó tárlat és gyűjtemény várja a művészetértő közönséget, amelyek országos, de még tágabb érdeklődésre is számot tart.

A Kádár József alapította Nemzetközi Modern Múzeum nemzetközi összehasonlításban is megállja a helyét. Az itt megjelenő anyag, mind a kiállító művészek személyét illetően, mind a kiállított anyag művészi színvonala alapján rendkívül nívós. Picassó, Le Corbusier, Pierre Székely, Victor Vasarely, Pan Márta művei mellett megtalálhatók a kiállításon N. Scöffer, Szenes Árpád, Deim Pál, Szabó László, Gyarmathy Tihamér, Kádár József alkotásai. A kiállított tárgyak sokrétűek. Különböző grafikák, kollázs, elektro- és computergrafika mellett, fotó, térplasztika szobor és mobil-szobor is található a kiállított tárgyak között. Évente egy-egy tematikus meghívásos kiállításra is sor kerül a Nemzetközi Modern Múzeum égisze alatt.

A Bocskai Múzeum képzőművészeti gyűjteménye igen szerteágazó. A kortárs munkákon kívül a gyűjtemény jeles darabjai a korai provinciálisabb darabok is.

A kiállított szobrok és plasztikák közül kiemelkedik Medgyessy Ferenc Bocskai emlékműterve, Berky Nándor Hőgyes portréja, vagy Kígyós Sándor Niké és Hegedű és Szabó László Az élet lángja c. plasztikája.

A Múzeum gazdag érem- és plakett gyűjteményének alkotói Csúcs Ferenc, Gömbös László, Lakatos Aranka, Hondromatidisz Rigasz.

A gyűjtemény részét képezik a helyi alkotók munkáin kívül az Országos és Nemzetközi Szoborfaragó Tábor és a Cívus Nemzetközi Művésztelepek ajándékai. Az utóbbi művésztelep terméséből Égerházy Imre, László Ákos, Madarász Gyula, Balázs Imre, Gaál Gyula, Földesi Péter, Torok Sándor és Gyurkovics Hunor alkotásai vannak jelen a Múzeum anyagában.

Tasi Miklós ajándéka egy 2400 darabból álló magyar és egyetemes grafikai gyűjtemény. Cseh Katalin és Cseh Áron ajándéka a Cseh Gusztáv anyag, amely a Miskolczi László alkotásaival együtt került kiállításra elkülönülten a gyűjtemény többi részétől.

Sajnos a gyűjtemény nem egységes koncepció és jelleg mentén szerveződött, így eléggé eklektikussá vált.

A Korpos u. 6. szám alatt Dezsőné Borbély Emma szövő nép iparművész „Gyapjúházat” alakított ki bemutatóműhellyel, ahol foglalkozásokat, kiállításokat, bemutatókat tart.

Az Árpád u. 33. szám alatt működik értékes gyűjteménnyel a Tózsér-magángyűjtemény.

Gasztronómia

Nem csupán a fürdőnegyed „főutcáján”, a Mátyás király sétányon bandukolva, de szerte a városban mindenfelé elegáns éttermekbe, hangulatos vendéglőkbe, paraszti múltat idéző csárdákba, gyorsbüfékbe, salátabárokba botlik az ember. Ezek mindegyike valami egyéni ötlettel -búboskemence, kenyérlángos, bográcsban rotyogó finomság stb. -, étvágynövelő illattal csalogatja a megéhezőket.

Az étlap-tanulmányozások után a következőket állapíthatjuk meg: Szoboszló minden vendéglátó-ipari egységében a nemzetközi ízlésnek megfelelően készülnek az ételek. Ezt bizonyítják a látványkonyhák és sütődék, ahol akár percek alatt bármilyen kifinomult ízlésnek megfelelő ennivalóhoz lehet hozzájutni, mint Európa más felkapott kirándulóhelyein. De az erőteljes magyaros ízek kedvelői is bárhol rábukkanhatnak kedvenc csemegéjükre: pl. toros káposzta főtt füstölt csülökkel, Jókai-bableves, gulyás. A házi kosztra esküdő ínycenc olyan környezetben, olyan ételekből lakomázhat a panziók családi ebédlőiben, mint otthon kedves szüleinél.

Nincs gond akkor sem, ha diétázik, vagy a reformkonyha bűvkörében él. Mindenütt, de különösen a nagyobb hotelek éttermeiben a pikáns ízű, egészséges saláták között válogathat kedvére. Kimondottan tájjellegű ételspecialitásokat is kipróbálhat nálunk. Harsány plakátok hívogatják a hajdúsági lakodalmas vacsorákra, ahol az ételajánló népi rigmusok is eredetiek. Megint máshol citerás lányok nótázása közben eheti a kemencében sült tejfölös, szalonnás lángost. Eredeti állapotába visszaállított tanyára is kiviszik, ha igényli, ahol gémeskút van az udvaron, a borjú, bárány béget, miközben ön mázas cserépedényből kanalazza a tárkonyos bárányragut. Kicsit csípős, de felséges élvezetet nyújtó alföldi étel a birkapörkölt és a borjúpaprikás. Nem fog csalódnai a betyárlevesben és a subaszeletben sem. Ha pedig a slambucot megkóstolja, szinte érzi majd a pusztai illatát, a pásztorok ízes beszédét.

Nyári estéken egyre több kertvendéglőt tesz bensőségesé az, hogy szabad tűzön, a vendég szeme láttára főzik a vacsorát. A parázs hunyorgása, a fanyar füstszag csak fokozza az étvágyat.

Ilyen lakomák után biztosan megkíván néhány pohár zamatos magyar bort, de olthatja a kedves vendég a szomját egy-egy korsó sörrel is, vagy a józanok kedvencével, a Pávai Vajna ásványvízzel.

Ha nem akar elhízni, akkor ne restelljen táncra perdülni!

Talpalávalóval mindenütt szolgálnak!

De tekintsünk be néhány gondolat erejéig a régi szoboszlóiak udvarába, kertjébe, konyhájába, vessünk egy pillantást asztalukra!

Hajdúszoboszlón is, ahogy bárhol, a települések és az emberek háztartásai is zártak és önellátóak voltak évszázadokon át. A megtermelt termékek adták az alapját Szoboszló

népe életének, táplálkozásának. Városunkban nagybirtok nem volt, sok kis- és közepes méretű gazdaság foglalkozott növénytermesztéssel, állattenyésztéssel. Hajdúszoboszló mezőgazdaságában leggyakoribb növények a búza, kukorica, árpa, köles, zab, réti széna, napraforgó, répa voltak. Ezek a növényi termékek teretették meg az állattenyésztés feltételeit. A juh, szarvasmarha, sertés és a ló voltak a legnépszerűbb állatfajok. A kiskertekben burgonyát, sárgarépát, petrezselymet, babot, karalábét, hagymát, káposztát termeltek saját szükségletre. A gyümölcsök között meg kell említeni a veresszilvát, bódisszilvát, besztercei szilvát, sárgabarackot, cseresznyét, meggyet, nyári almát, birsalmát, fehér és fekete epret. A házakhoz tartozó udvarokban tyúkot, kacsát, libát neveltek.

Mit ettek elődeink reggel, délben, este? Reggelire tejet, tejeskávét, aprított tejet, zsíros kenyeret, szalonnát, sült szalonnát, tojásrántottát, sült krumplit, főtt szemes kukoricát, juhtúrós kenyeret, ciberébe aprított kenyeret, kolbászt, tepertőt, disznósajtot. Ebédre pergelt levelesek, lebbencsleves, köménymagleves, savanyú tojásleves, húsleves, gulyásleves, bableves, zöldbableves, babéros burgonyaleves, tökkáposztaleves, káposztaleves, gyümölcsleves volt. A levesekben sokszor használtak tésztát (lebbencstészta, szaggatott galuska, grízgombóc, tarhonya, csipetke, csurgatott tészta, vékonymetélt, zablaska, kockatészta, cérnametélt - „szakálgyalázó”). Második fogásként paprikás krumpli, reszelttészta gombóta, szárazbab-főzelék, juhtúrós tészta, túrós csusza, birkapörkölt, vászonfazékban főtt töltött káposzta, új hús, oldalas savanyú káposztával, pásztorhonya, krumplis tészta, mákos laska, túrós laska, főtt tyúkhús mártással, tepsis burgonya, rántott csirke fogyott. Vacsoraként tejbetészta, tej kenyérral vagy kaláccsal, köleskása, puliszka tejjel vagy hagymás zsírral, szalonna hagymával, juhtúrós pirítós, aznapi maradék, sült szalonna fokhagymás pirítóssal, zsíros kenyér, lekváros kenyér, zsírban sült kenyér került az asztalra.

A tésztasütés is gyakori volt. Ilyenek mint a kőttbéles (keltbéles) túróval, lekvárral töltve, csörögefánk, gyorskalács, fánk, dübbancs, mónár pogácsa, öntött és görbemálé kukoricalisztból, juhtúrós pogácsa, különféle rétesek gyakran sülték a konyhákban.

Kamilla vagy mentateát ittak, a kávé cikóriából főzték. A heti étrendben két alkalommal volt húsos ebéd: csütörtökön és vasárnap.

Italként vasárnap, ünnepnapokon, családi eseményeken pálinkát, bort fogyasztottak. Nagyon kedvelt volt a veresszilvacibere, melyet akár a rostos üdítőitalok elufutárának is tekinthetünk.

A kenyérsütésnek valóságos hagyománya volt, ünnep volt a hétköznapokban. A dubbancs (kenyérlángos) a mai napig jellegzetessége a folklór elemeket felvonultató konyháknak.

A juhászat kiemelkedő ágazat volt az állattenyésztésben. A juhtej legfontosabb terméke a gomolya. Készítésének sajátos kultúrája honosodott meg. A gomolya mellett keletkezett savóból pedig zsemlice készült, mely különleges csemege.

A sertésállomány szinte egésze mangalica volt. A disznótorok is úgyszólván ünnepszámba mentek, megmozgatta a családok apraja-nagyját. A levágott sertés minden részét hasznosították. Füstölt hús, kolbász, fehér sós szalonna, tüdős, véres, kásás hurka, a cepleszbe töltött szögletes májas. A sertés fejéből sajt készült. A gömböcöt pedig véres vagy tüdős hurkából, főtt nyelvből, szívből állították össze, bélbe töltötték, esetleg füstölték is. A vékonyabb szalonnából pörccöt (tepertőt) sütöttek. A só és füstölés mellett a zsír is tartósítószer volt. Főleg oldalast és karajt sütöttek, rétegesen elhelyezték egy zsírosbödönben, és annyi zsírt öntöttek rá, hogy ellepje. A disznótoros menü: reggel

hagymásvér, délben orjaleves, újhús, töltöttkáposzta, este hurka, kolbász, toros káposzta. A töltöttkáposzta, orjaleves friss, meleg húsból a legfinomabb, jellegzetes zamatot ad az ételnek.

A lakodalmakban az ételek sorát a vőfély tartotta kézben, a leggyakrabban tyúkhúsleves csigatésztával, főtt hússal, birkapörkölt burgonyával, savanyúsággal, töltöttkáposzta, sült és töltött tyúk, aranygaluska, fánk, pogácsa kerültek az asztalra. Éjféltkor sültkolbászt, rántott szeletet, rántott csirkét szolgáltak fel.

A szoboszlói disznótorok, lakodalmak gasztronómiai és kulturális élményét mai is átélhetik a látogatók.

Közkedvelt színfoltja a hajdúszoboszlói szolgáltatásnak a legnevezetesebb tradíciókat őrző és megelevenítő, a nagyhegyesi határban levő Tuba-tanya. A tulajdonos, Rápolthy István a több mint 100 éves felújított parasztházat múzeumként rendezte be, ami visszaidézi a régmúlt idők hangulatát, egész létesítmény-együttesét ennek mintájára építette fel. Az ide csoportosan érkező vendégek hagyományos ételeket fogyaszthatnak, bográcsban, szabad tűzön, kemencében varázsolják nekik vissza a hagyományos ízeket. A 4-5 órás program keretében citerazenekar kíséretével, a tulajdonos főszereplésével varázsolják el aktivizálva vendégeiket, bemutatva a térség folklóráját is, vagyis tulajdonképpen „gasztroterápiát” végeznek. Állatparkjukban megtekinthetők a magyar őshonos állatok. A tanya népművészeti ajándéküzletében a magyar kézművesipar remekeit árulják. Információk a www.tubatanya.hu honlapról szerezhetők.

D. Mezőgazdaság, ipar

Az 1870-től tízévente végzett népszámlálási adatok alapján a város népessége 1870-ben 12.269, 1910-ben 16.093 fő volt. A népesség 71%-a mezőgazdaságból élt, az összesen 4085 birtokból 3310 volt 1-10 katasztrális hold közötti. A városban összesen egy 200-300 és ugyancsak egy 300-400 hold közötti birtokot tartottak nyilván, a település a törpe és kisbirtok jellegzetes alföldi mezővárosa volt. A 41509 holdat kitevő határ 2000 holdnyi szikes, terméketlen és 11500 kh. legelő-rét-nádas területén kívüli szántók 65%-án gabonaféléket, 29%-án kukoricát termeltek, alig 6% maradt egyébbre.

A mezőgazdaság fontos részét jelentette az állattenyésztés, amelyhez a nagy rét és legelőterületek (Angyalháza puszta) jó lehetőségeket biztosítottak. Az állatok tavasztól (Szent György naptól) késő őszig (Mihály napig) a legelőkön voltak, míg a téli időszakban a városhoz közel, a tanyákon, vagy az udvarokban telelt az állomány. Az 1910-es években az állatok száma így oszlott meg.

szarvasmarha	3800 db
ló	2700 db
sertés	7900 db
juh	15000 db

A lovak viszonylag magas számát egyrészt a mezőgazdasági munkák és a szállítás szükséglete, másrészt a lovashajdú hagyományok lószeregete magyarázta. Szoboszló gazdasági életében a juhtenyésztés hosszú időn át kiemelkedő szerepet töltött be. Kelendő használati és árucikk volt, mivel minden részét hasznosítani lehetett (tejéből gomolya, zsendice, juhtúró, gyapja, bőre). Az ipar elsősorban a mezőgazdaságot

kiszolgáló kézi- és kisiparra korlátozódott. Az 1880-as évek elején épült az első gőzmalom, amelyet az első világháborúig még kettő követett. Közülük a legnagyobb jelentőségű a Körner-féle volt, amelyet gőzfürdő és áramfejlesztő egészített ki. Az itt előállított elektromos energia felhasználásával 1903-ban Hajdú-vármegyében először városunkban gyulladtak fel utcai lámpák.

Az 1910-es évekre nagyot változott a városkép is, szabályos utcákat alakítottak ki, az ólaskertek helyére lakóházak épültek. A város belső igazgatási szempontból 7 tizedre lett felosztva. A városközpont kialakulásában fordulatot jelentett az 1900. év nyara, amikor elkészült a Püspökladány – Hajdúszoboszló – Debrecen műút várost átszelő szakasza. Kialakult a mai főtérről, ahol a heti piacokat tartották, kőburkolatot kapott az állomáshoz vezető Vasút utca. Az első világháborút megelőző fél évszázadban a hajdúváros fejlődése felgyorsult, bekapcsolódhatott a közlekedési vérkeringésbe, bár továbbra is mezőgazdasági jellegű maradt, szerény mértékben megindult városiasodása. Belügyminiszteri rendelet alapján 1902-től a város nevét kötőjel nélkül, Hajdúszoboszlónak kellett írni.

Az első világháború nagymértékű anyagi és véráldozatot jelentett a városnak, amelyet fokozott Szamuely Tibor vörös terrorkülönítménye, akik 1919. április 24-én Dr. Fekete László polgármestert, Tokay József rendőrfogalmazót és Körner Béla malomtulajdonost kivégezték. (Emléküket tábla őrzi a városháza falán.) Gyötrelmes volt az 1920. február 20-ig tartó román megszállás is.

Korszakváltást jelentett a Pávay-Vajna Ferenc főgeológus által 1925. október 26-án fúrt gázos-hévízkút a város életében a következő évtizedekre kihatóan. Ezek az évtizedek a mezőgazdaság kezdeti gépesítésének időszaka mellett a gyógyfürdő eredményezte vendégforgalom kezdeteit is jelentik. A fürdő mellett új távlatokat nyitott a földgáz hasznosítása, amelyre alapozva városi villamos művet építettek. 1927. augusztus 25-én a városban teljes éjjeli és részleges nappali áramszolgáltatás vette kezdetét, ellátva Kabát, Nádudvart, Hajdúszovátot és Tetétlent is. A termálvízzel termelt földgáz mennyisége 1931-ben elérte az évi 1,7 millió m³ mennyiséget. Villamos áram termelésre felesleges részének értékesítésére a „Ganz Rt.” leányvállalataként létrehozták a „Hajdúszoboszlói Földgáz Rt.”-t, amelynek feladata lett, hogy a földgáz sűrítésével a MÁV személykocsik világítását biztosítsa. A vasútállomásnál sűrítőüzemet, a két működő hévízkútnál gáztárolókat építettek, ahonnan 2,6 km-es csővezetéken jutott el a gáz a sűrítőüzembe. (Ez a vezetékrendszer több mint 3 évtizeden át hiba nélkül működött, az utcai gázvezeték-hálózat kiépítésének kezdetekor számolták fel, de a csöveket újra felhasználták erre, végleges cseréjük az 1970-es években történt meg.) A töltőüzemből földgázzal szállító kocsik vitték az ország különböző helyeire a szoboszlói földgázt, akkoriban valamennyi Magyarországon futó vasúti kocsi így nyerhetett megfelelő világítást. Ezzel a város társadalmában megjelent egy ugyan még kis létszámú, de különleges társadalmi csoport (munkások), akik szakképzettségüknél, helyzetüknél fogva elismerést és rangot vívtak ki maguknak. Érdekesség volt, hogy a városban az ásott kutak a bennük keletkező gáz révén meggyújthatók voltak, talán ez is feleleveníthető még valahol, a város gázipari múltjára utaló jelképként.

Ebben az időszakban két malom (a Körner mellett a „külső”), darálóüzemek, ecetfőzők, szeszfőzde működtek jellemző üzemként, de volt gépjavitó műhely és könyvnyomda is. Nagyobb ipari létesítménynek számított az 1927-ben alapított „Cserép- és téglaverő gyár”, amit tulajdonosa után Bon-gyárnak neveztek. A termálvízzel összefüggő egyéb

vállalkozások is létrejöttek, így az 1939-ben Kontsek László debreceni kereskedő által alapított gyógyvízpalackozó üzem, valamint az ugyanekkor létesített önkormányzati kertészet, több termálvízzel fűtött üvegházzal. A városban megindult jelentős fejlődés eredményeként nagymértékben nőtt az iparosok száma, érdekvédelmüket az 1891-ben alakult – ma is működő – ipartestület látta el. Székházuk kulturális csoportjaiknak (énekkar, színjátszás, olvasókör) is megfelelő otthont nyújtott. A vendégforgalom gyors növekedése a szálláshelyek, szakácsok, cukrászok, pincérek számának emelkedését eredményezte. A szállodák sorából kiemelkedett a fürdő melletti (ma József Attila) utca elején 1936-ban épített – néhány évvel ezelőtt lebontott – Gambrinus, amely 54 szobájával, éttermével hamarosan országosan ismert, kedvelt hellyé vált. Egy 1941 évi kimutatás szerint a fürdő közelében 8 nagyobb üdülő működött, 123 szobával, valamint 15 panzió 176 szobával, míg a vendéglátásra berendezkedett magánházak 332 szobában tudtak szálláslehetőséget biztosítani. Az 1920-as évek közepén a mai mozibejáratnál 10-10 egymással szemben elhelyezett egy helyiséges bolt épült, köztük a szabadtéren a helyi kistermelők árultak, a főtéri piacot kibővíve. A kereskedelemben fontos szerepet játszott a „Hangya” Fogyasztási és Értékesítő szövetkezet. A fürdő közelében, nyáron a strandfürdő területén is egymás után nyíltak meg az üzlethelyiségek. A gyors fejlődést a II. világháború szakította meg. Az 1950-es évek a mezőgazdaságban a „begyűjtős” kuláküldözés és a téjesítés szomorú időszakát jelentették Hajdúszoboszlón is. A városnak változatlanul nem volt jelentősebb ipara, az ipari keresők és eltartottak aránya 15-16%-ot tett ki. A mezőgazdasághoz hasonlóan itt is kezdetét vette a kisiparosi termelőszövetkezetek (ktsz-ek) létrehozása, szintén erőszakos módszerekkel. A helyi vállalatok között – a Földgáztermelő- és Értékesítő mellett – nádgazdaság, ládagyár, bútorgyár, vendéglátó, kenyérgyár, köztisztasági és kertészeti cég működött, 1954-ben jött létre a Községgazdálkodási Vállalat.

Az immár fürdőváros képe az 1960-as évektől jelentősen megváltozott, családi és társasházak, SZOT-üdülők épültek, lendületet kapott az idegenforgalom, a gyógyturizmus. A mezőgazdaság nagyüzemi irányba fejlődött, jelentős gépesítés történt, a jó termőföldön országosan is élenjáró termésátlagok születtek. A Kabán termelését 1978. szeptember 1-én megkezdő – zömmel évekig Hajdúszoboszlón lakó lengyelek által épített – Hajdúsági Cukorgyár fellendítette a térségben a cukorrépa termelést. Az állattenyésztés is fejlődésnek indult, elsősorban a sertés, a marha és a baromfi ágazatban. A hagyományos és vidékünkre különösen jellemző juhászat még őrizte régi nyári legeltető, téli hodályban tartó hagyományait. A nagyüzemekben csak az 1970-es években történt kísérlet a juhászat fejlesztésére, gyenge eredményességgel. A szövetkezetek között különleges helyet foglal el a ma is létező, 1955-ben létesült Bocskai Halászati Termelőszövetkezet, - amely ma is meglevő Halászcsermely is üzemeltetett – valamint az 1952-ben alakult Állami Gazdaság (ma Köse Zrt.), mint országosan is kiemelkedő eredményeket felmutató nagyüzemek. (Utóbbi 1969-ben az ENSZ Mezőgazdasági és Élelmiszerügyi Szervezete – FAO – modellgazdasága lett, 1970-71-ben hazánkban először itt honosították meg a limuzin húsmarha tenyésztését.) Az 1970-es években általánossá vált a szakosított állattenyésztés, amely mennyiségi növekedést és minőségjavulást egyaránt eredményezett. A Hajdúszoboszlói Búzakalász Tsz-ben 1982-ben kezdte meg működését a HAGE-beruházásban épült 40 000 darabos sertéstelep. A nagy múltú juhászatból az 1980-as évekre a nagyüzemekben csak mutatóban maradt valami, a juhtartás a háztáji gazdaságokban élt tovább. A magyar mezőgazdaság ebben a korszakban nemzetközi viszonylatban is jelentős eredményeket tudott felmutatni, aminek köszönhetően hazánkban az élelmiszerellátás is jó volt. Az 1960-1990 közötti évtizedekben, amellett, hogy a mezőgazdaság több

területe is ipari jelleget öltött Hajdúszoboszló az ország egyik fontos gázipari központjává, külföldön is ismertté váló gyógy- és üdülőhellyé fejlődött. Az 1958-tól Hajdúszoboszló határában feltárt 50 km²-es gázmező 25-28 milliárd m³ földgázt rejtett. 1965-ben készült el a nagyhegyesi határban a Nagyalföldi Kőolaj- és Földgáztermelő Vállalat (NKFV) hajdúszoboszlói üzeme, amely az alföldi táj különleges látványává lett. A gázt csővezetékeken szállították az ország különböző részeibe, megkezdődött a palackozott propán-bután gáz országos felhasználása. Az 1980-ra kimerült gázmező helyébe építették ez év decemberében azt a természetes tárolót, amely a Szovjetunióból importált földgáz befogadását és nyári időszaki tárolását lehetővé tette. 400 millió m³-es befogadóképességével ez lett Magyarország legnagyobb ilyen létesítménye, 1985-re befogadóképessége 650 millió m³-re növekedett. 1985-ben Hajdúszoboszlóra települt a Kőolajkutató Vállalat üzeme is.

A gázipar másik nagy egysége a napjainkban is működő, az 1931-ben alapított Hajdúszoboszlói Földgáz Rt. Jogutódjaként 1965. január 1-től létrehozott Tiszántúli Gázszolgáltató és Szerelő Vállalat (TIGÁZ). Szolgáltatási területe 7 megyére (Pest, Nógrád, Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Jász-Nagykun-Szolnok és Hajdú-Bihar) terjed ki. E cégnek is köszönhetően Hajdúszoboszló 8709 akkori lakásából a gázhálózatra 8137 lett bekötve az 1990-es évek elejére, a város gázvezeték-hálózatának hossza 171,8 km volt. A termásvíz-hasznosítás mellett a földgázmező feltárása és az erre települő gázipari vállalatok működése is átformálta Hajdúszoboszló társadalmi-gazdasági jellegét, a korábbi helyi üzemek országos jelentőségű cégekké fejlődtek.

A város lakosság száma – elsősorban az ideköltözőknek köszönhetően – több mint 22%-al, az 1960-as 19 591 főről 1990-re 23 934 főre nőtt, azóta néhány száz fővel csökkent. A hajdú leszármazottakat, régi és új szoboszlói lakosokat a város sajátos szellemisége egyé formálta. Közös, szép feladatunk, hogy a hajdú hagyományok megőrzésével, felelevenítésével egy mai korhoz illő szellemiséget, európai értékű helyi és vendégfogadó kultúrát formáljunk a városban, vagyis Hajdúszoboszló egyedi jegyekkel bíró értékes település legyen a globalizáció viszonyai között is.

E. Gyógy- és strandfürdő, idegenforgalom

A „forró arany”

A megtalált hatalmas kincs, a gyógyvíz miatt tekinthetjük a város igazi, fényes jövővel kecsegtető születésnapjának 1925. október 25-ét. Pávai Vajna Ferenc főgeológus egy éve kutatott már földgáz után. Azon az őszi napon a mélyfúrások eredményeként 1090,87 méter mélységből kb. 15 méteres gőzölgő, sistergő vízoszlop tört a magasba nagy mennyiségű földgáz kíséretében. 73°C-os hévíz volt ez! A még élő néhány szemtanú szerint a város lakói elragadtatással „bámulták” a tüneményt. Innen

kezdve megváltozott a helység élete.

Új remények és új gondok jelentkeztek az eddig szimpla mezőváros életében. Egy ideig ugyan csak folyt, ömlött az olajos illatú, forró istenáldás az árkokba, ám a praktikus gondolkodású asszonyok mosni, a férfiak, gyerekek lubickolni kezdtek a vízben. S csodák csodája! Az asszonyoknak sulykolás közben néhány hét elteltével kiált a derekukból, térdükből a hasogató fájás. Erre aztán már felfigyeltek a kutatók is és elkezdődtek az aprólékos vegyi elemzések. A geológusok, vegyészek, balneológusok, orvosok egybehangzó véleménye az lett, hogy felbecsülhetetlen értékű gyógyászati kincsre bukkantak. A triász kori őstengerek vize a kincs, ami olyan óriási, számokkal ki nem fejezhető mennyiségben van ott a föld mélyében, hogy még 82 év elteltével is örökéletűnek, kiapadhatatlannak tűnik. Vegyi összetétele olyan bámulatosan gazdag, hogy szinte nincs kór, amire nem lenne jó. Visszaadja, javítja tehát a sérült vagy teljesen elveszítettnek hitt egészséget. A megtalálástól kezdődően évtizedekig voltak ugyan a hasznosítást illetően megtorpanások, kudarcok, azonban a gyógyvíz diadalútja egyre fényesebbé, feltartóztathatatlanabbá vált. Hajdúszoboszló nemzetközi hírű gyógyhely lett. A szolgáltatások egyre bővülnek, a gyógyturizmus egyre virágzóbb. A „csodaforrás” hírei mágnesként vonzzák mindenfelől a gyógyulni akarókat, a mankójukat eldobni vágyókat. De a teljesen egészségesek is a „forró arany” bűvkörében élnek. A „hőskorra” emlékeztet a vasútállomáshoz közeli kút, ahová ma is úgy járnak óriási kannákkal a forró gyógyvízért kora reggeltől késő estig, mint kitikkadt vándorok az oázishoz a sivatagban.

A kiváló gyógyhatás a termásvíz összetevőinek (jódd, bróm, konyhasó, hidrogénkarbonát, bitumen és az ehhez kötődő ösztrogén; a titán, réz, cink, ezüst, bárium, vanádium és ólom formájában megjelenő nyomelemek stb.) köszönhető. Szakszerű alkalmazással a természetnek ez a patikája számos betegségre lehet gyógyír, vagy a szenvedések, bajok enyhítője. A különböző hőfokon töltött medencék, a balneoterápiás és fizioterápiás kezelések teljesen vagy részben orvosolják például a következő kórokat: sebészeti, idegi, bel- és bőrgyógyászati eredetű, továbbá mozgásszervi megbetegedések, agyvérzés és ortopédiai műtét utáni állapot, bénulások, idült idegfájdalmak, lábszárfekély, nőgyógyászati gyulladások, meddőség, prosztatatabántalmak, ekcéma, pikkelysömör, gerincferdülés, különböző meszesedések stb... A felsorolás korántsem teljes, inkább csak a lehetőségek felvillantása. A gyógyfürdő központi gyógyászatának és a számos hotelben működő gyógyászati részlegek magasan képzett, nagy tapasztalatokkal rendelkező szakorosaival érdemes konzultálni a választható mintegy 40-féle kezelés előtt. A tapasztalatok szerint a szakemberek utasításait betartó betegek több mint 90 százaléka gyorsan és szépen javul. Az évtizedek során itt tízezreknek enyhült vagy szűnt meg végleg szenvedése. Ezen kívül a gyógyvíznek azok is „hálásak” lehetnek, akik orvosi értelemben nem betegek, de ráfér meggyötört testükre, idegrendszerükre időnként egy kis karbantartás. Aranyigazság a város szlogenje: **Az egészséges élet csak három szó: Gyógyvíz, napfény, Hajdúszoboszló!**

A gyógyforrás felfedezőjéről elnevezett Pávai Vajna ásványvíz pedig rengeteg vendég szomját oltja napjainkban. Ott a helye az egyre kedveltebb magyar ásványvizek között.

Gyógy- és strandfürdő – Hungarospa

A fürdő története

1925. október 25-én csodálatos esemény történt Magyarország egyik alföldi városkájában, Hajdúszoboszlón. Szénhidrogén kutatások nyomán 1091 méter mélységből földgáz társaságában felszínre tört az a különleges, 73 Co-os víz, amelynek gyógyhatása rövidesen cáfolhatatlanul bebizonyosodott. Pávai Vajna Ferenc volt az a tudós geológus, akit hévizünk atyjának nevezünk. Neki köszönhető, hogy a természet e csodálatos ajándéka immáron több, mint hét évtizede az emberiséget szolgálhatja. A föld mélyének bársonyos barna, forró kincse elárasztotta a környékbeli mélyedéseket, s az emberek az első meglepődésen hamar túlesve fürdőzni, mosni kezdtek benne. Az ámulat azonban folytatódott. Hamar észrevették, hogy a víz csodát tud. Gyorsabban gyógyultak a sebek, enyhültek a reumatikus

fájdalmak.

E szenzációs hír felkeltette a szakemberek érdeklődését.

Megvizsgálták, vegyelemeztek a folyékony forró arany összetételét, s páratlan megállapítások születtek.

Dr. Bodnár János, a Debreceni Orvostudományi Egyetem Orvos Vegytani Intézetének igazgatója így írt a szoboszlói vízről: "Analysisünk szerint a hajdúszoboszlói mélyfúrásból eredő víz alkalikus-jódos-brómos-konyhasós héviznek minősítendő. Egybevetve a kémiai analysis adatait a víz igen magas hőmérsékletével kimondható, hogy a maga nemében egyedülállónak tekinthető, hozzá hasonló összetételű és hőmérsékletű víz - a rendelkezésünkre álló analysisek alapján - nem ismeretes."

Dr. Dalmady Zoltán balneológus, egyetemi tanár szerint "... a fizikai chemia szempontjából rendkívül érdekes vonása a hajdúszoboszlói vizeknek, hogy töménységükben és összetételükben aránylag igen közel állanak az emberi szövetnedvek összetételéhez.

Különös figyelmet érdemel a tengeri fürdőkkel való összehasonlítása, hiszen a hajdúszoboszlói víz maga sem más, mint trias-kori tengerek felidézett szelleme. Konyhasótartalmánál fogva körülbelül ötszörösen hígított tengervíznek tekinthető, de a tengervíztől eltér csekély magnézium, calcium és jelentékeny hydrocarbonat tartalmánál fogva. Ennek dacára

éppoly joggal használható úgy a gyógyításra, üdülésre, mint bármely más olyan tengeri fürdő, mely vizének hígítottságánál fogva hasonló töménységű."

Hajdúszoboszló városa megismerve a tudósok elemzéseit elhatározta, hogy fürdőt épít. Másfél év múlva, **1927. július 26-án megnyílt a fővényfürdő.**

Az azóta eltelt több, mint 70 év bővelkedett eseményekben, a turizmus egyre élénkült, s az elvárásokhoz igazodva többször bővíteni, korszerűsíteni kellett. Fürdönket alapítója, Hajdúszoboszló városa sosem hagyta cserben, s ennek köszönhető, hogy időről időre megújulhatott, a kor igényeinek megfelelően fejlődhetett. A gazdasági-politikai átalakulás idején - 1991-ben - részvénytársasággá alakította fürdőjét az önkormányzat, amely azóta is többségi tulajdonosa. A kilencvenes évek derekán megkezdődött az ásványvíz-palackozás, megnyílt a cég saját utazási irodája és saját kempinget építettek.

1996. január 1.

Jeles történelmi dátum.

Az egykor államosított szoboszlói termáلكutak visszakerültek jogos birtokosukhoz. A képviselő-testület még 1995-ben egyöntetűen határozott visszavásárlásukról! 1996-tól napjainkig egy hatalmas megújulási folyamat zajlott le a Hajdúszoboszlói Gyógyfürdőben, ugyanis ekkor indította el a cég menedzsmentje és a tulajdonos Hajdúszoboszlói Önkormányzat eredetileg 8 évre tervezett fejlesztési programját: 1996-ban megnyitotta kapuit fürdők gyógyszanatóriuma a Hotel Termál Terápia , melyhez hamarosan saját kis fürdőépületet emeltek.

A Délibáb és a Silver Hotelben egy-egy új terápia üzemeltetését vette át a fürdő, melyek a gyógykezelések további bővítését tették lehetővé. 1998 karácsonyán elkészült az új, modern termáلفürdő-épület; melyre méltán lehetünk büszkéek.

Phare támogatással 2000-ben Magyarországon elsoként létesült vízi szórakoztató központ, az Aquapark.

Ezt követően a Széchenyi terv jóvoltából egy 2,5 milliárdos beruház zajlott le 2001-2002 évben, melynek során teljesen megújult a strand, bővült az Aquapark, a kádfürdő épületének emeleti részén új kezelőhelyiségeket alakítottunk ki, ezzel bővítve gyógykapacitásunkat, az uszodában új tanmedence, gyógymedencék és szauna létesült, végül 2002 őszére megszépült a termáلفürdő csarnoka. A leglátványosabb fejlesztések a strandfürdőben történtek, hiszen azon túl, hogy megújult az infrastruktúra, új, az európai normáknak megfelelő medencék épültek, köztük egy Európában egyedülálló óriásmedence, a mediterrán tengerpart különböző látványelemekkel.

Fejlesztéseink eredményeképpen nálunk minden korosztály számára megteremtődtek a feltételek, akár szórakozni, felfrissülni vagy gyógyulni vágyik.

2003 őszén a tulajdonos Önkormányzat pályázatot nyújtott be a PHARE-előcsatlakozási alapra. Ennek keretében több, mint egymilliárd forint értékű beruházás kezdődött meg a József Attila utcai Hotel Termál Terápia és környezetének fejlesztésére 2004 év végén. 2005 július végén megnyithatta kapuját az újjá varázsolt háromcsillagos Hungarospa Thermal Hotel.

2004-ben több mint ezer négyzetméteres, modern gépsorokkal felszerelt új ásványvíz palackozóüzemet alakítottak ki. A beruházás értéke 150 millió forint volt.

2008. júniusban indult el Hajdúszoboszló történetének legnagyobb turisztikai beruházása, az Aqua-Palace fedett élményfürdő kivitelezése.

A 4,8 milliárd forint összértékű kiemelt projekt 2,25 milliárd forint európai uniós támogatással valósul meg. Az új létesítmény legfontosabb célja a szolgáltatás-kínálat további bővítése, a piaci pozíció további erősítése, illetve a nyári szezon meghosszabbítása. Az Aqua-Palace 15 ezer négyzetméter alapterületen, 1600 négyzetméter vízfelülettel, egyszerre 1000 fő befogadására lesz alkalmas, ahol minden egyes korosztály megtalálja majd a számára legmegfelelőbb szórakozási, kikapcsolódási formát, az egészen kicsi gyermekektől kezdve, a fiatal, sportkedvelő felnőtteken keresztül, az idősebb korosztályra is gondoltunk. A létesítmény várható nyitása 2009 december.

(Forrás: www.hungarospa.hu)

Vendégforgalom

A népjóléti miniszter 1946-ban engedélyezte – az 1934-ben ideiglenes jelleggel megadott – végleges jelleggel a „Hajdúszoboszló Gyógyfürdő” megnevezés használatát. Ez év végén készült el a téli fürdő, a korábbi csak nyáron üzemelő fedett helyett, ekkor „fedezték fel” a gyógyiszapot és kezdték el alkalmazni. A gyógyfürdő látogatóinak száma 1960-ra megközelítette a 350 000 főt. Az elterjedő SZOT beutalós üdültetés első jelentős objektuma a Béke Gyógyfürdő 1962-es elkészülte volt, amit éveken át újabbak követtek (Barátság, MEDOSZ, Ózdi Kohász, Hőforrás stb). A fürdőben 1969-ben készült el a jelzés értékű, egyben jelképpé is vált strand főbejárat, lebegő hatást keltő betonépítményként. Ezzel elkezdődött a fürdő fejlesztésének egy újabb szakasza (versenyuszoda, egyéb új medencék, csúszda, öltözők, új kutak, 1972-ben a betonból és üvegből kombinált termálfürdő három fedett és két szabadban levő gyógymedencével), a fürdő területe 28,5 hektárra nőtt. 1985-ben kezdődött el az 1992-ben átadott fedett versenyuszoda építése. 1991. szeptemberében létrejött önkormányzati céggént a Hajdúszoboszlói Gyógyfürdő Idegenforgalmi Szolgáltató és Kereskedelmi Részvénytársaság, amely 2004-ben „Hungarospa Hajdúszoboszlói Gyógyfürdő és Egészségturisztikai Részvénytársaság”-gá – majd Zrt.-vé – alakult.

A cég 1995-ben alakította ki területén a Thermál Campinget, 1996-tól forgalmazza a Pávai-ásványvizet. A programkínálat fontos eleme a több évtizede működő szabadtéri színpad és a mellette kialakult „Fesztivál-tér”. Megőrzendő és még jobban hasznosítható – ma már országos szinten egyedinek tekinthető – az 1941-ben épült mozi és kertmozi.

1972-ben 865 létesítményben (amelyből fizetővendéglátó 722) 2725 szobával (magánszálláshely belőlük 1274) 6104 ágygal (ebből fizetővendéglátó 2669) álló szálláskapacitással bírt a város. 2008-ban pedig ezek az adatok:

- Szálláslétesítmények összesen: 1564 (közülük szálloda 28, magán szálláshely 1477)
- Szobák száma összesen 7239 (ebből szállodai: 1876, fizetővendéglátó 4436)
- Férőhelyek száma összesen 19730 (belőlük szállodai 4251, fizetővendéglátó 11 194)

Hajdúszoboszlói specialitás a fizetővendéglátás országban egy településen belüli legnagyobb aránya.

Az idegenforgalmi adóbevétel (tartózkodási idő utáni egy forintra jutó 2 Ft-os állami támogatás nélkül):

1991-ben	9 348 000 Ft
1993-ban	28 356 000 Ft
1995-ben	26 688 051 Ft
1996-ban	50 796 822 Ft (40%-os adómérték-emelés történt)
1997-ben	98 869 336 Ft (100%-os mértékemeléssel - 200 Ft-os tarifa)
2000-ben	158 706 000 Ft (300 Ft-os adómértékkel)
2002-ben	188 335 902 Ft
2005-ben	202 800 800 Ft
2008-ban	280 893 000 Ft

A fürdőlátogatók száma:

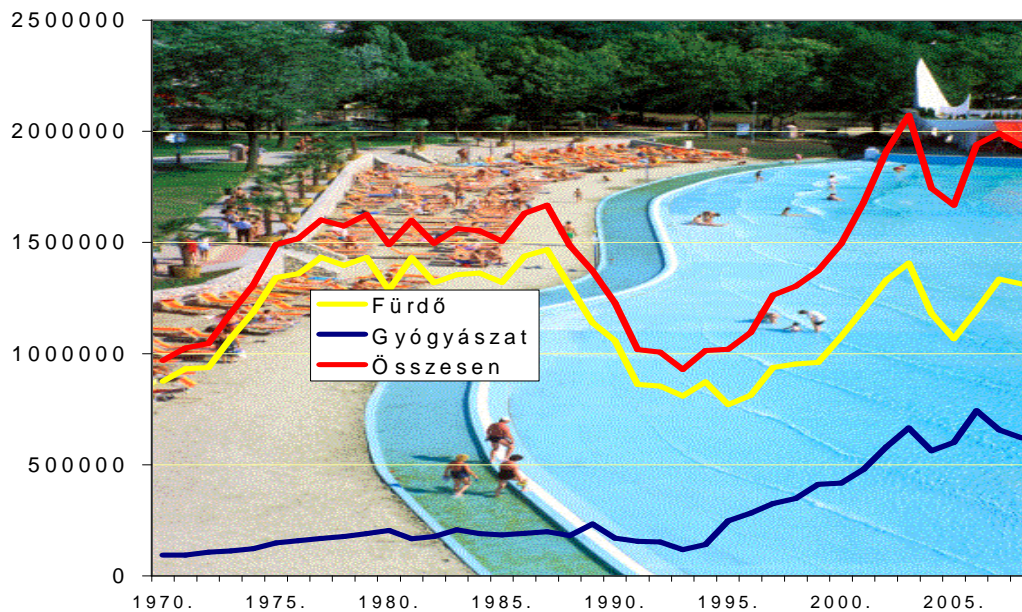
A hajdúszoboszlói fürdő látogatottsága az elmúlt évtizedekben a következők szerint alakult:

Évek	Fürdő	Gyógyászat	Összesen
1970.	875292	93133	968425
1971.	931218	94298	1025516
1972.	938205	107178	1045383
1973.	1069782	112209	1181991
1974.	1186336	122782	1309118
1975.	1341292	148720	1490012
1976.	1359471	159047	1518518
1977.	1432674	168750	1601424
1978.	1396536	177541	1574077
1979.	1433651	191282	1624933
1980.	1286102	204131	1490233
1981.	1431349	167008	1598357
1982.	1318796	177235	1496031
1983.	1355094	207970	1563064
1984.	1361404	190671	1552075
1985.	1320654	184749	1505403
1986.	1439301	192250	1631551
1987.	1467852	199210	1667062
1988.	1303625	182235	1485860
1989.	1139050	233371	1372421
1990.	1058740	170403	1229143
1991.	862004	156042	1018046
1992.	854280	152312	1006592
1993.	810152	118234	928386
1994.	872203	141404	1013607
1995.	771364	248194	1019558
1996.	811918	282523	1094441
1997.	936813	325762	1262575
1998.	953636	349443	1303079
1999.	961232	412402	1373634
2000.	1076830	417726	1494556
2001.	1200748	479503	1680251
2002.	1329753	579837	1909590
2003.	1407750	665139	2072889
2004.	1181027	563577	1744604
2005.	1067922	600310	1668232
2006.	1196971	743156	1940127
2007.	1334567	657319	1991886
2008.	1313213	621255	1934468

Az adatokból megállapítható, hogy 1993-ra az 1970-es év szintjére esett vissza a fürdőlátogatottság, majd 1997-2003. között folyamatosan növekedett, a 2004-2005-ös visszaesést ismét emelkedő tendencia váltotta fel, de a 2008. év ismét kismértékű csökkenést eredményezett.

A látogatottsági rekord 2003-ban volt 2 072 889 fővel.

A vendégforgalom alakulása 1970-től (fő)

A városban eltöltött vendégéjszakák száma 1998-tól:

Vendégéjszakák

1998	857 885
1999	854 603
2000	931 755
2001	997 665
2002	1 022 308
2003	1 041 083
2004	991 362
2005	1 006 368
2006	1 166 343
2007	1 212 702
2008	1 199 004

Itt a rekordév 2007, 1 212 702 vendégéjszakával, amely 2008-ra kismértékben csökkent. Az utóbbi években tendencia a külföldi – különösen a németek, lengyelek által eltöltött – vendégéjszakák számának csökkenése és a belföldi forgalom növekedése. Ezzel összefüggésben az átlagos tartózkodási idő több mint 6 napról alig több mint 4 napra csökkent, ami a német „gyógykúra-vendégek” megfogyatkozásának köszönhető. Igazából 2008-ban a romániai, a lengyel és a szlovák vendégek és éjszakáik száma jelentősen növekedett.

Mindhárom idegenforgalmi mutatószámra helytálló az, hogy az elért szint megtartása is jelentős erőfeszítéseket igényel, új módszerek alkalmazásával, amelyet a helyi és térségi

Turisztikai Desztinációs Menedzsment együttműködés, valamint jelen koncepció megvalósítása elősegíthet. A szezonális csökkentését, a fizetővendéglátó szálláshelyek év nagyobb részén át tartó hasznosíthatóságát pedig az Aqua-Palace Élmenyfürdő belépése eredményezheti majd.

A Szoboszlót szerető, elismerő tábora nagy, erre egy példa Kácsor Zsolt újságírónak a Népszabadság napilap 2008. április 25-i „Hajdúszoboszló” mellékletében megjelent írása:

„Az utóbbi pár évben sűrűn megfordulok Hajdúszoboszlón, s ha végigsétálok a zsúfolt belvárosi sétányon, vagy beülök egy kávéra a Nelson Cukrászdába, minden alkalommal úgy érzem, mintha nem is Magyarországon volnék, hanem valahol az irigyelt Ausztriában vagy Svájcban.

Az utcakép tiszta és rendezett, a szembejövők nyugodtak és mosolygósak és készségesek, az éttermek, a bárók, a kávézók teraszhelyiségei hívogatóak és csábítóak, az utcai kereskedők kínálata sem marad el a kívánt színvonalról – s bizony most nem egy nyugati kisvárost jellemeztem, hanem Hajdúszoboszlót. Ez a település a legmegfelelőbb válasz arra a kérdésre, hogy vajon a világnak ezen a sokat szenvedett szegletében is lehet-e a magunk erejéből boldogulni. Vagy minden törekvésünk dacára belenehezülünk a kelet-európai sárba, mert visszaránt magához minket a föld, ahonnan kinőttünk? Hajdúszoboszlón erre az évszázados kérdésre az a válasz, hogy vedd komolyan a munkádat, dolgozz, iparkodj, ha hibázol is, ne mutogass másra, hanem győzd le magadat, és akkor le fogod győzni a nehézségeket és eléred a célokat. Ennek az alföldi kisvárosnak a lakossága megmutatta, hogy mire képes, és én erre a teljesítményre nagyon büszke vagyok. Pedig nem is vagyok odavalósi, csupán gyakran járok a településen. Mégis lokálpatrióta örömet érzek, amikor az itt élők között lehetek, mert ez a nagyszerű kisváros valóban nem Ausztriában vagy Svájcban van ám, hanem Magyarországon. Vagyis a miénk.”

F. Repülőtér, sportrepülés

A hajdúszoboszlói repülés története egészen a II. világháború idejéig nyúlik vissza. Ebben az időben a németek az északi legelőt kisegítő repülőterként használták, és ebben az időben építették a ma is álló kishangárt.

A világháború vége után 1952-ben repülőiskolát telepítettek a repülőtérre, és állami támogatással így indulhatott meg a civilrepülés Hajdúszoboszlón. Abban az időben motoros- és vitorlázó repülő képzés folyt a városban. Olyan nagy nevek fémjelezték ezt az időszakot, mint Kotrás Gábor, vagy Bogdándi Tibor. Egészen 1968-ig folyt a repülő kiképzése és a sport célú repülés is. Nagyon sok későbbi polgári és katonai pilóta ezen a repülőtéren szerezte az első repüléssel kapcsolatos élményeit. A repülőtéren évtizedekig folyt a honvédség számára az ejtőernyősök kiképzése is.

Mint az ország más repülőtereinek életében, úgy a hajdúszoboszlóiban is meghatározó volt 1968, amikor is a MHSZ megszüntette az itt működő klubot, és vele együtt a repülést is. Az addig itt dolgozó és komoly szakmai potenciával rendelkező személyi állomány szétszóródott az ország más repülőterein.

Annak ellenére, hogy munkájuk sokakat az ország más városaihoz kötött, a repülés szeretete mégis visszahúzta őket a hajdúszoboszlói repülőtérré. Az 1980-as évek elején megjelentek az első sárkányrepülők a város fölött. Mivel a repülőtér klimatikus viszonyai kiválóak mind a vitorlázó, mind a sárkányrepüléshez, így hamarosan kialakult a térség legnagyobb sárkányrepülő bázisa a hajdúszoboszlói repülőtéren. A sárkányrepülők sikerein felbuzdulva követték őket a vitorlázó repülők, akik csakhamar birtokba vették a légteret, és a korábban általuk épített, - majd később bútorraktárnak használt – nagy hangárt. 1985-ben már a hősi halált halt Húse Károly emlékére ejtőernyős versenyt rendeztek az ejtőernyősök.

Ebben az évben alakult meg a Hajdú-Bihar megyei Repülő Klub, amely a ma is működő Hajdúszoboszlói AERO Klub jogelődjének tekinthető. Az első technikai eszközöket, vitorlázó repülőket, motoros repülőket, ejtőernyőket, az MHSZ-től kapta a klub. Ezen eszközök és a Magyar Néphadsereg akkori vezetőinek jó szándékú hozzáállása segítette ahhoz, hogy amilyen gyorsan a 60-as évek végén megszűnt, a 80-as évek végén olyan gyorsan és látványosan éledt újra a hajdúszoboszlói repülőélet.

A Hajdúszoboszlói AERO Klub, mely ma is üzemelteti a repülőteret jelenlegi formájában, a már említett Hajdú-Bihar megyei Repülő Klub jogutódjaként 1991-ben alakult meg. Megalakulása után a tevékenységét motoros repülő, vitorlázó repülő, sárkányrepülő és ejtőernyős szakosztályi keretekben végezte. Az alapító okiratban megfogalmazott cél a térség légi sportjának fellendítése, a szabadidő kulturált eltöltésének megfelelő keret biztosítása, valamint a repülés különböző irányainak megfelelő utánpótlás nevelése volt. Ezek a célok ma is érvényesek, és az elmúlt több mint 17 év is ezek jegyében telt el.

A légi sportok népszerűsítésének érdekében a klub fennállása óta számtalan eseményt bonyolított le. Ezek között egyaránt megtalálhatóak a helyi jelentőségű rendezvények, és a nagy nemzetközi események is. A repülő klub sikeres működése egyre több tagot vonzott, és a repülés addig nem gyakorolt ágaival is bővült a paletta. Így megjelentek a hőlégballonosok, és egy évtizede a siklóernyősök is.

Csak felsorolás szinten, a teljesség igénye nélkül lebonyolításra került jelentősebb rendezvények:

- 10 alkalommal került megrendezésre az ország mind máig legnagyobb ejtőernyős versenye, a Húse Károly Ejtőernyős Emlékverseny.
- Nemzetközi Női Sárkányrepülő Európa Bajnokság került lebonyolításra 1996-ban.
- Számtalan repülőnap került megrendezésre.
- Több nyáron szerveztek vitorlázó repülő tábort, és ejtőernyős táborokat.
- Több alkalommal rendeztek hőlégballon versenyeket, többször volt a repülőtér a Magyar Kupa helyszíne.
- A sárkányrepülők évek óta tartanak nemzetközi találkozót a repülőtéren.
- 2003-tól hét éven át nemzetközi és országos siklóernyős találkozót is szerveztek.

Felsorolni is nehéz lenne az elmúlt 25 év minden rendezvényét és eseményét, de talán a repülőtér és a repülő klub működéséről sokat elárul az, hogy minden nehézség ellenére mind a mai napig működik és működteti a repülőteret.

Az önkormányzattal 1992-ben kötött és 2008-ban megújított Hasznosítási Szerződés alapján hosszú távon biztosított a repülés alapvető feltételének a repülőtéren a használata. Alkalmazkodva a kor kihívásaihoz, a repülő klubnak is vállalkozói tevékenységet is kell folytatni annak érdekében, hogy fenntarthassa magát. A repülősport igen költséges, és minden költség nem terhelhető a klub tagjaira.

A repülőtér folyamatos jó karbantartása, az épületek állagának megóvása, szükséges fejlesztések elvégzése, nagy anyagi terhet ró a tagságra. Elmondhatjuk, hogy mindezekig sikeresen küzdöttük le az előttünk álló akadályokat.

Ma már a repülőtér több mint egy fel- és leszállásra alkalmas terület. Az egész országban, de talán Európában is ismert arról, hogy rendkívül jók a vitorlázó repüléshez a feltételek. A város közelsége, a város biztosította infrastruktúra alkalmassá teszi nagy rendezvények lebonyolítására is. A repülésen túl más szabadidős célokat is szolgál, így például igénybe veszik a futás és lovaglás szerelmesei, de nagy tömegeket megmozgató városi rendezvényeknek is helyt ad. Itt kerül megrendezésre a már hagyományosnak mondható Lovas Napok, a Birka- és Slambucfőző Örömnapi, valamint az Aqua-park Futás is.

A repülőtér teljes területe „Natura 2000” európai uniós természeti védelem alatt áll, amely azonban nem akadályozza a tervezett fejlesztések (pl. hangárok, új fogadóépület) megvalósíthatóságát.

G. Hajdúszoboszló jeles személyiségei

A hajdú gyökerű turisztikai központ megőrzendő, hasznosítandó emléké, a városon kívül is ismert személyiségekben ugyancsak bővelkedik. Következzenek tehát ők, a www.hajdusoboszló.hu portálrendszer „Szoboszló Képeskönyve”-részében is megjelenített „hírességek”, tanulságul a jelennek és a jövőnek:

(Az elektronikus változatban a névre ráklikkelve megjelenik az ismertető a személyről)

[Acsády Ignác](#)

[Balla Péter](#)

[Bihari Kálmán](#)

[Bocskai István](#)

[Bor János](#)

[Budai Ferenc](#)

[Csanády család](#)

[Fehér Gábor](#)

[Gönczy Pál](#)

[Halasi Fekete Péter](#)

[Harsányi Bálint](#)

[Hógyes Endre](#)

[Hógyes Ferenc](#)

[Hüse Károly](#)

[Kecskeméti Balázs](#)

[Kenézy Gyula](#)

[Kígyós Sándor](#)

[Kovács Gyula](#)

[Kovács Máté](#)

[Mészöly Géza](#)

[Miskolczi László](#)

[Nagy Lajos](#)

[Oborzil Edit](#)

[Pávai-Vajna Ferenc](#)

[Pénztáros István](#)

[Rakodczay Pál](#)
[Rácz György](#)
[Szabó László](#)
[Szívos Béla](#)
[Szép Ernő](#)
[Szoboszlai Mata János](#)
[Thököly Imre](#)
[Tóth Lajos](#)
[Závory Sándor](#)

H. Programok egész éven át

Szoboszló a hajdúsági idegenforgalmi háromszög egyik csúcса. Nagy mulasztás lenne az itt üdülőnek meg nem nézni a háromszög másik két – szintén világhírű – csúcsát! Debrecent, a virágkarneválok, múzeumok, egyetemek híres városát, és Hortobágyot, az egzotikus magyar pusztát! Mindkét közeli helyre rendszeresen szerveznek kirándulásokat a szállodák és az utazási irodák. Autóbuszos vagy személykocsis kiruccanás célállomása alkalmanként a kicsit távolabb fekvő Eger, Tokaj vagy a romániai Nagyvárad.

Különösen nyáron a fürdővendég időtöltése nem szorítkozik csupán a medencékben ücsörgésre, a napozásra. Annyi sportos kikapcsolódásra van lehetőség a strandon belül és kívül, hogy már a leltárszerű felsorolás is hosszadalmas lenne! A már említett fedett uszoda a vízi sportok szerelmeseit várja. A teniszezni vágyóknak tucatnyi salakpálya, s fedett műfüves pálya is a rendelkezésükre áll. A sportrepülőtéren több mint két évtizede rendeznek ejtőernyős versenyeket, nemzetközi vitorlázórepülő erőpróbákat, hőlégballon-bemutatókat. A repülőtér ad otthont nyáron sok zenés

szórakoztató programnak, népi kirakodóvásároknak és a birka- és slambucfőző örömnapoknak. A Hajdúszoboszlói Nyár rendezvényeinek ékességei a Folkhétvége, a Hajdúszoboszlói Dixieland Napok, a Kösely-kupa lovasverseny, a különböző parádés felvonulások, a Hajdúvárosok találkozásának műsorai. A helyi gimnázium melletti Városi Sportház 1992 óta biztosít színvonalas sporttalálkozókat azoknak, akik szurkolói vagy aktív részesei szeretnek lenni a különböző labdajátékoknak.

Művelődési lehetőségeknek sincsenek hiányában sem a helyiek, sem az itt üdülők. Operettgálákon, népzenei, jazz és popzenei koncerteken szórakozhatnak a művelődési központban, a Béke gyógyszálló színháztermében, a szabadtéri színpadon, a Fesztivál téren. A művelődési központban rendszeresen láthatók képzőművészeti kiállítások neves művészek munkáiból. E rendezvényekhez gyakran kapcsolódnak zenés, tánc-, illetve irodalmi műsorok. A nemzetközi művésztaборok kiállításai szintén eleven színtestek városunk közművelődésének. Komolyzenei, énekkari hangversenyeket

több helyszínen tartanak, például a csodálatos akusztikájú református templomban és a főutcai görög

katolikus templomban. A hajdúvárosok kötődését kulturális találkozók erősítik. Hajdúszoboszló külföldi testvérkapcsolataival (Bad Dürnheim, Dicsőszentmárton, Késmárk) nem csak hivatalos összejövetelek, hanem iskolák, művészeti csoportok, egyesületek alkotják az összekötő szálakat. Ami pedig a főként nyári zenés-táncos szórakoztatást illeti, van alapja azon lelkes turisták rokonszenves túlzásának, hogy Szoboszló valóságos „kis Las Vegas” a főszezonban. A városközponti és fürdőnegyedi zenés presszóban, kávéházakban, vendéglőkben, nyári-tavaszi kerthelyiségekben teltház mellett zajlik az „édes élet” éjfélig vagy még tovább.

Az itt leírtak nyomós érvek a következő kedves jelszó igazsága mellett: „Szoboszlói négy parancsolat: Gyógyulj, pihenj, sportolj, szórakozz!”

A város legjelentősebb, más országokban is rendszeresen fellépő kapcsolatokat indukáló művészeti csoportja az elődök nyomán 1956-ban alakult Városi és Pedagógus Énekkar. Alapítója és évtizedekig karnagya a 2005-ben 80 évesen elhunyt Török Zoltán, aki szintén a város jeles személyiségei közé tartozik. Róla a kórus egyik régi tagja, Halász Ferenc nyugdíjas középiskolai tanár 2005-ben könyvet jelentetett meg.

Az önkormányzati fenntartású Zichy Géza Zeneiskola művésztanárai és fúvószenekara is rendszeres fellépői a városban zajló eseményeknek. Az alapítványi fenntartású Szabó László Alapfokú Művészeti Iskola és „anyaiskolája” az önkormányzati Bárdos Lajos Általános Iskola művészeti csoportjai és művészpallantái segítenek megőrizni a népzenei és néptánc (foklór) hagyományokat, más országokban is rendszeresen szerepelnek.

Nagy hagyományokkal bír a lovashajdúk utódjaként színpoltként sokszor látható városi lovasbandérium is. Az utóbbi években egyre nagyobb sikereket érnek el a művelődési központ majorette-csoportjai.

(Az éves „Programajánló” megtalálható a www.hajduszoboszló.hu portál nyitóoldalán.)

III. Helyzetkép a városról, a térségről

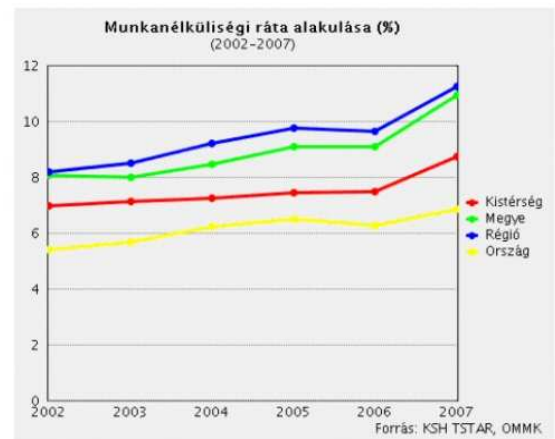
A. A projekt regionális, megyei és kistérségi környezete a turisztikai adottságok és lehetőségek szempontjából

A Hajdúszoboszlói kistérség Hajdú-Bihar megyében, az ország társadalmi-gazdasági szempontból halmozottan hátrányos helyzetű, leszakadó keleti-északkeleti részén helyezkedik el. A jellegzetes síksági táj ásványkincsekben és egyéb természeti adottságokban is szegény. Értékes természeti adottságaként kivételt képez a jó termőtalaj és a termálvíz.

A kistérség 33 681 lakosú, viszonylag kis területű: 507 km². A Hajdúszoboszlói kistérség a 64/2004. Korm.rendelet szerint területfejlesztési szempontból már nem kedvezményezett, azonban a 7/2003. Korm. rendelet szerint a kistérség egyik települése, Hajdúszovát „társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott” és az „országos átlagot jelentősen meghaladó munkanélküliséggel sújtott” település kategóriába tartozik.

A kistérség lakónépessége 2009.01.01.-én 34.389 fő, mely 2007-hez képest 2,32%-os növekedést mutat.

A munkanélküliségi ráta 2008-ban kistérségi szinten 8,05%, mely a megyei (10,98%) és a régiós (12,7%) átlagnál alacsonyabb, az országos átlagnál (8,0%) azonban magasabb. A hajdúszoboszlói kistérségben 2001 óta folyamatosan nőtt a munkanélküliek száma, de ugyanakkor nőtt a foglalkoztatottak száma, és magasabb az aktivitási ráta is.

Az Észak-alföldi régió jelentős termál- és gyógyvízkinccsel rendelkezik. A régióban 209 db 30°C-nál melegebb vizet adó kút van, ez 16, 2%-a a Magyarországon található termásvíz kutaknak. A régió jelenleg működő kútjainak mintegy 40 %-a balneológiai célokat szolgál. Mintegy félszáz fürdőhelye van a régiónak, ebből 29 helyen minősített gyógyvízzel rendelkeznek.

2000-2006 között jelentős, termál-és gyógyvízre alapozott turisztikai fejlesztések történtek a régióban, amelyek eredményeként a régió egészségturisztikai kínálata országos szinten is kiemelkedőnek mondható. Nemzetközileg a hévízi és fővárosi fürdők a legismertebbek, de a leglátogatottabb alföldi fürdő a régióbeli Hajdúszoboszló, amelynek vezető pozícióját megerősíti a 2009. végén közel 5 milliárd forintos – ebből 2,25 MDFt európai uniós pályázati támogatás – beruházással országosan kiemelt projektként megvalósuló Aqua-Palace Élmenyfürdő.

A régió folyó- és állóvizei jó lehetőséget nyújtanak a vízi turizmus számára, de a szükséges infrastruktúrával csak részben rendelkeznek. A régió végigfolyik Magyarország második legnagyobb folyója, a Tisza, amely mint az Alföld régió „tengelye” sokszínű sportolási és kikapcsolódási lehetőségekkel várja az utazókat. Az Észak-alföldi régió vízi turizmusának fejlesztési stratégiája elképzelhetetlen az egész Alföld nagyrégiót szervesen összekapcsoló Tisza menti régiók, kistérségek, összehangolt, közös gondolkodása nélkül. A tiszai kikötők hiányoznak a régióból.

A horgászat alapját a Tisza, valamint annak mellékfolyói adják. Jelentős horgászvizek a folyók rendezésekor levágott holtágak, valamint a Keleti- és Nyugati Főcsatorna, a természetes és mesterséges tavak. Az aktív turizmuson belül a vízi turizmus mellett a régióban jelentős lehet a kerékpáros turizmus is. Az EuroVelo nemzetközi kerékpáros úthálózat, a terepadottságok, az elhanyagolható szintkülönbség, a kis forgalmú utak és a gátak, töltések jó lehetőséget biztosítanak a kerékpáros turizmus számára.

A régió egyes területei jó vadállománnyal rendelkeznek (jelentős az apróvad-állomány, valamint a Hajdú-bihari Guthi erdőben a dämadvad). A vadászat esetében a problémát a vadászházak nem kielégítő állapota, és a vadászathoz kapcsolódó szolgáltatások (vadászboltok, vadászétterem stb.) alacsony színvonala jelenti.

Az örökségturizmusnak a legfontosabb kínálati elemei a régió építészeti emlékei, melyekben viszonylagosan gazdag. A régióban összesen 99 db múzeum, helytörténeti gyűjtemény, tájház, bemutatóhely található. A ma is látható pásztortanyák, hodályok, gémes kutak a hagyományos állattartás, a pusztai élet építészeti emlékei. A Hortobágy jeles műemléke a Kilenclukú híd. Európában is egyedülálló ipartörténeti emlék a túristvándi vízimalom, valamint a tarpai szárazmalom. Jelentős a hasznosított, illetve

még kihasználatlan kastélyok és kúriák száma. A kisvárdai vár, valamint Közép-Európa egyik legépebben fennmaradt kora középkori szabolcsi földvár a régió egyedi építészeti emlékei közé tartozik.

A régióban 20 darab minősített lovas létesítmény van, de nem megfelelő az együttműködés a lovas-tanyák, lovas központok között, hiányoznak a régió lovas létesítményeit összekötő lovastúra-útvonalak, a garantált programok.

Kiemelkedő értékű a régió két megyéjét érintő Hortobágyi Nemzeti Park, amely 1999 decemberétől az UNESCO Világörökségének is része, és amely az ökoturizmus kiemelt színhelye. Ennek részeként hajdúszoboszlói terület Angyalháza-pusztá. A régió gasztronómiai értékekben bővelkedik. Olyan jellegzetességek köthetők e tájhoz, mint például a tiszai halászlé, a pásztorételek, a slambuc, a bográcsgulyás.

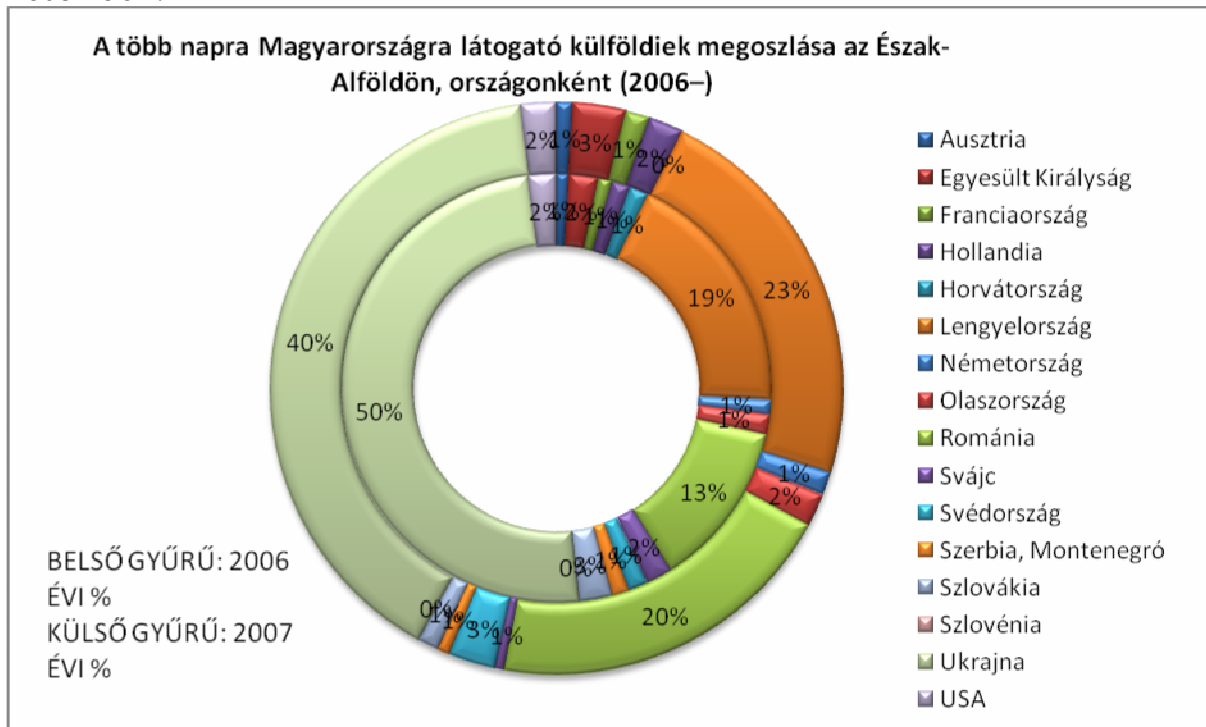
A turizmus szempontjából kiemelkedő fontosságú a közlekedés. A régió vasúthálózata vonalsűrűség tekintetében az országos átlag feletti. A legnagyobb problémát mégis az alacsony kihasználtság és járatsűrűség, valamint az elavult járműpark jelenti. A légi közlekedés szempontjából kiemelkedő jelentőséggel rendelkezik a debreceni repülőtér, amely állandó nemzetközi határnyitású kereskedelmi repülőtérként működik. Hajdúszoboszlón a fürdő követlen szomszédságában működő füves sportrepülőtér van, amely Natúra 2000 európai uniós természeti védelem alatt áll. Az Észak-alföldi régió az országos közúthálózat hosszát tekintve a magyarországi régiók között a második helyen áll. Az úthálózat útjelleg szerinti megoszlását vizsgálva az egyik legfeltűnőbb sajátosság a gyors megközelíthetőséget leginkább biztosító autópályák és autótutak alacsony aránya. A régió legnagyobb terheltséget elszenvedő közútja a 4-es számú főközlekedési út Szolnok-Debrecen-Nyíregyháza közötti szakasza. Hajdúszoboszló vasúti, légi és közúti (M3-M35 autópálya, 4.sz. főút) megközelítése jó.

A turisztikai szervezetek és szakértők szerint a harmadik évezred első évtizedében a turizmuson belül az egészségturisztikai utazások mutatják az egyik legdinamikusabb fejlődést. Az egészség megőrzése, az egészséges környezetben történő relaxáció, a szépségápolás, a test és a lélek „karbantartása” egyre fontosabb motivációvá válik, így a wellness-turizmus iránti kereslet nő. A hagyományos gyógyturizmus esetén az európai lakosság előregedése növeli a keresletet. Az egészségturizmus egyébként is az egyik legkívánatosabb turisztikai forma: kiszámítható, kicsi a szezonaritása, hosszú az átlagos tartózkodási idő, nagy a vendégek fajlagos költsége, és a fenntartható turizmus elveivel is könnyen összhangba hozható.

A gyakorlatban megfigyelhető a két fő egészségturisztikai ág¹ közötti konvergencia is: a gyógyturizmusban is egyre fontosabb a komplexitás és a magas színvonal, a wellness-elemek, és a wellness esetében is előtérbe kerülnek az egészségügyi vonatkozások, a tudományos igényű megalapozottság. A különböző ágazatok együttes fejlesztése mellett szól az is, hogy előtérbe kerül a családi turizmus, és az eltérő korosztályok eltérő igényeit is ki kell tudni szolgálni.

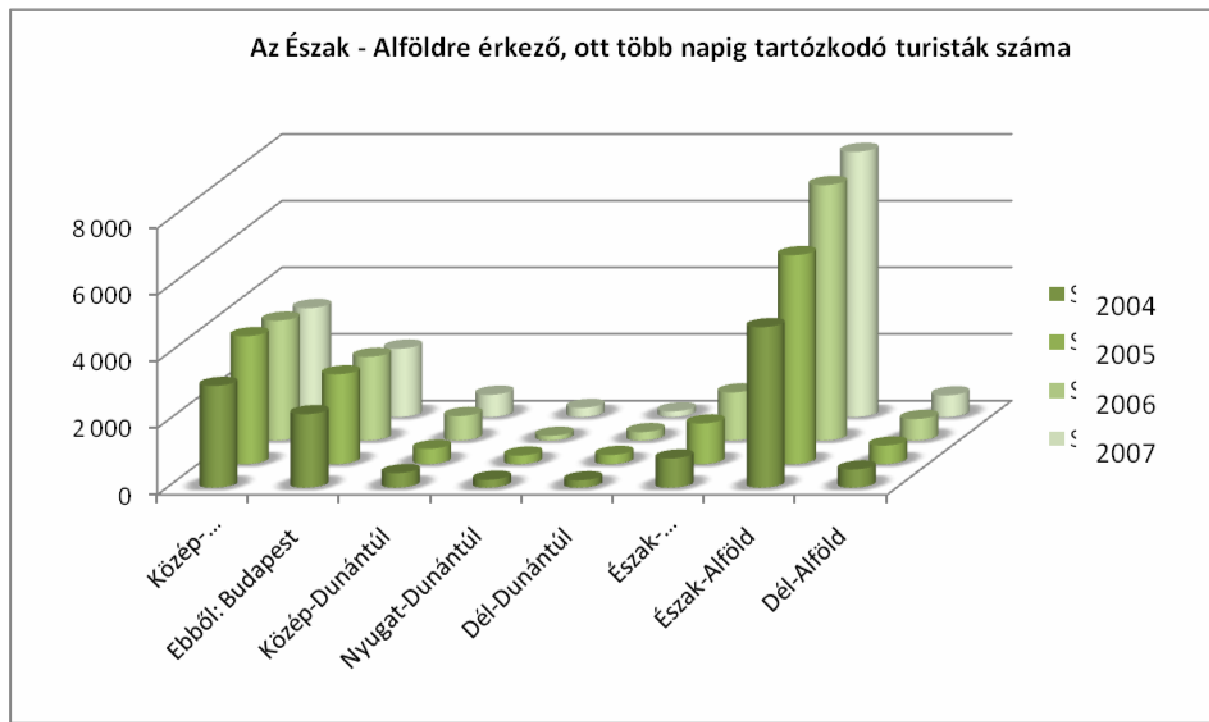
¹ Az egészségturizmus két legfontosabb része a tradicionális gyógyturizmus (betegeknek ill. konkrét betegségek megelőzésére, döntően kúraszerűen) és a wellness-turizmus (egészségeseknek, relaxáció és rekreáció, általános állapot és közérzet javítására). Általánosan ide sorolják még a fitness-turizmust (amely a wellnessnél aktívabb, sportosabb tevékenységek, hasonló céllal), és a gyakorlatban hazánkban ide sorolható az idényjellegű, vegyes célú „strandturizmus”. Az elmúlt évtizedek domináns nemzetközi trendje a wellness, de más tiszta arculatú fürdők is sikeresek.

2000-2006 között jelentős, termál-és gyógyvízre alapozott turisztikai fejlesztések történtek a régióban², (beruházási összérték ~ 9,5 Mrd Ft) amelyek eredményeként a régió egészségturisztikai kínálata országos szinten is kiemelkedőnek mondható. Nemzetközileg a hévízi és fővárosi fürdők a legismertebbek, de a leglátogatottabb alföldi fürdő a régióbeli Hajdúszoboszló. A régió viszonylag rossz megközelítési lehetősége ellenére külföldiek által is látogatott fürdőhely, Debrecenhez, Nyíregyházához és Cserkeszőlőhöz hasonlóan.

Az Észak-alföldi régió települései közül a belföldi turisták számára két város, Hajdúszoboszló és Debrecen, míg a külföldi turisták számára Hajdúszoboszló bekerült az ország leglátogatottabb települései közé. Ez jól nyomon követhető a területi adatok elemzésénél, hiszen Hajdú-Bihar megye teljesítménye mind az elszállásolt vendégek száma szerint, mind pedig az eltöltött vendégéjszakák tekintetében belföldi és külföldi vendégeknél is domináns a régióban.

² Hajdúszoboszló – Hungarospa Gyógyfürdő, Debrecen – Aquaticum Gyógy- és Fürdőközpont, Szolnok – Tiszaleteti Élmenyfürdő, Cserkeszőlő – Gyógyfürdő, Hajdúnánás – Gyógyfürdő, Hajdúböszörmény – Városi Fürdő, Püspökladány – Gyógyfürdő, Balmazújváros – Termál- és Strandfürdő, Nádudvar – Gyógyfürdő, Kisvárdra – Várfürdő, Túrkeve – Termál- és Strandfürdő, Jászapáti – Tölgyes Fürdő, Martfű – Gyógyfürdő, Nyíregyháza – Aquarius Élmenyfürdő, Vásárosnamény – Szilva Gyógyfürdő

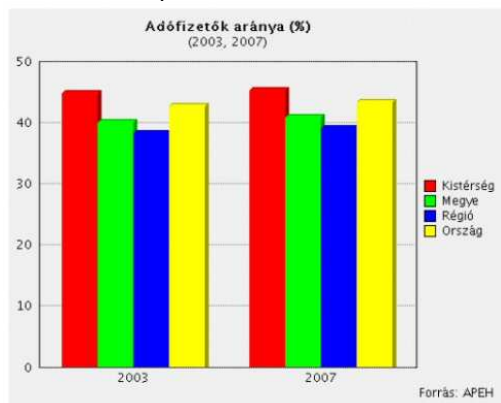

Az Észak-alföldi régiónak óriási az egészségturisztikai potenciálja, amit a régióban található nagy gyógyászati intenzitású termálvizek, az ország átlagánál fejlettebb, stabilabb egészségügyi intézmények (így az ország egyetlen tartósan stabilan gazdálkodó orvosegyeteme), valamint a javuló elérhetőség jelentenek. Jelentős gyógyászati kapacitás csak Hajdúszoboszlón található. A strandok mellett kevés a korszerű, a szállók egész éves rentábilis működését megalapozó fedett fürdő. Magyarország hagyományosan kiemelkedő küldő országa, Németország szinte minden esetben listavezető a régióban is. Éppen a kivételt képező Hajdú-Bihar megye mutat rá a régió sajátosságára, az erős határmentiségre. Ide Romániából, Ukrajnából és Szlovákiából jelentős mértékű turistaérkezés került regisztrálásra. Talán a határ közelségéből fakad, hogy ezen országokból érkező vendégek átlagos tartózkodási ideje nem több, mint 2-3 nap, míg a német vendégeké régiós átlagban 8,3 nap. E szegmens jelenleg elsősorban a lengyel küldőpiac felé igen aktív – itt is döntő a jó megközelíthetőség. A megye turisztikai szempontból legfontosabb területe a Debrecen-Hortobágy-Hajdúszoboszló háromszög, amely a régió turizmusának is döntő hányadát adja. Hortobágy a világörökség része, az Európa-szerte ismert magyar puszták legautentikusabb darabja. E háromszög nevezetességei erősítik egymást, és együttesen komoly nemzetközi turisztikai potenciállal bírnak.

Az egészségturizmus meghatározó szerepéből eredően ma már alapvető elvárás, hogy a fejlesztéseket kellő mértékben összehangolva valósítsák meg. Ennek első lépése az Észak-alföldi Termál Klaszter megalakítása volt. A Klaszter feladata egyrészt, hogy biztosítsa a régióban működő, versenyző és kooperáló vállalkozások, szolgáltatások és kapcsolódó intézmények valamint szakmai szervezetek innovatív kapcsolatát, másrészt koordinálja a stratégiai célok elérése érdekében elvégzendő feladatokat.

Hajdúszoboszló (Hungarospa Hajdúszoboszlói Gyógyfürdő és Egészségturisztikai Zrt.) az ország egyik legismertebb és leglátogatottabb gyógyfürdője, az egyetlen nemzetközileg is jegyzett régiós fürdő. Természeti környezete nem kiemelkedő (bár a

város szépen parkosított, és közel van a Hortobágy), az épített környezet sem jelentős. A korai és jól menedzselt indulás miatt azonban itt található a régióban messze a legtöbb szálloda, a legkiépítettebb turisztikai infrastruktúra. Debrecen közelsége kulturális programok, nagyvárosi infrastruktúra megléte miatt jelentős előny – ehhez járul még a jelenleg nem kellően kihasznált, jól kiépített repülőtér közelsége. A víz hőfoka 67 – 74 C, alkalikus-jódos-brómos-konyhasós-hidrogénkarbonátos jellegű termásvíz. Mozgásszervi betegségekre, bőr- és nőgyógyászati panaszokra, valamint inhalációs kúraként ajánlott. Pozicionálása a low-end és középkategória. Arculatfajtája gyógyfürdő, strandfürdő elemekkel (30 hektár strand, csúszdapark, 10000 négyzetméter vízfelület, 22 medence).

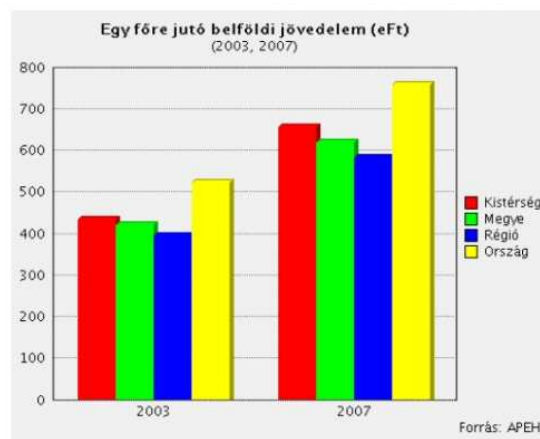

Az egyes megyéken belül a legjobban teljesítő kistérségeket vizsgálva azt tapasztaljuk, hogy a korábban említett Hajdúszoboszlói Kistérség Hajdú-Bihar megye és egyben a régió legsikeresebb tervezési-statisztikai terület egysége (2004-ben az elszállásolt vendégek 30,1%-a, a vendégéjszakák 43,6%-a, 2005-ben pedig 32,5% illetve 46,1% realizálódott itt).

Ahhoz, hogy a lehetőségeket a lehető legjobban ki lehessen használni, képzett szakemberekre van szükség. Az utóbbi években megfigyelhető, hogy a turizmus divatszakmává vált, amely egyértelműen megjelenik a felsőoktatás túlképzésében. A Turizmus-Vendéglátás szakra (BA) akkreditált intézmények száma növekszik, a verseny erősödése várható. A munkaerő-piac még nem ismeri az új típusú képzést, azok szakmai tartalmát, illetve az új szakba a szakmai elvárások beépülése vitatható. A régió jelentős felsőoktatási hagyományokkal rendelkezik: a turisztikai szakemberek képzésének (mely akkreditált főiskolai szak) helyszíne a Szolnoki Főiskola. Ezen kívül a Debreceni Egyetemen (TTK) és a Nyíregyházi Főiskolán is hagyománya van földrajz szakos hallgatók részére turisztikai szakismeretek, ill. egyes OKJ képzések (Idegenforgalmi menedzser, idegenvezetés) indításának. Egyetemi szintű képzés (szakirányú továbbképzés formájában) a Debreceni Egyetemen (AVK) van, alacsony hallgatói létszámmal.

Amíg a felsőoktatásban túlképzés van, addig a turizmus területén hiány mutatkozik bizonyos szakmák képzésében, így egészségturizmus speciális ismeretei, illetve a vendéglátásban a jól képzett szakmunkások hiányoznak. Az OKJ-s képzések a felsőfokú szakképzéstől az alapszintű szakképzésig terjednek, amelyek vendéglátás- és szállodacentrikusak. A Foglalkozások Egységes Osztályozási rendszere (FEOR) alapján a korábbi évekhez hasonlóan a 3 legnépszerűbb foglalkozási csoport: a gazdasági, pénzügyi ügyintézők (17,9%), a technikusok és hasonló műszaki foglalkozások (18,7%) és a kereskedelmi, vendéglátóipari foglalkozások (15,8%). A turizmus többi területén 256 képzést szerveztek. A szakma- és foglalkozáspozíciókat elemezve megállapítható, hogy „változó” pozícióként jelenik meg a turizmus terület több szakmája: konyhai kisegítő, szobalány (szakképzetlen), felszolgáló, vendéglátó-ipari eladó (pincér), cukrász, vendéglős, gazdaasszony, szobaasszony (szakképzett, fizikai), és az egyéb idegenforgalmi ügyintéző, idegenvezető (szellemi). Nincs a turizmushoz kapcsolódó szakma a „romló pozíciójú”, a „keresett szakmák” és a „tartósan betöltetlen munkakörök” között. A 9 hatósági nyilvántartásban szereplő szakképzést folytató (szálláshely nemzetgazdasági főágazatok szerint) intézményből kettő található a régióban, amely országosan kiemelkedő számadat.

Bár a túlkínálatos munkaerőpiac jó lehetőséget kínál megfelelő képzettségű turisztikai szakemberekből, a régiós tapasztalat azonban azt mutatja, hogy a jól képzett középvezetőkből (F&B, Bankett manager, wellness szakember) hiány van a régió szállodáiban. Ugyanakkor a az utazási irodák referensei, gyógymasszőrök, szakácsok, felszolgálók jól felkészült szakemberek. Az országos helyzethez hasonlóan a nyelvi felkészülés nem megfelelő: ma már a szállodarecepción sem elegendő egy nyelv társalgási szintű ismerete. Ennél rosszabb a helyzet a szállodák más munkaköreiben: a housekeeping, a F&B részlegen, a fürdőrészeleg, a terápiaik vonatkozásában nyelvi képzettség nincs vagy hiányos. A szálláshelyszolgáltatás, vendéglátás nemzetgazdasági ágban foglalkoztatottak száma dinamikus növekedést mutat. 2001-től vizsgálva a rendelkezésre álló adatokat megállapíthatjuk, hogy lineáris trendet feltételezve 2008-ra ezen nemzetgazdasági ágban foglalkoztatottak száma eléri a 86.000 főt.

B. SWOT analízis

1. A SWOT alkalmazásának módszertana

Az összefoglaló elemzés célja, hogy kiemelje a legfontosabb meghatározó pontokat, stratégiai tényezőket, lehetőségeket, erre az egyik leggyakrabban alkalmazott módszer a SWOT-analízis. A marketing szakirodalomban a SWOT-analízist (strengths – weaknesses – opportunities – threats) a marketingdiagnózist lezáró, a saját vállalatra és a fontosabb versenytársakra vonatkozó elemzésként említik (Kotler, 1991). A magyar szakirodalom gyakran GYELV-mátrixként (Gyengeségek – Erősségek – Lehetőségek – Veszélyek) használja (Bauer-Berács, 1999). A GYELV-elemzés lehetőséget ad a legkülönbözőbb mennyiségi és a minőségi típusú információk integrált összefoglalására is, megjeleníti a széles körben már ismert információkat éppúgy, mint az újonnan beszeretteket.

További előnye az integráltság mellett az egyszerűsége és a rugalmassága (Józsa, 2002). A SWOT elemzés során általában belső-külső szempontokat elemzünk. A gyengeségek és erősségek belső elemzésen alapulnak, a lehetőségek és a veszélyek pedig a környezet elemzésén, amikor is, a környezet részeként kezeljük a versenytársakat is. A városmarketing, illetve a továbbfejlesztett régió- és településmarketing (RTM) szakirodalma szerint (Ashworth-Voogd, 1997) az erősségek – gyengeségek a belső adottságokból származtathatók, és ezek a város, illetve a régió szintjén befolyásolhatók, míg a lehetőségek – veszélyek olyan külső tényezőkből származnak, amelyeket a helyi vagy regionális szervek nem képesek befolyásolni.

Piskóti és mtsai (2002) álláspontja szerint ez az elhatárolás nem a legszerencsésebb, mert a régiók és a települések folyamatos kölcsönhatása a külső környezettel megakadályozza egy tényező megítélését az összefüggéseiből kiszakítva, ezért olyan elhatárolás alkalmazását javasolják, amely szerint az erősségek-gyengeségek a jelen állapot jellemzésére szolgálnak, a lehetőségek és veszélyek pedig a folyamatok alakulásának jövőbeni kimenetei.

A SWOT-analízis során a jelenlegi állapot jellemzésére használt gyengeségek és erősségek felmérésekor a következő tényezőket kell figyelembe venni: belső adottságok értékelése, célcsoportelvárás és fontosság, a versenytárs teljesítménye, külső hatások és szabályozás, a jövőbeni kimenet prognózisaként használt veszélyek és lehetőségek esetében pedig: a belső fejlesztési lehetőségeket és korlátokat, a célcsoportelvárás változásait, a versenytárs várható lépéseit, a várható külső szabályozás változásait. Az összefoglaló elemzéskor a részleteket kevésbé vesszük figyelembe, ezért érdemes egyes részterületekre önálló SWOT-táblákat készíteni, adott esetben az idegenforgalomra, ugyanis a turizmusnak a közvetlen gazdasági lehetőségei mellett szélesebben megjelenő társadalmi és kulturális hatásai is vannak. A turizmus, mint termék nem egységes, hanem a szakirodalom szerint a célcsoportok elvárásai következtében eltérő turizmusfajták jelenhetnek meg (Tasnádi, 1998). A turizmustípusok egyféle csoportosítási rendszere a következő:

- hagyományosabb, szélesebb szegmensre irányuló fajták: egészség- (gyógy-termál) turizmus, kulturális turizmus, üdülőturizmus, falusi turizmus, látogató- (műemléki) turizmus, üzleti/konferencia turizmus;
- speciálisabb, sajátos rétegre, szűkebb szegmensre irányuló fajták: borturizmus, lovasturizmus, vadászturizmus, természetjárás, vízi turizmus, téli sportok, kaland/speciális attrakciókra épülő turizmus.

2. SWOT táblázat az idegenforgalmi jellemzőkre vetítve

Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none"> • Balneológiai vonzerő: kiváló minőségű termálvíz lelőhely, mely ugyanabból a rétegből fakad, mint a környékbeli ismert fürdők 70 °C- os hévize. • Több mint 8 évtized alatt kialakult turisztikai infrastruktúra és kultúra • A kontinentális éghajlat a jellemző, a nyári átlaghőmérséklet 25 °C, az évi átlagos csapadékmennyiség alig több 500 mm, a napsütéses órák száma magas (fürdőturizmushoz kedvező klíma). • Természeti vonzerők: értékes tájképi környezet (szikes puszta), természetvédelmi területként, illetve a világörökség részeként nyilvántartott Hortobágyi Nemzeti Park szomszédsága, egyedülálló madárvilág, gazdag vízi- és apróvadállomány, jó minőségű és halban gazdag horgászhelyek, nádterületekben gazdag vidék. • Magas színvonalú szállás- és vendéglátóhelyek, valamint kempingek. • A fürdő és a repülőtér nem különálló sziget, hanem a város szerves része. • Gépjárművel, vasútvonalon és légi úton (debreceni repülőtér) is jól megközelíthető a város. 	<ul style="list-style-type: none"> • Még nem eléggé koordinált marketingtevékenység és rendezvényszervezés, kiadványminőség problémák, illetve kevés idegen nyelvű tájékoztatás. • Hiányzó, kiépítendő elem a kistérség kerékpárút-hálózata. • A szolgáltatások, a megcélzott célcsoportoknak kínált programlehetőségek igényelnél lassúbb ütemű bővülése. • A karakteres üdülőváros-hangulat csak a fürdő közvetlen közelében jelenik meg, a városszerkezet két részre szakadt. • Szezonális és időjárásfüggő szolgáltatások. • Városon és térségen belüli célirányos együttműködés kezdeti formái. • Hajdúszoboszlón nagy számban megjelenő vendégeknek kínálható térségi kiegészítő attrakciók hiányosságai.

Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> • Az EU-s csatlakozással felértékelődött a település határközeli fekvése, Debrecen és Hortobágy közeli elhelyezkedése. • A hagyományok, a különlegességek, „hungarikumok” iránti fokozódó igény (Népkörök rendezvényei, népi mesterségek bemutatói, lovasrendezvények, madármegfigyelések , vadászat és horgászat). • Helyi és térségi Turisztikai Desztinációs Menedzsment rendszer kiépülése és hatékony működtetése. • A hagyományos mezőgazdasági termelés mellett kialakuló bio- és ökoturizmus nyújtotta lehetőségek (pl. őshonos állatfajták bemutatására építő turisztikai szolgáltatás). • A város mentén húzódik a <i>Keleti-főcsatorna</i>, melynek vizét öntözőcsatornaként értékesítik. Mind a horgászat, mind a csónakázás, vízisportok terén kíván lehetőségeket.. • Az egészségügyi és wellness turizmus kiterjesztése Nyugat – Európára. (fogászati, gyógymasszázs, hidroterápiai ellátás) 	<ul style="list-style-type: none"> • A tőkebeáramlás hiánya, a befektetők érdeklődése elmarad, vagy alacsony szintű marad • Nem javul az együttműködési készség az idegenforgalom kínálati oldalának szereplői között. • Az értelmiség és a szakemberek elvándorlása a településről. • A visszajáró vendégek lassú elpártolása. • A célcsoport életkorának és jellemző tevékenységeinek , szórakozási formáinak változása. • A vendégek számának, tartózkodási idejének, költségének csökkenése (pénzügyi, gazdasági világ- és hazai válság hatásai)

3. Általános következtetések, javaslatok

Hajdúszoboszló jövőbeni feladatai (az Észak-alföldi régió turisztikai célkitűzéseinek felhasználásával):

- az erősségek kihasználása terén: a természeti, épített környezeti és kulturális vonzerőkre épülő turisztikai termékeket kell fejleszteni, nagyobb hangsúlyt kell fektetni a kulturális értékek megismertetésére, erősíteni kell a kulturális rendezvényszervezést, és új fejlesztési pólusokat kell kialakítani a város marketingjében. A turisztikai szolgáltatások esetében erőteljesebb értékesítés szükséges, segíteni kell a vendéglátók szervezetét, fizikailag is meg kell jeleníteni a hagyományőrző- és ápoló rendezvények körét. Az egészségügyi-, pénzügyi és kommunikációs szolgáltatások esetében információfejlesztésre van szükség. Lakossági és egyéb szervezetek által indított kezdeményezések szakmai és anyagi támogatása.
- a gyengeségek kiküszöbölése terén: legfontosabb teendő az infrastruktúra fejlesztések szinten tartása és lehetséges mértékű fokozása, a meglévő épületek állagmegóvása és felújítása, turisztikai tervek és irányvonalak kidolgozása, szakmai koordinációs együttműködés kiépítése. A turisztikai szolgáltatások esetében fontos a beruházások ösztönzése, támogatása, szakmai ellenőrzési rendszer kialakítása, szakképzési lehetőségek kidolgozása, illetve a rendezvény- és programszervező tevékenység marketing-támogatása. Szükséges az infrastrukturális beruházások koordinálása, az idegenforgalom-orientált szemlélet kialakítása, a szolgáltatók minőségjavításra ösztönzése, esetleg szankciók bevezetése elsősorban a környezetszennyezés területén.
- a lehetőségek kiaknázása terén: az ország-, illetve régióimázs eredményeinek hasznosítása és levetítése a településre, nyitás a nemzetközi piacra, a piaci rések felkutatása és az erre épülő marketing stratégia és tudatos marketing munka kidolgozása, az aktív közösségi marketing erősítése, befektetés-szervezés és pályamunkák anyagi és szakmai támogatása, információs hálózat és Internet ellátottság fejlesztése. A helyi és térségi célirányos együttműködés erősítése (TDM).
- a veszélyek elkerülése során: a régió és elsősorban a város fejlesztési támogatásaihoz tudatos lobbytevékenység folytatása mind országos szinten, mind a régió- és a megye szintjén, a versenytárs települések fejlődésének, teljesítményének és marketingjének tudatos figyelése, az adódó versenyhelyzetekre reagálási stratégiák kidolgozása, az általános befektetés-szervezői tevékenység bevezetése az idegenforgalom területén, a turisztikai fejlesztési stratégia végrehajtásában a környezettudatosság erősítése.

4. Konkrét következtetések, javaslatok

A város életritmusa- az idegenforgalmi értelemben aktív- időszakokat figyelembe véve, a magyar fürdővárosra általában jellemző paraméterek szerint alakul.

Idegenforgalmi értelemben aktív terület: A Sport utcától kezdve a Mátyás Király sétány, a két fürdőbejárat és környéke, a Szilfákálja „kisgyógyszertárig” terjedő szakasza.

Érdekes szoboszlói jelenség, hogy a Szilfákalja páros oldala vesz részt igazán a funkciók ellátásában, Ennek figyelembe vétele vállalkozás- kialakítás tekintetében fontos.

Meg lehetne nézni a keresztirányú kiterjedést is, de sajnos a fő útőértől 40-50 méterre már méltatlan állapotokkal találkozik a szemlélő (vagyis a keresztirányú kiterjedés értelmezhetetlen). Ez a lineárisan frekvenciált felépítés jellemzi egyébként a város saját életét és jellemzi sajnos a városkép formálását is.

Az ezeken kívül eső belvárosi rész turizmus szempontjából csak járulékosan fontos adminisztratív, és alvó városrész szempontjai szerint érvényesül.

A városkép tekintetében elhibázottnak is tekinthető a térarculatot megbontó padkás, mellvédes térkialakítás. Ez a módszer valójában jó megoldás egy eleve tagolt környezetű hegyvidéki város esetében, de egy síkvidéki településnél, már nem feltétlenül kielégítő, ám tény, hogy meglévő adottság.

A város turisztikai értékeiből egy turisztikai vonzerő leltárt készítettünk. Ez a leltár alkalmas a már meglévő vonzerő kategorizálására és az egyes vonzerők összehasonlítására (*lásd 1. számú melléklet*). A vonzerőleltár átvizsgálása után megállapítható, hogy a város fő vonzereje a fürdő, amely a fejlesztés önálló pólusát képviseli. A fürdő fejlesztésének lehetőségeit ebben az elemzésben nem vizsgáljuk, mert a már folyamatban lévő beruházások jól láthatóan kijelölik annak irányát.

A mellékletben bemutatott vonzerőleltár rámutat a város idegenforgalmi jellemzőinek hiányosságára is. A fürdő mellett hiányoznak, illetve bizonyos esetekben nem kapnak megfelelő hangsúlyt a másodlagos attrakciók. A másodlagos vonzerő, mely szerint a látogatók egy része emiatt érkezik a térségbe és többségük a tartózkodásuk alatt fel is keresi. Ezek lehetnek múzeumok, műemlékek, kilátók, programok stb.

IV. Programcsomagok

Az Országgyűlés 77/2008. (VI.13.) számmal határozatot hozott a hungarikumok védelméről, amelynek szövege az alábbi:

A magyar nép méltán lehet büszke a Kárpát-medence egészéhez vagy egy-egy tájegységéhez kötődő, több száz éves történelmi múlttal rendelkező hagyományaira, szokásaira, kultúrájára. A Kárpát-medence magyarlakta vidékein számtalan érték halmozódott fel, melyek szellemi vagy éppen élelmiszer-ipari termékként – mind ez ideig – túléltek a változó világ nehézségeit.

Ezen értékek – melyek egyedien és egyedülállóan magyar különlegességek, azaz hungarikumok – számbavétele a mai felgyorsult, globalizálódó életünkben különösen fontossá váltak. A hungarikumnak földrajzi, történelmi, nyelvi, néprajzi arculata van. A hungarikumok olyan sajátos magyar termékek, melyeknek tulajdonságai között lényeges és kiemelkedő a magyar nemzeti jelleg, és amelyek természeti adottságainkkal, őshonos fajtáinkkal, termelési-tenyésztési hagyományainkkal összefüggésben sajátosan magyar ismérvekkel rendelkeznek.

A hungarikumok magyarságra jellemző mivoltukkal, különlegességükkel, minőségükkel jelentősen öregbítik hírnevünket, növelhetik megbecsülésünket az Európai Unióban és szerte a világon. Mindezen szempontok figyelembevételével, annak érdekében, hogy nemzeti kultúránk értékeit, eredményeit megőrizzük, a Magyar Országgyűlés:

- 1. Kinyilvánítja, hogy a hungarikumok megőrzendő, egyedülálló nemzeti értéket képviselnek.*
- 2. Felkéri a Kormányt, hogy a tudomány, a kormányzati szervek, a regionális- és vidékfejlesztési intézményrendszer, ágazati érdekképviseletek és szakirányú civil szervezetek bevonásával dolgozza ki a hungarikumok rendszerezését, valamint megőrzésének és hasznosításának lehetőségeit.*
- 3. Felkéri a Kormányt, hogy vizsgálja meg a hungarikumok körébe tartozó, Hagyományok – Ízek – Régiók program keretében létrejött, a hagyományos mezőgazdasági termékeket és élelmiszereket tartalmazó gyűjtemény bővítésének és hasznosításának, valamint a határon túli magyarlakta területeken való gyűjtőmunkához szakmai segítség nyújtásának lehetőségét.*
- 4. Felkéri a Kormányt, hogy ösztönözze az agrártermékek eredetmegjelölései és földrajzi jelzései közösségi oltalmának megszerzését, valamint a hagyományos különleges tulajdonságú termékek közösségi elismerését.*
- 5. A fentiekről, valamint a hungarikumok fenntarthatóságáról és hasznosíthatóságáról a Kormány két évente adjon tájékoztatást az Országgyűlésnek, első alkalommal 2009. december 31-ig.*

Hajdúszoboszló hagyományai, értékei, ízei ugyancsak múltunk helyben, de vendégeink hasznára, turisztikai attrakcióink bővítésére, kínálatunk színesítésére, a város egyedivé tételére megőrzendő és megjelenítendő „hungarikumok”, mégpedig speciális „hajdúgyökerűek”. Feltétlenül érdemesek arra, hogy belőlük komplex turisztikai termékcsomagok is készüljenek, marketing szempontokat is érvényesítve. Emellett a belőlük készítenendő, aktualizálandó pályázati projektvázlatok segítségével könnyen benyújtandó pályázati projektekké alakíthatók, amelyek az átfogó koncepció részeként fokozatosan biztosíthatják a megvalósításukhoz szükséges forrasszerzést,

lehetővé téve ütemezett teljesítésüket. A témában a versenytársakat is elemeztük a legfőbb jellemzők alapján a 4. sz. mellékletként csatolt „Versenytárs analízis”-ben.

A., „Hajdúmúlt a jelenben” programcsomag

Célja a koncepcióban bemutatott hajdú hagyományok (II. rész) előbbé, a mai korban is „fogyaszthatóvá”, könnyen megismerhetővé tétele, amely a helyi identitás erősítésének, a turisztikai vonzerő növelésének is hasznos eszköze lehet.

Meglevő, fejleszthető elemei:

1. Bocskai István Múzeum

A stílszerűen Bocskai utcai épületekben működő intézménynek elsődleges szerepe van a hajdúmúlt megőrzésében, megjelenítésében. Állandó kiállításai: Hajdúszoboszló története és népélete (12. sz. alatt), A hajdúság népművészete (21.sz. alatt), Válogatás Cseh Gusztáv és Miskolczi László műveiből (11. sz. alatt), Nemzetközi Modern Múzeum (14. sz. alatt). A www.hajduszoboszlo.hu városi portál „Turizmus” részében „virtuális túra” működik, amely a Mátyás király sétány – szállodasor – mellett a Bocskai múzeumot is bemutatja.

Az ingatlanok felújításra szorulnak, vezetője szerint a következő módokon, pályázati támogatásból:

Kiindulópontunk az, hogy a Bocskai utca utcaképe megmaradjon, illetve rehabilitálódjon. Ezzel kettős célt szolgálunk: a) megőriznénk a polgárosuló mezővárosi település jellegzetes magját, b) az utcakép megőrzése nem öncélú, hanem épített kulturális örökségünk részeként az építmények múzeumi, közművelődési célokat szolgálnának.

A Bocskai utca távol esik a város turisztikai központjától. Látogatóink tájékoztatása alapján állíthatjuk, hogy az információs táblákon elhelyezett nyilak nem egyértelműek, az információs szolgáltatás elégtelen.

Épületrekonstrukció, állagmegóvás

Múzeumunk főépülete, a Bocskai utca 12. szám alatti ingatlan 1890-ben épült, jelenleg a Hajdú-Bihar megyei Önkormányzat tulajdona. Ez az épület a legrosszabb állapotú és külsőre a legjellegtelenebb. Első lépésként a salétromosság kiváltó okát kell feltárni és megszüntetni műemlékvédelmi szakemberek bevonásával, a következő lépés az épület homlokzatának megtervezetése, felújítása. Ki kell cseréltetni az itt található vaslemez kaput is az utca (eredeti) hangulatához illeszkedő téglakövacsoltvas kapura. További feladat az épület bejáratának megtervezése.

Át kell tekintetnünk a salétromosság, vizesedés szempontjából a Bocskai u. 21. sz. alatti épületet is. Az objektumnak valószínűleg nincsen alapja; a penészesedést gyakran észlelik a múzeum dolgozói.

Födémcserét a Bocskai utca 14. és 21. szám alatt kell végezni. Első helyen a 14. sz. alatti épület kell, hogy álljon, itt azonnal szembetűnik, hogy a fedélszék faanyaga öreg, a tető hullámos stb.

Egyik múzeumépületben sem megoldott a fűtés. Régi gázkonvektorokkal fűtünk. A korszerűsítés nemcsak megtakarítást eredményezne, de az

állagmegóvásban, műtárgyvédelemben és látogatóink komfortérzetének növelésében fontos szerepet játszik.

A fűtéshez szorosan hozzákötődik a minden épületnél elvégzendő külső hőszigetelés, illetve a nyílászárók felújítása, cseréje.

A villamossági hálózat mindenhol elavult, ezért átvizsgálása, felújítása időszerűvé vált. Szakemberek véleménye szerint a néprajzi kiállításban az elektromos hálózat egyenesen tűzveszélyes.

Műtárgyvédelem

Az épültrekonstrukciók műtárgyvédelmet is szolgálnak, hiszen a kiállítóterekben és raktárakban eleve biztosítani lehetne az optimálisabb pára- és hőmérséklet-tartalmat. A klimatizálás is jó alternatívaként jelentkezik. A Bocskai u. 21. sz. alatti épületben található Hajdúság népművészete c. kiállításunkat teljes egészében fel kell újítanunk. 1973-ból származnak az installációk, melyekben a gyűjtemény legértékesebb egyedi darabjait helyeztük el. A filc háttér miatt a gyapjú anyagú tárgyak molyosodnak, a nagyméretű üvegtáblák kezelhetetlenek, nem tudunk portalanítást végezni, a meleg fényű világítás hőt termel. Nem utolsósorban a tárlók esztétikailag is elavultak, méltatlanok a megyénkben egyedülálló népművészeti kiállításához. Szükség van a helytörténeti kiállítás megújítására is. A kiállított tárgyat kiállítás-tervező cégek bevonásával kell átrendezni, még élményszerűbbé, interaktívá tenni. Ez természetesen együtt jár a tárlók és a kopott PVC és egyéb padlóburkolat cseréjével.

A műtárgyvédelmet szolgálja a raktározási rend is. A Bocskai u. 11. sz. alatt egy tetőtéri modulrendszerű gyűjteménytár kialakítása a textileknek némiképp segítheti az ideális raktári rend megteremtését. Látványraktár kialakítása, épületbővítés (Bocskai u. 11. toldaléka) még szükségesek lennének. A kiállítóterek ablakainak UV-fóliával való bevonását el kell végeznünk.

Terveztük a mezőgazdasági szín L-alakú bővítését, műtárgyvédelmi látogatóbarát múzeumi célokért. Úgy tűnik, ez nem járható út, más megoldást kell keresnünk.

A múzeumi munkavégzéshez a továbbiakban megkerülhetetlen a technikai laborok létrehozása, úgy mint egy jól felszerelt restaurátor-műhely.

Szükséges a kiállítás jellegéhez alkalmazkodó világítás megtervezése is.

Biztonságtechnika

Nagy hiányosságaink e tekintetben nincsenek, de máris szükséges lenne az összes épületben bejárati ajtók több ponton záródó biztonsági ajtókkal való felcserélése, és a riasztórendszer/átjátszós jeladású korszerűsítése. Nagy értékű vendégkiállításokat csak ezek meglétével fogadhatnánk. A négy épület között házi telefonvonal kialakítása szükséges.

Az épületek funkcióinak növelése – látogatóbarát múzeum megteremtése

E két tárgykörben megfogalmazottak a múzeum és a látogatók kapcsolatát kívánják szolgálni, nemcsak az idelátogató turisták, hanem a helybeli honismereti, helytörténeti munka relációjában is. Az épültrekonstrukció

során minden múzeumépületből el kell távolítani a küszöböket, az akadálymentesítést biztosítani kell. Nagy hiányossága múzeumainknak, hogy a nyári hónapok kivételével vendégeink le sem tudnak ülni, nemhogy büfé, ajándékbolt, ruhatár állna rendelkezésükre. Kihaszíratlanul hagyjuk azt az egyedülálló lehetőségünket, hogy három épületünk kerítéssel övezett, parkosított ingatlan. Nincs a múzeumnak egy multimédiás eszközökkel ellátott közösségi terme, amely alkalmas lenne akár múzeumpedagógiai órák, akár az intézményhez kapcsolódó egyesületek rendezvényeinek, ismeretterjesztő előadásainak megtartására. Nemcsak tiszta, de színvonalas mosdóhelyiségeket kell kialakítanunk épületeinkben.

A Bocskai utca felújítása azt is magával vonná, hogy a fürdőzők esti szórakozásában, kikapcsolódásában is nagyobb részt tudnánk vállalni egyedi, nyújtott nyitva tartással. A jól megvilágított, rendezett utcában, a késő esti múzeumlátogatás is vonzó program lehetne. A múzeumudvarok árpolt parkjai kisebb kulturális programoknak (zene, színjátás, előadói est) is helyt adhatna.

Összegzésként újból le kell szögeznünk: egy majdani pályázati anyag alapját az kell képezze, hogy Hajdúszoboszló múzeumügyéről szólva – a pécsi Káptalan utcához hasonlóan – egy múzeumi utcáról beszélünk. Az utca „működtetésébe” nemcsak a mindenkori fenntartót, de anyagi segítségnyújtással a helyi háztulajdonosokat is tevékenyen be lehetne vonni. Megfelelő anyagiak birtokában akár újabb régen épült lakóház is kerülhetne önkormányzati tulajdonba. Ez lehetőséget nyújtana arra, hogy valamelyik, majdan kiválasztott ingatlant a századfordulót, az 1920-as éveket idézően tájházként rendezzünk be. Akár ebben a házban is helyet kaphatna egy egyháztörténeti kis szoba is, hiszen az egyházak története kapcsolódik a Bocskai utca történetéhez.

2. Szoboszló Képeskönyve múltportál

A hivatal által felkarolt és támogatott egyedi magánkezdeményezésként működik, a www.hajduszoboszló.hu portálrendszer részeként. Témája „epizódok Hajdúszoboszló történelméből – nemcsak képekben”, a Szép Ernőtől vett „...Szoboszló az én képeskönyvem” címmel. Tematikus felosztása: Hírességek – Érdekességek – Események – Idézetek – Nevezetességek, amely kiegészíthető „Hajdúmúlt” résszel. Hasznos szolgáltatásként kereső, vendégkönyv, linkek, képtár, kalendárium, játékok, letöltési lehetőség, könyvtár régi írók műveivel, kordokumentumokkal is találhatóak. Régi újságcikket is feldolgoz, ismerteti a következő 14 nap népi jeles napjait.

A múltportál szerkesztését, folyamatos feltöltését szervezettebbé szükséges tenni, tartalmának bővülését sokak közreműködése, a nekik meglevő régi értékek eljuttatása eredményezheti. Megfontolandó ennek érdekében pályázat meghirdetése díjazással. A portál az iskolai oktatásban, vetélkedők tartásában is felhasználható. Hatékonyan, távolból is on line non stop elérhetően képes segíteni a helyi kötődés erősítését, a vendégvonzást, Szoboszló nagyszámú barátai számának növelését, érdeklődésük segítségét. Célszerű elhelyezni rajta a SZÓKIMONDÓ számait.

3. Hagyományőrző rendezvények:

Hajdúszoboszlón az utóbbi években eredményes kezdeti intézkedések történtek az ilyen célú rendezvények terén. Létrejött és eredményesen működik a képviselőkből és a terület szakembereiből álló programkoordinációs munkacsoport, amely évek óta éves programajánlót készít. Ez tartalmazza a tárgyév különböző szervek által rendezett kulturális, sport és szabadidős programjait, füzetként eljut minden helyi lakos postaládájába, elhelyezésre kerül a városi internet portálon. A programkoordináció további fokozásához a TDM szervezet működése biztosíthat a közeljövőben még jobb keretet.

A legfontosabb, évről-évre visszatérő hagyományőrző rendezvények a városban (kiemelt rendezvények):

- Szoboszlói Tavaszi Művészeti Napok (márciusban)
- „Hungarosparty” strandnyitó rendezvény (május 1.)
- Pünkösdi sokadalom – városi gyermeknap – grillételek és sörfesztivál (idén V. – május végén)
- A Nap ünnepe – Táncoljuk át az éjszakát! (június végén)
- Múzeumok éjszakája (június végén)
- Hajdúvárosok találkozója (június végén)
- Fürdőbálok (évente három)
- Szoboszló Folkhétvége és Kézművesek utcája (idén XIV. – július végén, népzenei, népművészeti fesztivál)
- Hungarospa születésnap party (július 26.)
- Szoboszlói Dixieland Napok (idén XIII. – július vége, augusztus eleje)
- Köselly Kupa Lovasverseny a repülőtéren (idén XXVIII. – augusztus elején)
- Aquapark-futóverseny a repülőtéren (idén IX. – augusztus végén)
- Birka- és slambucfűző örömnapi a repülőtéren (idén X. – szeptember elején)
- Hajdúszoboszlói Bioétel- és Borfesztivál (idén VII. – szeptember közepén)
- Sportrepülő rendezvények a repülőtéren (motoros, vitorlázó gépekkel, sárkányokkal, hőlégballonnal, ejtőernyős- és siklóernyős események, repülőmodellek)
- Városnapi ünnepség (szeptember 2-án, a hajdútelepítés évfordulóján a főtéren)
- Óévbúcsúztató szilveszteri csergetés (december 31-én)

Egyéb rendezvények:

- A magyar kultúra napja (január 22.)
- Életerő nap (január vége – a 15. éves Életerő Egyesület rendezvénye)
- Szabó László Alapfokú Művészetoktatási Intézmény hete (március – megyei rajzverseny, néptánc és moderntánc tanulók bemutatóival, versenyével, hagyományos ételek kóstolójával egybekötött táncház)
- 1848-49-es forradalom és szabadságharc ünnepe (március 15.)
- Zichy Géza Zeneiskola csoportjainak hangversenye (március – az intézmény idén 50. éves)
- A magyar költészet napja (április 11.)

- Megemlékezés az 1919-es „vörös terror” hajdúszoboszlói áldozatairól (április 24.)
- Szoboszlói Nyíltápor viadal (idén III. április végén, a lőtéren, a Szoboszlói Szittyák Hagyományőrző Egyesület szervezésében, akik az I. Szittyák hagyományőrző napot is megrendezik)
- Megemlékezés a Szejdi-dúlás évfordulójáról (április 29.)
- Ünnepi könyvhét (június 5.)
- Bárdos Lajos Városi és Pedagógus Énekkar hangversenyei (művelődési házban, református templomban)
- Nótaestek a művelődési házban és a szabadtéri színpadon
- Testvérvárosok fesztiválja (július közepe)
- Egészségnap az egészség fővárosában (augusztus eleje)
- Augusztus 20. városi ünnepség és a Debrecenben levő virágkarneváli csoportok bemutatkozása
- Nemzetközi lecsófesztivál (idén a II. – augusztus 22-23.)
- Hajdúszoboszlói Országos Régiségvásár (szeptember közepén)
- Bocskai-emlékfutás (idén a IV. – 1606 méteres, szeptember közepén)
- Hangverseny a zene világnapján (október eleje)
- Országos Középiskolás Képzőművészeti Diáktárlat (idén a IV. – október)
- Szép Ernő megyei vers- és prózamondó verseny (november végén – Hajdú-Bihar Megye november 22-i napjához kapcsolódóan, megemlékezés a Hajdúkerület megalakulásának évfordulójáról)
- A labdarúgás világnapja (a sportházban gyermek, fiatal, aktív játékok és öregfiúk mérkőzései – december 11.)

A HUNGAROSPA ZRT rendezvényei:

Eseti rendezvények:

A Hungarospa Hajdúszoboszlói Gyógyfürdő és Egészségturisztikai Zrt. minden évben színvonalas napközbeni és esti rendezvényekkel várja vendégeit. Elsődleges célkitűzés, hogy imázsukat és vonzerejüket rendezvényeik szervezésénél is megtartsák, sőt továbbvigyék, ezzel emelve a város turisztikai kínálatát, hírnevét. A Hungarospa minden évben szervesen kapcsolódik a városi rendezvényekhez, programkínálata színesíti az itt élő és ide látogató közönség mindennapjait.

Évek óta hagyományosan május elsején nyit a strand, melyen a társaság a délelőtti ünnepi megnyitót, valamint a helyi mazsorett csoportok és fúvószenekar fellépését követően, napközben családi animációkkal szórakoztatja a fürdőzőket. Az esti programra minden évben ingyenesen látogathatnak ki az érdeklődő és kikapcsolódni vágyó helyi lakosok és városunkba érkező turisták. A nyitórendezvényt hazai előadók fellépésével színesítik, mely programot látványos tűzijáték zár.

Július és augusztus hónapokban további 3 esti nagyrendezvénnyel várják a szórakozni, táncolni és mulatni vágyó közönséget, ahol igyekeznek minden korosztály igényeinek megfelelően válogatni a fellépők közül. Élőkoncertek,

televíziós műsorokból megismert sikeres fiatal énekesek, a középkorúak zenei igényeit kielégítő, korábbi táncdalfesztiválok neves előadói, színvonalas táncprodukciók, különböző zenei műfajok jeles képviselői szórakoztatják évről-évre a látogatókat.

Minden évben megválasztják a Hajdúság Szépé-t, és az augusztusban megrendezett Fürdőbált a Virágkarneváli héthez igazítva, az ünnep előestéjén tartják.

Napközbeni animációk:

A Hungarospa Hajdúszoboszlói Zrt. napközbeni programokkal is színesíti a fürdőzést.

Gyermekeknek és családoknak szóló műsorok, egész napos fürdő születésnapi események, lufibohóc, aerobic táncosok, napi két alkalommal jelentkező vízi aerobic, divatbemutatók, a helyi mazsorett csoportok és művészeti iskola tanulói, a városi fúvószenekar tagjai, a városi pedagógus énekkar, a megyei nyugdíjas csoportok fellépői, a televízióból megismert sztárszínészek közös főzőműsora, külföldi művészeti csoportok tagjai, valamint különböző sportesemények színesítették például a 2009-es év napközbeni animációs palettáját. Így június közepétől augusztus végéig, a hét minden napján kisebb-nagyobb szervezésű programok során lelhetik örömüket a strandolók nem csak az élménymedencékben, de a színpadoknál is.

2010-től az esti nagy rendezvényeiket kibővítik 3 napos fesztiválra, ahol a fő műsor mindig a szombat esti produkció lesz.

A programajánlók tartalmazzák a szállodák fontosabb rendezvényeit is.

A feltüntetett rendezvények láthatóan széles körűek a hagyományörzés – megjelenítés terén, egyre inkább szerveznek ilyeneket az e területen működő civil szervezetek is. A továbbfejlesztés egyik útja éppen az ilyen szervezetek még aktívabb szerepvállalása, az önkormányzat részéről ötleteik felkarolása, támogatása. A civil szervezetek működési feltételeinek megteremtését, javítását az önkormányzati Civil Alap, programjaik, rendezvényeik megtarthatóságát, színesítését pedig az önkormányzati Kulturális és Sport Alap, illetve az Idegenforgalmi célkeret pályázati támogatási rendszere segíti. Az Aqua-Palace Élményfürdő belépésének szezonnyújtó hatása miatt is indokolt a programszezon meghosszabbítása úgy, hogy – kis év eleji pihenő után – már a Hajdúsági Farsang-gal, a február 14-i „Bálint” (Valentin) nappal kezdődően a szilveszteri csergetéssel bezárólag legyenek a városban megfelelő programok a lakosságnak és a vendégeknek. Ehhez az eddigi programhelyszíneken (művelődési ház, szállodák, templom, múzeum, főtér, Fesztivál-tér és szabadtéri színpad, gyógy- és strandfürdő, repülőtér, lőtér) túl indokolt felhasználni a sajnos ma már egyedinek számító Bocskai Filmszínház és kertmozi létesítményét is, a működtetők ötleteivel egyetemben. Érdemes figyelembe venni azt is, hogy még

a turisták egy jelentős része is igényli a „komolyabb” rendezvényeket (komolyzenei kamarahangversenyek, irodalmi és nívós művészeti műsorok), érdeklődik azon hely múltja, hagyományai, értékei iránt, ahol üdül. Az igényelt programokat nyújtani tudók kínálatának bővítéséhez fellépési lehetőséget lehet kínálni a kistérség („Kistérségi Napok”), illetve a megye, régió művészeti csoportjainak. Ők minden bizonnyal kedvező feltételekkel vállalják ezt, hisz Hajdúszoboszlón vendégserege miatt nagyobb, ráadásul nemzetközi közönség előtt léphetnek fel, jutnak kapcsolatlétesítési és így további másholi fellépési lehetőséghez. Ennek érdekében időben meg kell keresni őket, hogy a programkínálatba az ő műsoruk is ütemezhető legyen. A programkínálat-bővítés különösen indokolt a hézagos időszakokban (első és utolsó negyedév, illetve augusztus vége és szeptember).

A város múltjának jeles időpontjait, eseményeit méginkább célszerű feleleveníteni, megidézni, az örömteli és a gyászos alkalmakat egyaránt. Naptári időrendben haladva a Bálint-naphoz köthetően Thököly Imre és Zrínyi Ilona szerelmének, egymás iránti hűségének, kitartásának rendkívüli nehézségeket is legyőző voltával lehet kezdeni. A következő időpont március 15., az 1848-49-es forradalom és szabadságharc évfordulója, amelyhez kapcsolható egyrészt a városban is tartózkodott Kossuth Lajos, másrészt a Lenkey-huszárokat Galíciából hazahozó Harsányi Bálint, harmadrészt az a tény, hogy „lengyel légió” szervezése Hajdúszoboszlón kezdődött – amit a strandbejárat előtt emléktábla örökít meg – (lengyelek bevonását is érdemes megfontolni), továbbá, hogy a hajdúutódok milyen szerepet játszottak az eseményekben. Áprilisban két gyászos időpont érdemel figyelmet: 24-e, a „vörösteror”, illetve 29-e a Szejdi-dúlás emléknapja. Az ünnepi könyvhetet fel lehet használni Szoboszló és a haza múltját bemutató kiadványok felidézésére, ajánlására, erre szolgáló műsor keretében. Augusztus 20. körül van a legtöbb vendég a megyében és a városban, a debreceni virágkarnevál miatt, ami 20-án Debrecenbe vonzza legtöbbjüket. Ezekben a 20-án kívüli napokban éppen ezért fontos tradicionális magyar programokat kínálni nekik, például a „Kistérségi Napok” több helyszínen történő megtartásával.

Szeptember 2-á a hajdúváros születésnapja, ezért a hajdúmúlt megidezésének legalkalmasabb időszaka. A hagyományos eseményeken (ünnepi képviselő-testületi ülés, városi kitüntetések, egyéb elismerések átadása, főtéri ünnepség) túl egyéb, a helyi lakosságot, különösen a fiatalságot aktivizáló, vendégeket is csábító vetélkedőket, versenyeket, történelmi játékokat, műsorokat is érdemes lenne kapcsolni hozzá. (Megfontolásra érdemes a Hajdúvárosok Találkozójának egyes ideillő eseményeit ekkor megtartani.)

(1925.) október 26. a „fürdőváros születésnapjaként” aposztrofálható, emellett a magyar szénhidrogén-kutatás és bányászat, valamint a balneológia jeles dátuma is. Alkalmas Hajdúszoboszló több mint 8 évtizedes gyógy- és üdülőhelyi, balneoterápiás és gázipari múltjának megjelenítésére, tudományos konferenciákkal, városi és iskolai rendezvényekkel, vetélkedőkkel, más eseményekkel (pl. ásványvízfesztivál).

A szilveszteri csergetés is megérett a megújításra, elsősorban a testi épséget veszélyeztető petárdázás miatt. Utóbbiak számára talán külön helyet kellene kijelölni, például a Halasi-téren, vagy a Fesztivál-téren, persze ehhez a főtér lezárását és az oda való ellenőrzött bejutást is meg kellene oldani. Ez a helyi néphagyomány lehetőséget kínál a magyar-török viszony és több mint évszázadig tartó viszálykodás, a „hajdú virtus”, a hajdú katonai viseletek, harci eszközök bemutatására, igazán úgy, hogy a török ellenfelek is szerepet

kapjanak. A hajdú katonai erények és haditettek irodalmi, vagy zenei (pl. musical) művek születésének inspirálói is lehetnek, amelyek alkalmanként programízesítésként bemutathatók, létrejöttüket a város serkentheti a többi hajdúvárossal összefogva (pl. a Hajdúvárosok Szövetsége égisze alatt). A hajdúmúlt, a katonai hagyományok eszközei lehetnek a valamikori „szürkemarha-hajtás” felidőzésének Hortobággal együttműködve, illetve a romániai és délszláv folklór városbani bemutatásának.

A szilveszter – és egyre inkább a karácsony is – a nyári főszezonon túli egyik vendégforgalmi csúc szezon, amit az Aqua-Palace Élményfürdő üzembe állása várhatóan fokozni fog. Ez a Mikulással kezdődő decemberi hónap alkalmas arra, hogy folyamatos esemény- és rendezvénykínálat színesítse, ami szól a helyi-térségi lakosságnak és a vendégeknek egyaránt. Jónak tűnik, ha egy hónapos külön program készül rá, amelyben szerepelhet „Hajdúszoboszlói Ajándék Vásár” – helyszíne lehet az egyes napokon, illetve más napok délutánjain a fő céljára nem használt zöldség-gyümölcs piac, illetve a télen is ott maradó pavilonokkal rendelkező Fesztivál-tér. A vásáron elsősorban helyi-térségi népművészeti, feldolgozott mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek, valamint speciális, pl. gyógyvízből készített kozmetikumok, továbbá a városra készített jellemző, egyedi ajándéktárgyak kínálandók. A gyermekeknek pedig működhet a helyi Mikulás, azon a rendezvényen is nekik szóló örökbecsű népművészeti ajándéktárgyak adhatók, árulhatók. A Karácsony a szeretet ünnepeként felhasználható a családok összetartozásának erősítésére, meghitt rendezvények, események szervezésével, pl. Thököly Imre és Zrínyi Ilona példát adó, egymás és a haza iránti hűségének alkalmas formában történő felelevenítésével. A Nagykarácsony községben sikeres esemény mintájára szoboszlói képeslapok, elektronikus üzenet-formák alkalmazhatók.

A szilveszter környéke a hagyományörző csergetés apropóján a törökkori idők és küzdelmek élménydúsabb visszaidézését szolgálhatja, oly módon is, hogy példaként igazoljuk: minden keserves küzdelem – tartson az bármilyen hosszú ideig – véget ér egyszer, a jó pedig győzedelmeskedik, átléphetünk a boldog új évbe (időszakba), ellenfelekből partnerekké válhatunk.

Ebben a hónapban vetélkedők, játékos formában történelmi és a város, a térség múltjáról hasznos ismereteket átadó, maradandó élményt nyújtó rendezvények szervezhetők, nyeremény-ajándéksorsolásokkal színesítve.

Van még egy a mai kor követelményeinek megfelelő megjelenítésre érdemes különleges esemény a város történetében, mégpedig a Dóró-Lárma, amely sajnos napjainkban már helyben is kevésbé ismert. A korabeli helyi és központi hatalom intézkedéseivel szembeni zendülés egyediségében, helyi viszonyokat mint cseppben a tenger visszatükröző módjában mindenképpen alkalmas a legalább szépirodalmi megjelenítésre (novellaként, regényként, , avagy „helyszíni-tudósításként”). Erre megfontolandó pályázat kiírása az önkormányzat által. Ugyanez vonatkozik más városi történelmi eseményekre : hajdútelepítés (1606), Thököly vezérré választása (1680. január 8.), Kossuth Lajos hajdúszoboszlói tartózkodása (1849. január eleje), Szamuely-vérengzés (1919. április 24.), gyógyvíz megtalálása Pávai-Vajna Ferenc kutatásainak eredményeként (1925. október 25.)

Tervezett új elemek:

4. Szoboszlói (Integrált) Hajdúmúlt Műhely

Hajdúszoboszló, mint a valamikori elit lovashajdúk települése és hazánk vendégeiben bővelkedő egyik turisztikai központja predestinált – és köteles is – arra, hogy helyet és teret adjon az ezzel a témával koncentráltan foglalkozni képes szerveződésnek, segítse elő létrejöttét és közérdekű sikeres működését. Ez természetesen nemcsak a városi önkormányzat feladata, hanem más helyi-térségi támogatók, illetve hajdú-önkormányzatok hozzájárulása és áldozatvállalása is szükséges hozzá.

Integráltnak két szempontból nevezzük. Egyrészt több ágat ölel fel (történelem, néprajz, irodalom, képző- és filmművészet, állam- és jogtudomány), másrészt bevonjuk az infokommunikációs technológiákat is. (Pl. múltportálunk, mivel a könyvkiadás ezekhez képest rendkívül drága, nem beszélve a hozzáférők számosságáról.) Az e témával foglalkozó helyi, térségi és országos hírű szakemberekkel műhelybeszélgetések, szimpóziumok, konferenciák zajlanának, tudományos művek születnének, előadásokat tartanának iskolásoknak is. Működésével növekedne Hajdúszoboszló hírneve, speciális célcsoportokkal vendégforgalma, felélénkülne a helytörténeti-honismereti tevékenység, ilyen klubok, körök is létrejöhetnének, szándékaink szerint a fiatalok között is. A műhely működését segítenék a helyi civil szervezetek (Bocskai István Hagyományőrző Egyesület, Városszépítő Egyesület, Kulturális Közösség, Honismereti Társaság).

Megfontolandó „Szoboszló Barátainak Klubja” létrehozása is, a város elszármazottaiból, egyéb híveiből, illetve a tavaly első ízben megtartott „Elszármazottak Találkozásának” rendszeressé tétele. Ezek megszervezéséhez alkalmat kínál az Aqua-Palace Élmenyfürdő átadási ünnepsége.

5. Hajdú Történeti Emlékhely

2007. év elején a polgármesteri hivatalt megkereste a Tihanyban működő és vándoroltatva a Dunántúl más helyein is rendszeresen bemutatott „Magyar Királyok Történelmi Panoptikum” tulajdonosa a gyűjtemény Hajdúszoboszlón történő állandó elhelyezése érdekében. A felajánlott lehetőségek közül a Hajdúszoboszlói Közülemi Kft. Oláh Gábor utcai volt székházát választotta ki. Döntésének indoka, hogy a kiállítás a város, a térség óvodásainak, iskolásainak, lakosságának kínál elsősorban hasznos, érdekes történelmi ismereteket, emellett vendégeket is csábít Hajdúszoboszlóra, illetve kiegészítő attrakciót kínál számunkra, a helyszín pedig mindegyik célcsoport által könnyen megközelíthető, parkolóhelyek is kialakíthatók ott. Ezen túl az épület adottságai a gyűjtemény takarékos üzemeltetését, fejlesztését is lehetővé teszik. Illeszkedik a 2006-ban elfogadott „Hajdúszoboszló idegenforgalmi település- és termékfejlesztési stratégiája”-ban már megfogalmazott „Hajdú Történeti Emlékhely” elképzelésbe. Hajdúszoboszló Város Önkormányzatának Képviselő-testülete 106/2007. (V.17.) számú határozatában az alábbi döntést hozta:

„...előzetesen egyetért a „Magyar Királyok Panoptikuma” című kiállítás Hajdúszoboszlón, az Oláh Gábor utcán levő korábbi vízmű irodaépületben történő állandó elhelyezésével, a vonatkozó hasznosítási programtervezettel és a

fejlesztési elképzelésekkel. Megbízta a jegyzőt, hogy a kiállítási anyag tulajdonosával folytassa az előkészítő, egyeztető tárgyalásokat, amelyről adjon tájékoztatást a képviselő-testületnek."

A határozat és az egyeztetések alapján a tulajdonos elkészítette javaslatát az épület környezetének kialakítására és az épület átalakítására.

A képviselő-testület 2007. szeptember 6-i ülésén egyetértett a „Norvég Alap”-ra projekt koncepció benyújtásával, amely határidőben megtörtént. A projekt-koncepció tartalmazta a panoptikumon túl a 2006-os idegenforgalmi stratégiában ugyancsak szereplő „Hajdú-témapark”, valamint történeti és élményelemekkel felszerelendő „sétaerdő” megvalósítását, továbbá a Bocskai István Múzeum felújítását, fejlesztését. Ebben a panoptikumra vonatkozóan már az szerepelt – amellyel annak tulajdonosa is egyetértett –, hogy a gyűjteményt ki kívánjuk egészíteni Thököly Imrével (és Zrínyi Ilonával), Bocskai Istvánnal, Rákóczi Ferencsel, Kossuth Lajossal és az erdélyi fejedelmekkel, egy „hajdú emlékszobát” is kialakítva, amelyben gyalogos és lovashajdút (Halasi Fekete Péter) is megjelenítenénk viaszfiguraként, egyéb hajdú múltunkra vonatkozó anyagokat is elhelyeznénk. Mindehhez az országos és határon túli korábbi magyar területeket felölelő szerveződésű, hajdúszoboszlói székhelyű Bocskai István Hagyományőrző Egyesület is felajánlotta segítségét. Projekt-koncepciónk az „Európai örökség megőrzése” kiemelt terület „Gyűjtemények létesítése az európai örökség bemutatására” részéhez illeszkedett. A környezetben létesíthető parkerdőben megjeleníthetők a hajdúmúlt építészeti és védelmi létesítményei (skanzenszerűen) is, hadijátékok, vetélkedők, ünnepek rendezhetők. A projekt elemei egymásra épülve, egymást kiegészítve eleveníthetik fel a magyar és térségi történelmi múlt emlékeit, oktatási-nevelési szempontból igen jelentős térségi kihatásúak, ugyanakkor az idelátogató vendégeknek is tartalmas művelődési, szórakozási lehetőséget nyújtanak. A program megvalósítása hatványozottan járulhat hozzá a helyi gazdasági, kulturális és honismereti tevékenység fellendítéséhez, elemeire számos újabb attrakció szervezhető, új piacot teremt a helyi-térségi kézműves termékeknek. Az ily módon több elemből álló, összefüggő rendszert képező „Hajdú Történeti Emlékhely” az internetet is felhasználva a városból, régióból, országból és külföldről is számos érdeklődőt képes vonzani, még ismertebbé, látogatottabbá tenni Hajdúszoboszlót, tőbbletprogramot kínálva a tartózkodási időt is növelheti. Kiváló, hatékony eszközt biztosíthat az ifjúság, a felnőttek történelmi ismereteinek bővítésére, a dicső hajdú múlt, a nemes történeti hagyományok ápolásához térségi szinten is. A Norvég Alapra benyújtott koncepció sajnos nem nyert támogatást.

A „Magyar Királyok Panoptikuma” – www.panoptikum.hu – önmagában kuriózum, bárki számára élményt nyújtó igazi látványosság. Jelenleg Szent Istvántól Hunyadi Mátyással bezárólag öleli fel a magyar királyok élethű és életnagyságú figuráit, középkori enteriőrökkel, korhű ruhában, fegyverzetben, koronázási jelvényekkel (korona, jogar, országalma). A falakon címerek, magyar, angol, német nyelvű feliratok találhatóak. Zenés tárlatvezetést nyújt, korcsoportonként változó témájú és színvonalú – pl. óvodásoknak meséket vetítenek – rendhagyó történelem órán való részvételi lehetőséget kínál a gyerekeknek, ahol filmvetítés keretében megismerkedhetnek a középkor zenei és történelmi világával, a magyarság történelmével. Mindezek a régió iskolai tanterveinek és az óvodák programjainak részévé válhatnak. Az árult kiadványok

között a magyar királyok családfái, címertani ismertető, merített papír, kerámia, történelmi témájú könyvek, képeslapok is találhatóak. (Legújabban a látogatókat még jobban vonzani képes „kalózmúzeummal” is kiegészült.)

A kiegészítéseként tervezett „Hajdú-témapark” a város történetét a „török idők” a hajdúk letelepítésén át egészen napjainkig mutatná be, az adott korok jellegzetességeit, jellemző jegyeit, igazodva a történelmi hűséghez. A „sétaerdő és pihenő” ugyancsak a volt vízmű-székházzal szomszédos önkormányzati tulajdonú területen (jelenleg fajövényekkel teli, rendezetlen terület) sétaúttal, erdei tornapályával, kalandparkkal, egyéb szórakoztató és erőpróbára tevő eszközökkel lenne felszerelhető, a hajdúmúlt jellemző állatait (rackajuh, mangalica, szürke marha, esetleg bivaly) és be lehetne itt mutatni.

6. Hagyományőrző mintagazdaság

A hajdúmúlt jellemző állatainak bemutatását – és ételeinek kóstolóját – eredményesen szolgálhatja egy hagyományőrző mintagazdaság pályázati támogatással történő létesítése. Kivitelezője lehet a Bocskai Szakképző Iskola, agrárcég, vagy magánszemély is. Területként a repülőtér Böszörményi út felé eső határszéli része vagy az önkormányzat által az államtól megigényelt ottani terület is szóba jöhet. Biogazdálkodást hozzákapcsolva újabb potenciális vonzerő és piaci kereslet növekedést eredményezhet. A pályázat elkészítéséhez indokolt igénybe venni a Hortobágyi Nemzeti Park, valamint a Hortobágyi Génmegőrző Kht. szakembereinek segítségét is (a Natúra 2000 védelem okán is).

Ehhez kapcsolódhat a minőségi mezőgazdasági termékek bevonása a vendéglátásba, vagyis a „helyi termékek, termények helyi fogyasztók – lakosság, vendégek egyaránt – asztalára juttatása” megoldása, megfelelően feldolgozott módon. Ebben segíthetnek a helyi gazdák és mezőgazdasági vállalkozások (pl. Gazdakör), alkalmas keretet hozzá a TDM-menedzsment működése, illetve a kistérségi foglalkoztatási stratégia készítését szolgáló TÁMOP pályázati támogatás elnyerése és projekt sikeres lebonyolítása biztosíthat.

7. Tematikus utak

(Hajdúk útján vagy Bocskai útján) Az eredetileg több mint 9000 főnyi hajdú katona letelepedésével alakult ki 1608-1609-re a hét ún. öreg vagy nagyhajdúváros: Böszörmény, Dorog, Hadház, Nánás, Polgár, Szoboszló és Vámospércs, ezek mindegyike az akkori Szabolcs vármegyében feküdt. Kiváltságaik, különállásuk megőrzése a megyével és a központi államigazgatással szemben nem kevés viszály és harc árán sikerülhetett. Erőiket egyesítve hozták létre a 17. század végén a Hajdúkerületet, ami a vármegyékkel egyenrangú, önálló törvényhatóságként működött, 1790 után követői részt vehettek az országgyűléseken, a nemesi felkeléshez katonákat állítottak és nem fizettek közadót. Központja Böszörmény volt, mint a legnépesebb és központi fekvésű város. A Hajdúkerület 1876-ig létezett, ekkor jött létre a hajdúvárosokat is magába foglaló Hajdú vármegye Debrecen székhellyel.

Ezek a Turisztikai Desztináció Menedzsment által szervezendő, buszos, egynapos túrák. A jellegüknél fogva, elsősorban idősebbeket és kisgyermekes családokat jelölhetünk meg célcsoportként. A célcsoport szükségleteit figyelembe véve sűrű megállókkal megszakított (két állomáshely között az utazás max. 50 perc), az

egyes állomáshelyeken WC használati lehetőséggel és legalább büfé jellegű kínálattal. A vendégeink érdeklődésének fenntartása érdekében a kulturális és a természeti látnivalókat váltogatjuk a jellegzetesen magyaros gasztronómiai kínálattal.

Az előbb említett feltételek alapján a következő útvonalat ajánljuk:

a) Hajdúböszörmény – Polgár – Tiszacsege – Hortobágy

Indulás: Hajdúszoboszló

Távolság 36 km, utazási idő 30-45 perc

1. állomáshely: *Hajdúböszörmény* (Bocskai tér) A szellős, árnyas főtéren a táncoló hajdúk szobra kínálja a lehetőséget egy rövidebb összefoglalóra a hajdúk múltjával kapcsolatban. A parkoló szomszédságában található múzeum megismerteti a város történetével, illetve jellegzetes településszerkezetével, a hajdúmúlt tárgyi emlékeivel.

Távolság 41 km, utazási idő 30-40 perc

2. állomáshely: *Polgár* (M3 Archeopark – Régészeti és tájtörténeti pihenőpark vagy az Outletben vásárlás)

Megtekinthetők: régészeti ismeretterjesztő ház, néprajzi bemutató házak (bereg, nyírségi, rétközi, szatmári), újkőkori ház, Római típusú őrtorony, Hortobágy melléki parasztporta, istálló, Kunhalom

A park területén található: szabadtéri színpad, játszótér, előadóterem, sportlétesítmény, látványtő, szabadtéri kemence

Vendéglátás: kemencében sült kenyérlángos - kapos, tejfölös, lilahagymás, kacska -tepertős rátéttel - grill ételek, csirke, mangalica, kolbász.

Távolság 30 km, utazási idő 30-45 perc

3. állomáshely: *Tiszacsege* (Tiszapart) Tiszacsege Hajdú-Bihar megye legifjabb városa (és egyben egyik legöregebb települése). A Tisza balpartján, Tiszafüred és Polgár között, a Hortobágy szélén fekszik. A település legnagyobb vonzereje a határában hömpölygő folyó, mely egésznyáron vonzza a

vízitúrázókat. A kikötőből induló sétahajóról a csodálatos vízi és vízparti világot ismerhetik meg a kirándulók.

Távolság 30 km, utazási idő 30 perc

4. állomáshely: *Hortobágy* (szikes puszta, madárles, pásztorélet, tárgykotó népművészet)

A Hortobágy Európa legnagyobb szikes pusztája. Itt alapították meg Magyarország első nemzeti parkját 1973-ban, a 81 ezer hektár kiterjedésű Hortobágyi Nemzeti Parkot (HNP). A terület a Világörökség része.

A Hortobágy sajátos földrajzi tájegység: Magyarország legtágasabb legelőterülete, amely az egyik jellemző ősfoglalkozást, az állattenyésztést annak régi vonásaival együtt máig megőrizte.

Az 1999-től a Világörökség részeként számon tartott terület magában foglalja a Hortobágyot és a Nagykunság jelentős részét, valamint a vidék arculatát meghatározó építészeti emlékeket, mint amilyen a hortobágyi Kilenclyükű híd, a Hortobágyi Csárda és a pásztorvilág életét bemutató Pásztor múzeum épülete.

A világörökségi területet felügyelő Hortobágyi Nemzeti Park a természetvédelem, a gazdálkodási tevékenység és az idegenforgalom sajátos egységét valósítja meg. A különleges madárvédelmi rezervátumok, az egyedülálló és kiemelt jelentőségű természet-megőrzési területek részei az Európai Unió elindította Natura 2000 hálózatnak. A tájegység egész Európa szempontjából jelentős egyedi és veszélyeztetett fajokat, valamint ezek élőhelyeit őrzi. A Hortobágyi Nemzeti Park látogatóközpont és Kézművesudvarban a Hortobágy élővilágáról, a tárgykotó népművészetéről és a pusztai életformáról láthatnak kiállításokat, működő műhelyeket az érdeklődők, valamint szakmai programok nyújtanak ismereteket. A természeti és kultúrtörténeti értékekről négy bemutató terület ad jellemző képet: a Nyírőlapos-Nyárijárás puszta, a Hortobágy-halastó, az Egyek-pusztakócsi mocsarak és a Tisza-tó. A bemutató területeken belül a könnyebb tájékozódást táblákkal jelzett tanösvények szolgálják.

Távolság 30 km, utazási idő 30-45 perc

Érkezés: Hajdúszoboszló

Összes menetidő: 2,5 óra – 3,5 óra

Ebédidő: 1 óra

Az útvonal tiszacsegei sétahajós programját kivéve, mostoha időjárási körülmények között is megvalósítható, így lehetőséget kínál a településre látogató turistáknak, hogy hasznosan, aktívan, új élményeket szerezve tölthessék rossz idő esetén is szabadságukat.

b) Hajdúdorog – Hajdúnánás – Nyíregyháza

Hajdúdorog a hajdúvárosok között egyedi vallású, Magyarország egyetlen görög katolikus püspöki székhelye. Az itteni állomás a görög katolikus székesegyház és a szomszédos műemlék erődfal megtekintését szolgálja. A város Hajdúszoboszlótól 56 km-re van Debrecenen át. (Lehetséges Balmazújváros – különösen a környéken egyetlen valamikori németek lakta városrész és evangélikus templom, de megfontolandó a Vókonya-tanyán levő biogazdaság is – Hajdúnánás – főtér, templom, erődfal, struccfarm és belőle készült ételek –

Hajdúdorog, majd közben „bokortanyákkal” Nyíregyháza útvonal is.) Nyíregyháza-Sóstón a múzeumfalu, illetve az állatpark tarthat számít érdeklődésre.

c) Érmellék – Nagyvárad („Bocskai útján”)

Debrecenen át Vámspércs, majd a román határon túl Érmihályfalva (Ady) – Székelyhíd – Bihardiószeg (az álmosd-diószegi csata helyszíne gyalogtúrával) – Nagyvárad – Nagykereki (Bocskai – vár és múzeum) – Kismarja (Bocskai-kripta és emlékhely).

d) Kistérségi kirándulás: Hajdúszovát – Földes – Ebes – (Nagyhegyes)

A Hajdúszoboszlói Kistérségi Többcélú Társulás 2007-ben elfogadta a hajdúszoboszlói idegenforgalmi koncepció kistérségi kiegészítését, amely Hajdúszovát, Ebes, Nagyhegyes községek attrakcióinak bevonását is célozza a turisztikai vérkeringésbe, bővítve a városban tartózkodó nagyszámú turisztika kapcsolódási lehetőségeit. Mindhárom település kb. 10 km-re található a kistérség központjában fekvő Hajdúszoboszlótól, Földes pedig kb. 15 km-re Hajdúszovától. A kistérségbe nem tartozó Földes nagyközség valamikori nemesi jogú kuriális településként hasonló történelmi jogokkal bírt, mint a hajdúvárosok, egyedi látnivalót is kínál.

Hajdúszovát régi, nagy történelmi múltú község, ahol Falusi Turizmus Egyesület is működik, amely falusi szálláshely, vendéglátás kínálásán túl színes programokat is ajánl, így

- a falu nevezettségének, emlékműveinek bemutatása (igény szerint lovas hintóval),
- hagyományos mesterségek (kovács, fafaragó, fazekas, seprűkötő stb.) népzenei hagyományok bemutatása, a nagyszámú cigány kisebbség folklórájának megjelenítése,
- bográcsozás, tájjellegű és kemencés ételek, mézeskalács, kürtőskalács készítése,
- falusi disznótor csoportoknak.

Látnivalók a településen:

- nagyméretű (kórushangversenyekre, zenekari koncertekre is alkalmas műemlék jellegű református templom és parókia, templomerőd lőréses téglafallal,
- tájház, múzeum, helytörténeti kiállítás, Kodály Zoltán emlékszoba,
- műemlék jellegű, többszáz éves csőszház a Kotszegi-zártkertben.

A község turisztikai vonzerőt növelő fejlesztési célja egy „jóléti tó – ökoturisztikai szabadidőközpont” kialakítása, mivel régen és napjainkban is vizek övezik a települést.

Földes kevéssé ismert – aminek oka a Hortobágy közelsége – látványossága a „Bihari Sík és Tájvédelmi Körzet”.

1999. évben alakult meg a Bihar Közalapítvány, amely első és legfontosabb feladatának egy Térségi Természetvédelmi Központ kialakítását tekintette. A Földes nagyközség határában lévő volt orosz katonai objektum megvásárlásával és átalakításával ez 2008-ban létrejött. Udvarán vezet a bihari élőhelyek állat és növényvilágát bemutató tanösvény, amelyet rendszeresen látogatnak a környező települések óvodásai, iskolásai, akik számára kirándulással egybekötött foglalkozásokat tartanak.

Külön érdekesség, hogy a területen található egy juhászpihenő, ahol az idelátogató csoportok maguk készíthetik el kemencében ételleiket, így kapva hangulatos ízelítőt, nagyanyáik, nagyapáik múltjának mindennapjaiból.

A Közalapítvány extenzív módon, hagyományos fajtákkal legelteti földjeit, illetve igyekszik a környékbeli gazdálkodók szemléletformálásán keresztül terjeszteni a hagyományos gazdálkodási módokat. Nagy szerepe volt abban, hogy már a '90-es évek végére néhány juhtartó gazdaságában újra megjelentek a tejhasznosítású juhok és az elsősorban gyapjáért tartott merinó mellé nagyobb tejhozamú, őshonos cigája fajtájú juhokat állítottak be.

Az extenzív legeltetési állattartással fenntartott élőhelyen jelenleg egy ménes és egy hortobágyi racka nyáj legel. A döntően füvespusztai élőhelyet zombékos, sásrétes foltok tarkítják. A területen keresztül folyó Sárreți-főcsatorna az egykori Kék-Kálló – mely a lecsapolások előtt a Sárreți vízi világát táplálta – ma is sok vízhez kötődő élőlénynek nyújt életteret. A csatorna mentén kialakuló sekély vízállások száraz időben mágnesként vonzzák a vonuló parti madarakat.

A Közalapítvány közel 500 ha halastavat is kezel a Biharugrai halastavakon. E terület az ország egyik legértékesebb, nemzetközi jelentőségű vizes-élőhelye. A halastavak teljes területe védett, egy részük fokozottan védett, 1997 óta Ramsari terület.

Földestől nem messze található védett természeti területen az Andaházi vizes élőhely-rekonstrukció, ahol egy bivalygulya legeli és teszi alkalmas költő és táplálkozó helyé számtalan vízimadár számára a területet. A már létező terület bővítésével egy igen jelentős összefüggő vizes-élőhely kialakítása van folyamatban, mely a folyószabályozások előtti sárreți tájat idézik majd.

Bihar Közalapítvány

Földes, Kálló-háti tanya (www.teraholnapert.hu)

Ebes – Nagyhegyessel egyezően – községként csak néhány évtizedes múlttal rendelkezik, Debrecen és Hajdúszoboszló közöttsége, közelsége miatt is nagy ütemben fejlődő, mára városi lakosságú település (közel 5000 lakossal), egyre jelentősebb befektetésekkel, iparral. A környéken működik az „Ebesi Vendégvárók Egyesülete”, számos színvonalas szálláshelyet kínálnak, folklór programokkal és tájjellegű ételekkel színesítve. A látnivalók között a néhány évvel ezelőtt épült református, illetve római katolikus templom, a törökidő idején elpusztult elődtelepülés román stílusú templomának régészeti maradványai a templomdombon említhetők elsőként. 2004-ben jött létre a „Széchenyi Ferenc Kistérségi Tájmuzeum”, amely történelmi, régészeti, néprajzi

gyűjtőkörrel rendelkezik, ideiglenes kiállításokat is rendez. Az állandó kiállítás alapját három gyűjtemény alkotja: Uzonyi Pál képzőművészeti alkotásai, Virág István néprajzi tárgyai és Haja István helytörténeti gyűjteménye. A Múzeum országosan is egyedülálló kiállítása az „Ítélet nélkül a családok a kényszermunkatáborban” című, amely az 1950-es években kitelepítetteknek, kényszermunkatáborba hurcoltaknak állít emléket. A művelődési házban működik a Forgórózsa Citerazenekar, a Pirosrózsa Népdalkör, valamint a Zsongvölgyi Hagyományőrző Haditorna Egylet. Az 1952-ben alakult község turisztikai vonzerő növelő fejlesztési elképzelései között legjelentősebbek a régészeti pihenőpark kialakítása az Árpádkori Templomdombon, a Hajdúszoboszlóhoz közel eső „Vérvölgyi többcélú víztározó építése”, amelyhez befektetőt keres az önkormányzat. Megvalósíthatósági tanulmánya elkészült, a 30-50 hektár vízfelülettel rendelkező tó komplex hasznosításúként az öntözés mellett a szabadidő eltöltését is szolgálná fürdés, horgászat, vízisportok, illetve a környezete kialakítható lenne nagy tömegeket vonzó koncertek, fesztiválok, haditorna rendezvények megtartására is. A község tervezi arborétum létrehozását is, egyetlen nagyobb összefüggő erdőterületének, az úgynevezett „Nagypark”-nak átalakításával, tanösvényekkel és kilátóval.

Nagyhegyes a Hortobágyi Nemzeti Parkkal szomszédos, vízfolyásokkal (Keleti-főcsatorna, Pece-éri csatorna, Alsó-Kadarcs csatorna), állóvizekkel (Kadarcsi-tó, Elepi-halastavak), a Hortobágyi puszta szélén levő régi Kadarcsi Csárdával rendelkező település. Országosan teljesen egyedülálló nevezetessége az úgynevezett „Kráter-tó”, amely egy 1961-es gázkitörés és elsüllyedt kút helyén keletkezett. Mintegy 200 m átmérőjű, kör alakú, körülötte pedig egy 17 m-es földsánc alakult ki, amelyet zömmel nemes nyárból álló erdő borít. Védett, hűvös, párás mikroklímája jelentősen eltér a környező területekétől. 2006 óta horgásztó, a helyi horgászegyesület kezelésében van. Ugyanebben az évben elkészült a hozzá vezető út, kerítése, kerti üdülőhelyek emléktábla és emlékhely, mini fúrótorny, mivel ipari műemlék is. A községben magán szálláshelyek is találhatóak, néptánc csoport, népdalkör működik. Az önkormányzat fejlesztési terveiben a meglévő vendégház átalakítása, a falusi turizmus szélesítése, a „Kráter-tó” idegenforgalmi látványossággá tétele, a Kadarcsi Csárda hasznosítása szerepel, egy tanmedencével is bíró sportcsarnok építése mellett.

A kistérségi kirándulás stílszerűen befejezhető „gasztroterápiás” vacsorával és műsorral a Kráter-tó közelében levő Tuba-tanyán, útközben pedig megsejmelhetők a gáz- és olajkutak, a MOL-telepe is.

Önálló egész napos programok

1. Hortobágy – Pásztorok tündérországa

A természet és az ember harmonikus együttélésének kiemelkedő példájaként hazánk első nemzeti parkja a világörökség részévé vált. A Hortobágy Közép-Európa egyetlen hatalmas, összefüggő füves pusztája töretlen látóhatárával, egyedülálló növény és állatvilágával, növekvő jószág állományával, erősödő pásztorságával és gazdag kulturális hagyományával Magyarország egyik legjelentősebb idegenforgalmi helyszíne.

Hortobágyi Nemzeti Park Látogatóközpont és Kézműves udvar

A nemzeti parkba érkező turisták információt kaphatnak a térség turisztikai programlehetőségeiről, szállás- és vendéglátóhelyeiről. Megtekinthetik a pusztai természetrajzát és a gazdag élővilágot bemutató, multimédiás eszközökkel felhasználatos természetrajzi kiállítást.

A kézműves udvarban megismerkedhetnek a vidékre jellemző kézműves (szíjgyártó, szalma és gyékényfonás, szűrszabó, szövő, szarufaragó, tojásfestő, csuhébaba készítő, fazekas, fafaragó, kovács, népi hangszer és fajták készítő) mesterségekkel. A mesterek remekeit és más nemzeti parki termékeit a vendégek megvásárolhatják az ajándékboltban. A Látogatóközpont konferencia- és foglalkoztató terméi alkalmasak szakmai rendezvények és diákprogramok fogadására.

Hortobágyi Pásztorház

Az épület valaha szekérállás volt, ahol a vásározók és a hortobágyi pásztorság zöme megfordult. A Pásztorház bemutatja a csikósok, gulyások, juhászok életének legfontosabb elemeit a kihajtástól a Hídi vásárig.

Körszín

Az épületben berendezett kiállítást a Hortobágyra jellemző kézműves mesterségek élőképszerű megjelenítése teszi egyedülállóvá. Megtalálható itt a szíjgyártó, nyerges, kötélverő, fazekas, csizmadia, mézeskalácsos, kalapos, bográn és kovács mesterek műhelyének korhűen (XIX.–XX. század fordulóján) berendezett mása. A Körszínben a különböző mesterségek termékei is megvásárolhatók.

A Körszín előtt található a Világörökségi Diploma átadásának emlékére emelt faragott kőtömböket.

Hortobágyi Nagycsárda

A Hortobágyi Csárda a puszta legrégebbi épülete, a XVIII. századi magyar vendéglátás legértékesebb építészeti műemléke. Debrecen városa 1699-ben építtette ide a legelső "korcsma házat", szomjas és fáradt utasoknak.

A többször megújított épület ma szépségével, hangulatával, népi romantikájával a csárdafogalom megtestesítője. Egyedülálló műemlék együttest alkot az út másik oldalán lévő egykori szekérállással (ma Pásztor múzeum) és a Kilenclyukú kőhíddal.

Mindemellett a Hortobágyi Csárda a magyar művelődéstörténet szellemi életének egyedülálló felidézője, helyszíne és találkozóhelye. Vendége volt II. Rákóczi Ferenc fejedelem mellett többek között Berzsenyi, Feszty, Gárdonyi, Hermann, Kazinczy, Káplár, Kölcsey, Csokonai, Vörösmarty, Széchenyi, Arany, Móricz, Jókai, Veres, Liszt, Bartók, Kodály.

A csárda falán emléktábla hirdeti, hogy Petőfi Sándor 1842-ben a csárdában írta a "Hortobágyi korcsmárosné angyalom" kezdetű népies dalát. Az árkádok alatt szintén tábla emlékezik a nemzeti parkot megálmodó íróról, Móricz Zsigmondról.

Hortobágyi Galéria

A Hortobágyi Nemzetközi Művésztelep állandó kiállítása az itt készült vagy hortobágyi ihletésű képekből, kisplasztikákból.

Madárkórház, Madárpark

A Madárparkban madárkertek, madármentő kiállítás, öko-teleházat és látványkórházat magában foglaló látogatóház, nagy röpde, tórendszer és játszókert, sasos gyerekröptető várja a vendégeket.

„Élő pásztorkultúra a Hortobágyon” fotókiállítás

Kunkovács László Magyar Művészetért díjas fotóművész állandó kiállítása a Hortobágyi Nonprofit Kft. Székházában.

Hortobágyi Körkép

A XIX. és XX. század fordulóján divatos körképek hatására készült az eredeti Hortobágyi Körkép, mely 7,5 m magas, 100 m hosszú volt. Megvalósítója a debreceni ifj. Kovács János (1890-1957) arcképfestő és grafikus művész. A körkép 1945-ben megsemmisült. Az eredeti körképet ábrázoló fényképek felhasználásával egy ismeretlen festőművész Egyiptomban festette a Hortobágyi Körkép kibővített (1 m magas, 36 m hosszú) másolatát, ami jelenleg a Hortobágyi Nonprofit Kft. Színháztermében látható.

Magyar szürke marha fajtatörténeti kiállítás

A Hortobágyi Nonprofit Kft. székházában a vendégek megismerkedhetnek a fajta eredetével, földrajzi típusaival, az egyedek szarvalakulási formáival, igaerő-, és

húshasznosításával, jelölésével és törzskönyvezésével, a hazai és európai marhahajtó útvonalakkal, valamint a magyar szürke pásztorok hétköznapijaival és ünnepeivel.

Hortobágyi pásztorarcok

Lakatos István fotóművész állandó kiállítása a magyar szürke marha fajtatörténeti bemutató előterében a hortobágyi pásztorok portréiból.

Pusztai Állatpark

Őshonos magyar háziállataink – mint a nóniusz és hucul ló, szamár, magyar szürke szarvasmarha, bivaly, rackajuh, magyar parlagi kecske, mangalica sertés, magyar tyúk- és galambfajták - szabadtéri bemutatója Hortobágy térségére jellemző állattartó épületek és építmények között. Az állatsimogatóban a család apraja és nagyja testközelből is megismerkedhet ezekkel a különleges és értékes állatokkal.

A kilátótoronyból a végtelen pusztá meghökkentően szép látványával várja látogatóinkat.

Mátai Ménes

A hortobágyi ménest 300 éve Debrecen szabad királyi város alapította. Ma a pusztá egyik jelképe. Gazdag és egyedi lótenyésztő hagyományai miatt különleges helyet foglal el Európa nemzeti és történeti méneseinek sorában. Ismertségét a hortobágyi csikósok lovas művészete és a nóniusz fajta teremtette meg, napjainkban nemzetközi hírű lótenyésztő-, rendezvény- és idegenforgalmi helyszín. Szervezett programjai közül legnépszerűbb a pusztá természeti értékeit, pásztorhagyományait, csikóseit, illetve a ménest, a magyar szürke gulyát és a tájra jellemző őshonos állatokat élőhelyükön bemutató pusztai fogatozás.

Mindezek mellett bográn- és kovácsmúzeum, kocsibemutató, nádudvari feketekerámia-műhely, valamint a ménes törzsistálló is megtekinthető.

Halastói Vendégház

A hortobágyi halastavak partján áll az a XIX. századfordulón épült egykori kastély, mely otthonosságával, családias hangulatával és házias konyhájával ideális szálláshely természetjárók, madarászok, horgászok, vadászok és pihenni vágyók számára.

Halastói kisvasút

A közel kétezer hektáros halastórendszer Közép-Európa legnagyobb madár pihenő és táplálkozó helye, ahol az elmúlt harminc évben közel 300 madárfajt regisztráltak. A Halastavi Kisvasúttal kényelmesen elérhetőek a távolabbi tavak is, ahol motorcsónakba szállva szakvezető segítségével a látogatók közelebbről is megismerhetik a halastavak vízi világát, és a hagyományos hortobágyi halászati módszereket, haltenyésztési módokat. A halastavakhoz a vendégek gyalogosan és kerékpáron is eljuthatnak.

Ohati Horgász és Bemutató Központ

Horgászvizek: Ohati I-es tó, Ohati II-es tó, Ohati III-as tó, Nyugati főcsatorna és az Ohati pisztrángos tó. A tavak kiemelkedő ponty, amur, csuka, harcsa, keszeg- és kárászállományukkal méltán nyerték el a verseny- és hobbihorgászok elismerését.

Meggyes Csárdamúzeum

A Meggyes csárda az ármentesítések előtti rétségek és mocsarak maradványait őrző Egyek-pusztakócsi mocsarak bemutató-terület jeles kultúrtörténeti emléke. A Meggyes-halom tövében álló, azonos nevű erdő keretezte épület egyik utolsó hírmondója a múlt század közepén működő közel negyven hortobágyi csárdának. A csárdamúzeum három helyiségének kialakítása és belső berendezése a Meggyes csárda XIX. század végi életét és hangulatát idézi vissza.

Egyek-pusztakócsi mocsarak

Árasztással újjáélesztett mocsárvilág, amelyet a kirándulók kerékpárral vagy gyalogosan járhatnak be, érintve a Nyugati Fogadóházat, a mocsár pallóútját, a Góré tanya nyitott tanyaudvarát, a Filagória halmot és a Meggyes csárdát.

Szálkahalmi bemutató terület

A szikes és löszpusztai növények eredeti környezetben való megismerésének helyszíne, ahol a gyalogos érdeklődő régi magyar háziállatokkal is találkozhat a szárnyékerdő és a Szálka halom(kunhalom) szomszédságában.

Vezetett túrák a Hortobágyi Nemzeti Park bemutató területein

Tavaszi madárvonulás. Madárhangos tavasz. Egy nap a természetvédelmi őrrrel. Színes madárvilág: szalakóta, gyurgyalag, kékvércse. Érett pusztai tikkadt szöcskenyáj. Őszi virágok útja. Őszi túrák a darvak nyomában.

Tisza-tavi Vízi Sétány és Tanösvény

A Tisza-tó emblemikus ökoturisztikai programjává vált a Poroszlóról elérhető, évi 30 ezer látogatót fogadó Tisza-tavi Vízi Sétány és Tanösvény. Mi a népszerűség titka? Míg eddig csónakból járhattuk csak be a tó rejtett zugait, ez a három szigetet összekötő 1500 méter hosszú palló út lehetőséget nyújt arra, hogy a természetbe olvadva az ember a víz felett sétálva érezze a Tisza-tó közelségét. Kiváló lehetőség a tanulni vágyóknak e vizes élőhely megismerésére, hiszen a Sétányon több ponton garantált idegenvezetést kapunk. A két madárlesből és a 15 méter magas madármegfigyelő toronyból elképesztő rálátást kapunk a mozaikos tájra.

2. Debrecen - Kelet-magyarország kulturális központja

Debrecen színházi életének gazdagsága párját ritkítja a magyar vidéki városok körében. Két kőszínháza, a Csokonai Színház és a Vojtina Bábszínház mellett, számos amatőr- és alternatív színház is hozzájárul a város színházi életének változatosságához. A mintegy másfél évszázados múltú visszatekintő Csokonai Színház a debreceni színjátszás központi műhelye. A drámai, tánc- és operatagozattal működő, három játszóhellyel is rendelkező színház rendkívül gazdag repertoárja minden korosztály számára kínál igényes előadást. Klasszikus operák, népszerű operettek, musicalek, a világirodalom híres színjátékai ugyanúgy megtalálhatók a műsorában, mint a kortárs magyar irodalom drámái. A gyerekek szórakozásáról a Vojtina Bábszínház előadásai, játszóházai gondoskodnak.

Irodalmi élet

Debrecen irodalmi hagyományai több évszázados múltú tekintenek vissza. A város ma is a magyar irodalmi élet egyik központja. Debrecenben élt, tanult, vagy alkotott a magyar irodalom számos kiemelkedő alakja, többek között Csokonai Vitéz Mihály, Petőfi Sándor, Vörösmarty Mihály, Kölcsey Ferenc, Fazekas Mihály, Tóth Árpád, Móricz Zsigmond, Ady Endre, Szabó Lőrinc, vagy Szabó Magda, akik emlékét egykori lakóházaik, szobrok és emlékművek, a Református Kollégium épülete és kiállításai, valamint a város irodalmi életét gazdag dokumentum- és fényképanyaggal bemutató Debreceni Irodalmi Múzeum őrzik. Számos, a magyar irodalmi kánon részét képező kiemelkedő alkotás játszódik Debrecenben vagy kötődik a városhoz, így például Fazekas Mihály *Lúdas Matyija*, Móricz Zsigmond *Légy jó mindhalálig* című regénye és Szabó Magda számos remekműve, mint például a *Régimódi történet* vagy az *Ajtó*.

Debrecen irodalmi életében meghatározó szerepet töltenek be a városban szerkesztett folyóiratok, az 1560-as évektől folyamatosan működő Alföldi Nyomda, de kiemelkedőek az irodalmi események is: a Költészeti Fesztivál, az Ünnepi Könyvhét és a Debreceni Irodalmi Napok. Ez utóbbi rendezvény a magyar irodalmi közélet egyik legjelentősebb szakmai eseménye 1971 óta. A áprilisi háromnapos Debreceni Költészeti Fesztiválon az érdeklődők a magyar költészet jelentős élő alkotóinak műveivel ismerkedhetnek meg.

Zene, zene, zene...

Nagy hagyományai vannak a muzsikának a cívisvárosban, amit mi sem bizonyít jobban, mint a számos könnyű- és komolyzenei együttes, valamint kórus működése. Ez a sokszínűség biztosítja a város bőséges koncertkínálatát nap mint nap. Több, nagy múltú visszatekintő fesztiválnak a helyszíne évről évre Debrecen. A Bartók Béla Nemzetközi Kórusverseny, a Debreceni Jazznapok és a Nemzetközi Katonazenekari Fesztivál egyaránt felejthetetlen élményt nyújt a zene szerelmeseinek. A kórusok közül a csaknem félévszázados múltú visszatekintő Kodály Kórus a világ egyik legjobb énekegyütteseként van számon tartva. Nem telik el hónap a Debreceni Filharmonikus Zenekar színvonalas hangversenyei, meghívott vendégművészek koncertjei, és helyi és

országosan is ismert könnyűzenei együttesek fellépései nélkül. A többhetes Tavaszi és Őszi Fesztiválon elsősorban neves külföldi művészek, illetve művészeti csoportok mutatkoznak be a közönségnek. A Campus Fesztivál, a régió legnagyobb szabadtéri bulija nyaranta fiatalok ezreit vonzza a cívisvárosba, melyen gyakori vendég a híres debreceni rockbanda, a Tankcsapda. Az 5 napos több száz koncertet, humorestet, sportprogramot ötvöző rendezvényen mindenki megtalálja a kedvére való muzsikát az elektromostól az alternatívon át a populárisabb dallamokig.

A város komolyzenei utánpótlását a Simonffy Emil Zeneiskola és a Debreceni Egyetem Zeneművészeti Kara biztosítja.

Múzeumi negyed

A város központjában, egymás szomszédságában található a több mint egy évszázados múltra visszatekintő Déri Múzeum, amely gazdag régészeti, képzőművészeti, kulturális, néprajzi gyűjteményével, történelmi relikviáival és Munkácsy-gyűjteményével a magyar nemzet egyik felbecsülhetetlen kincse, és az ország második legnagyobb kortárs galériája, a MODEM, mely jelenleg Közép-Európa legkorszerűbb művészeti galériája. A múzeum és a galéria mellett található a Debreceni Református Kollégium Múzeuma, mely egyrészt egyházkerületi, másrészt az egyik legpatinásabb hazai iskola, az 1538-as alapítású Kollégium történelmi értékű emlékeit őrizi. A magyarországi református egyház legnagyobb gyűjteményével büszkélkedő Nagykönyvtár számos kincset rejt: kézzel írott kódexek, ősnymtatványok valamint közel 2000 eredeti kézirat – pl. Csokonai Vitéz Mihály, Kölcsey Ferenc, Arany János iratai - találhatóak a falai között. A Medgyessy Ferenc Emlékmúzeum szintén a belvárosban, a művész egykori szülőházának helyétől nem messze épült. Az időszakos kiállítások mellett, a világhírű szobrászművész életművének jelentős darabjai is láthatók. A múzeumi negyed részét képezi a Déri Múzeummal szemben található Delizsánsz Kiállítóterem is, mely a posta- és távközlés történetét mutatja be.

Évszázados kézműves hagyományok

Debrecen a magyar céhes ipar egyik jelentős központja volt, ma is számos kézműves mester, népi iparművész él és alkot a városban.

A gazdag ipartörténelmi múlttal rendelkező Debrecen egyetlen, helyszínen megőrzött ipartörténelmi emléke a Tímárház – Kézművesek Háza. Itt kapott helyet a tímármesterek felajánlásából létesített állandó tímártörténelmi kiállítás. A kiállítások többnyire a térségben alkotó kézművesek, mesterek munkáját tárják a közönség elé. A kézműves hagyományok különböző ágazatait tekinthetik meg itt az érdeklődők, pl. szúrrátét-készítést, hímzést, gyöngyűzést, viseletkészítést, csipkeverést, fazekasságot, kékfestést. A látogatás alkalmával lehetőség nyílik az egyes mesterségbeli fogások megismerésére és elsajátítására is. Régi hagyományokra nyúlik vissza a debreceni mézeskalács-készítés is. Sok híres mézeskalácsos mester dolgozik a városban, akiknek műhelyébe és munkájába előzetes bejelentkezés után nyílik lehetőség.

Jelentős ipartörténeti gyűjteménnyel rendelkezik az 1930-ban nyílt Déri Múzeum is. A néprajzi gyűjteménytára közel 25 ezer tárgyat számlál, mely egy több mint száz éven át tartó folyamat eredménye. A gyűjteményébe elsősorban olyan tárgyak kerültek, amelyek a debreceni cívisek, kézművesek tárgyi kultúráját reprezentálják.

Debrecen kézműves és ipartörténeti hagyományait nevében őrzi több utca is, így a Csapó, Varga, Szappanos, Asztalos, Bádogos. A kézművesek, népművészek alkotásait a helyi hagyományokat őrző vásárokon, rendezvényeken – pl. nyári Cívis Korzó – meg is vásárolhatják.

A magyar szabadság őrvárosa

Debrecen küzdelme szabadságáért végigkísérte történelmét. A város erős várfalak nélkül is megmaradt évszázadokon át.

A kiterjedt városbirtok 80 km széles volt, a Gúti erdőtől a tiszadobi révig tartott. A város polgárainak a kereskedelem és az állattartás egyaránt nagy bevételeket jelentett. A református közösség saját oktatási hálózatot alapított és tartott fenn, mely felölelte annak minden szintjét a felsőoktatásig bezárólag.

Kétségtelenül a legjelentősebb időszaka volt Debrecen történelmének, amikor az 1848/49-es Szabadságharcban 1849. januárjától 6 hónapon át volt a haza fővárosa. Kossuth innen irányította a honvédő háborút, és itt mondta ki a Habsburg-ház trónfosztását is. Kossuth debreceni tartózkodásának emlékét számos tárgyi emlék és épület őrzi Debrecenben, így az országgyűlésnek otthont adó Református Kollégium – ahol a Kossuth-bankókat is nyomták –, a Református Nagytemplom, melynek féltve őrzött ereklyéje Kossuth széke, vagy a Régi Városháza, ahol a Szent Koronát őrizték, s ahol Kossuth is lakott.

A második világháború nagyon megviselte a várost. Határában vívták az egyik legnagyobb tankcsatát, majd 1944. december 21-én, csaknem 100 évvel a dicsőséges szabadságharc eseményeit követően alakult meg az Ideiglenes Nemzeti Kormány, s lett ismét Debrecen Magyarország fővárosa.

A Kálvinista Róma

Debrecen a vallási életében is egyedi utat járt. Volt idő - közel 168 év - amíg kizárólag protestánsok lakták, s a máshitűek a város kapuin kívül telepedhettek csak meg. Éjszakára senki más nem maradhatott belül, csak református! Innen az elnevezés is: „Kálvinista Róma”.

A református vallás mai napig meghatározó Debrecen életében, s számos építménye, intézménye hirdeti évszázados múltját, s tette ismerté és híressé Debrecen világszerte.

A város jelképe, a Kossuth téren álló impozáns Református Nagytemplom az egykori gótikus Szent András templom helyén épült 1819 és 1823 között miután a korábbi templom leégett. A toronyból páratlan kilátás nyílik a városra. Az eredeti Rákóczy-

harang egyik darabja a Kollégium imatermében ma is látható, az újraöntött harang a nyugati toronyban kapott helyet.

A Református Nagytemplom tőszomszédságában található Líciumfa legendája a XVI. század derekán a reformáció apostola, Bálint pap és Ambrosius katolikus pap vitájához kapcsolódik, melynek hevében a katolikus pap letört egy líciumgallyat és kacagva leszúrta a földbe, mondva: „Akkor lesz ebből a vallásból valami, mikor ez fává nő!” És csakugyan fa lett belőle, s a református vallás is Debrecenben lett a legvirágzóbb.

1538-ban nyílt meg a mai Református Kollégium épülete helyén az első iskola. Falai között alsó fokú, majd az évszázadok folyamán közép-, később felsőfokú képzés is folyt. A magas színvonalú oktatásnak és a Kollégiumra alapozva létrejött egyetemnek köszönhetően a város ma már iskola- és egyetemvárosként ismert.

A Kollégium bibliagyűjteményében több mint 250 nyelven olvasható a Szentírás, s ereklyéi között megtalálható Kazinczy Ferenc vadászpuskája, Kossuth Lajos irattárcája, Csokonai Vitéz Mihály fuvolája is.

2009-ben a világ protestánsai Kálvin évét ünneplik, melynek Debrecenben is méltó emléket állítanak.

A fesztiválok városa

Debrecen a magyar kulturális élet egyik fellegvára. Egész évben számos színvonalas program közül választhatnak az idelátogatók. A rendezvények közül világszerte ismert a Debreceni Virágkarnevál, a Debreceni Jazznapok, de számos látogatót vonz a Debreceni Tavaszi és Őszi Fesztivál, a város leglátogatottabb gasztronómiai rendezvénye a Debreceni Pulykanapok, valamint a kétévente megrendezett Bartók Béla Kórusverseny és a Nemzetközi Katonazenekari Fesztivál is. A nyári szezonban egymást érik a többnapos rendezvények: a Debreceni Nyári Színházi Esték, a Szent Iván éji rendezvények és a Múzeumok Éjszakája, a Debreceni Cívus Korzó, a Városházi Zenés Esték, a Campus Fesztivál, és a Debreceni Borkarnevál.

Az este is mozgalmas Debrecenben. A mozifilmek, vagy a zenés klubok, éjszakai mulatók, az esti koncertek és színházi előadások közül biztosan megtalálja mindenki a kedvére valót!

Az utóbbi években Debrecen méltán nyerte el a fesztiválváros cím mellett a „sport fővárosa” jelzőt is, hiszen az elmúlt években számos világversenynek adott otthont. Debrecen pezsgő kulturális élete, gazdag programkínálata az év valamennyi időszakában tartalmas kikapcsolódást nyújt valamennyi korosztálynak.

Szórakozás, felfrissülés

Akik Debrecen gazdag kulturális és szellemi értékeinek felfedezésén, megismerésén túl szabadidejük aktív vagy passzív eltöltésére vágnak, azoknak a város és környéke számos lehetőséget kínál. A Debrecen tüdejeként emlegetett Nagyerdő, a város

peremén húzódó Erdőspuszták, a világörökség részévé nyilvánított Hortobágy, a környéket behálózó túraútvonalak, a színvonalas gyógy- és termálfürdők, sport- és wellness központok kedvelt úti céljai lehetnek mindazoknak, akik a város nyüzsgése után egy kis nyugalomra, relaxációra, a természet közelségére, friss levegőre vágyanak.

A Nagyerdő területén található az Aquaticum Gyógy- és Fürdőközpont – strand, gyógyfürdő, élményfürdő, Wellness Sziget –, a Vidámpark, az Állatkert, a nyitott Jégpálya, a Stadion, a Főnix Csarnok, a Sportuszoda, a Sportcentrum (Nemzetközi Atlétikai Edzőközpont), a Debreceni Egyetem, az Egyetemi Botanikus Kert, a Csónakázó tó és a Békás-tó, és számos játszótér (Ötholdas Pagony, Milleniumi). Éttermek, szállodák fokozzák az itt pihenni, kikapcsolódni vágyók kényelmét. Az egész évben fedett jégpálya a város másik felén, a Tócsás kertben található.

A Debreceni Erdőspuszták a várostól mintegy tíz kilométerre húzódnak. Számos élménnyel térhet innen haza a kiránduló. A bánki Erdőspusztai Bemutatóházban az Erdőspuszták élővilágával, valamint az itt élő és dolgozó emberek mindennapjaival ismerkedhet meg a látogató. A Hármashegyfaljára a 125 éves Zsuzsi Erdei Vasúttal is kijuthatunk, amely remek helyszín a kikapcsolódásra. Érdekes látnivaló az Ördögárok, amely az Alföldet körbekerítő római kori erődrendszer egy helyreállított részét mutatja be.

A Vekeri-tavi pihenőközpont családi kirándulások, osztálykirándulások, táborok ideális helyszíne. A tavon csónakázni és horgászni lehet, a közelben pedig lovaglási lehetőség is található.

3. M3 Archeopark – az időutazás

Az M3-as autópályán haladva, a Polgárnál található kijáratnál mindenképpen érdemes letérni az útról. Itt található Magyarország első tájtörténeti és régészeti pihenőparkja, amely valóságos régészeti lelőhelyen került felépítésre, és a Kárpát-medencében egyedülálló látványossággal várja a látogatókat. A hangulatos történelmi környezetben a különleges látnivalók mellett az M3 Archeopark számos kulturális-, gasztronómiai- és sportrendezvénynek ad otthont.

A közel 5 hektáros területen kialakított pihenőparkban az érdeklődő vendégi igazi időutazásban vehet részt. Egy kellemes séta során ízelítőt kaphatunk a tájegység történetéből, tárgyaiból, népi kultúrájából. A temetkezési kunhalom, és a Csörsz-árok rekonstruált építményei mellett, a Kárpát-medencében egyedülálló újkőkori ház, a jurta, a népi építészet közeli múltat idéző példái, illetve az autópálya építés során feltárt régészeti leletek hiteles másolatai változatos történeti időszakokat jelenítenek meg. Ezek a létesítmények az Archeopark hangulatos környezetében, skanzenszerű keretek között egységes képet nyújtanak.

A múltat idéző, páratlan történelmi, népi környezetben a kiállítások és bemutató házak megtekintése mellett, a házigazdák számos szolgáltatással várják a látogatókat. A pihenőpark minden korosztálynak biztosít kikapcsolódási lehetőséget. A vendégek kipróbálhatják íjásztudásukat a történelmi íjászpályán, horgászhatnak a halakban bővelkedő horgásztóban, sportolhatnak, vagy ha kedvük tartja, akár bográcsozhatnak is. A gyerekek tündéri pónilovakon lovagolhatnak, vagy éppen őshonos kisállatokkal barátkozhatnak, simogathatják őket. Az állatok mellett nomád játékok, korszerű játszótér, játék- és pedálpark, hétfévenként kézműves játszóház várja az apróságokat.

A pihenőpark egyre népszerűbb, évente több tízezren látogatják. A városi élet és környezet szorításából szabadulni vágyók szívesen választják kirándulások, céges családi napok, csapatépítő tréningek helyszínéül. Minden évben számos kulturális, gasztronómiai és sportrendezvények ad otthont. 2009-ben harmadik alkalommal rendezték meg a Szárnyas és nomád ételek és harci játékok fesztiválját.

A megéhezett látogatók a Nomád Csárda közel százféle ínycsiklandozó ételéből választhatnak. A csárda nagy választékban kínál hagyományos kemencében és lóvakővön készített különleges finomságokat, mangalica sültet, libatepertős kenyérlángost, grillételeket, pörköltöket, házi pálinkát és minőségi borokat.

4. Nádudvar - Angyalháza (Hajdúszoboszló hortobágyi része) - Balmazújváros (Kishortobágy-Vókonya tanya)

Nádudvar egyik legjelentősebb vonzereje a Gyógy- és Strandfürdő, mely minősített gyógyvizével várja a pihenni, gyógyulni, kikapcsolódni vágyókat. A medencék mellett egész évben egy 16 fő kapacitású szauna is üzemel. A fürdés mellett az aktív pihenést választókat a városban sétakocsikázási, lovagolási, horgászási valamint a város határában vadászati lehetőségre alkalmas terület várja. Városunk igen gazdag a régi paraszti kultúra emlékeiben, a népi mesterségek, a pásztorművészet ápolásában. A nádudvari népművészet világhírét a „Tűz és a Föld művészete”, a fekete kerámia készítése hozta meg. A magas szintű hagyományápolásra jellemző, hogy számos népművész dolgozik a településen. A fazekas-, a kulacsos-, a kosárfonó-, a hímző-, a szűrrátétes – mesterek munkáit messze földről érkező vendégek is megsodálják.

Balmazújváros változatos rendezvényekkel, termálfürdővel, nyugodt,

kisvárosi hangulattal várja vendégeit A Hortobágyi Nemzeti Park szomszédságában. Az országban is egyedülálló híres Mihalkó pásztorkalap-készítő műhely, Bödőcs Ilona fazekas, Varga Levente bőrdíszműves várják a népi hagyományok tisztelőit, műhelyeikben

igény szerint kézműves foglalkozásokat is tartanak.

Házias, magyar étkekkel, családi és csoportok számára kiválóan alkalmas programokkal várja Önöket a bio-gazdaságáról híres Rózsa Péter, a Koroknai család majorja, a Hagyományőrző Íjászkör tagsága és a Pinczés Lovarda.

A természet szerelmesei különleges madár ritkaságokkal találkozhatnak a Magdolna és a Vókonya-pusztán. A Sziki-horgásztó, a Keleti-főcsatorna és a Kékvízű bőséges halállománnyal várja a horgászni vágyókat. Történelmi, irodalmi emlékeinket ismerhetik meg, ha sétát tesznek a Veres Péter Emlékházhoz és a Semsey Andor Helytörténeti Múzeumhoz.

A sport-turizmus fejlődését, téli-nyári edzőtáborok, és országos sportrendezvények szervezését teszi lehetővé a kiváló minőségű műfüves-sportpálya.

B. Fesztivál-tér és szabadtéri színpad („Ízek utcája, tere”)

A Fesztivál tér területe kb. 4500 m², amelyhez kb. 1000 m² területű szabadtéri színpad és nézőtere is tartozik. A nézőtér 400 férőhelyes, a színpad 7 x 13 m-es, 4 db öltöző tartozik hozzá a szükséges vizes blokkokkal, valamint 1 elektromos helyiség. Az ingatlan a térre nyíló, de a fürdő kerítésén belül elhelyezett korszerű WC-csoporttal ellátott, térburkolt. Hosszú évek óta rendkívül népszerű helyszíne a nyári rendezvényeknek, a vendégek fő közlekedési útvonalába esik, máshol a környéken ezt a központi elhelyezkedést gazdaságosan nem lehet megteremteni. Szükséges tehát legalább a szabadtéri színpad jelenlegi helyén megtartása és a közönség ellátásához szükséges vendéglátó kínálat ottani biztosítása.

A **középtávú hasznosítási stratégia (2013-ig)** megtervezésénél célszerű az elmúlt évek tanulságait figyelembe venni, amelyek az alábbiak:

- korábban nem volt, napjaink pénzügyi-gazdasági válságidőszakában pedig valószínűleg továbbra sincs komoly külső befektető a Fesztivál térre, akár megvásárlására, akár általa végzendő beruházás kivitelezésére hirdetnénk pályázatot (a hasznosítást az idegen tulajdonú volt Hajdútourist épület is akadályozza);
- a szabadtéri színpad területét feltétlenül indokolt önkormányzati tulajdonban tartani, mivel az szükséges a városi-térségi lakosság és a vendégek részére szervezett programok megtartásához (a programkínálat alapvető eleme idegenforgalmi vonzerónknak, eszköze a tartózkodási idő növelésének);
- a szabadtéri színpad nélkülözhetetlen eleme a tervezett „Hagyományok, ízek” programcsomagnak, mint nagy közönséget, akár díjas rendezvényekre is vonzó tényező;

- az önkormányzat eddig és a következő években sem képes elegendő saját forrást biztosítani a terület joggal elvárt színvonalúvá fejlesztéséhez.

A kialakult helyzetről kiutat **(európai uniós) pályázati támogatás igénybevétele** jelenthet. Legégetőbb a szabadtéri színpad és a Fesztivál-tér, valamint közvetlen környezetének városhoz méltó színvonalúvá fejlesztése. Erre **két alternatíva** kínálkozik:

1. Megmarad a jelenlegi térkialakítás, de részben mozgatható kerítéssel leválasztódik a szabadtéri színpad és a hozzá szükséges terület, a díjas rendezvények megtarthatósága érdekében. A maradék rész – Fesztivál tér – megfelelő térburkolatot kap, reá önkormányzati tulajdonú – szükség szerint elbontható, áthelyezhető, máshol tárolható – vendéglátó pavilonok és sorsátor kerülnek, amelyek vállalkozónak bérbeadhatók (de alkalmasak nyári szezonon kívüli rendezvények – pl. vásárok, fesztiválok – megrendezésére is). A szabadtéri színpadra és nézőterére az időbeni előzetes és biztonságos programtervezés érdekében – pl. koncertek, kertmozi, fürdőrendezvények – fix, vagy szétszerelhető tető kerül.
2. A térkialakítás is változik a színpad és nézőtere „elfordításával”, úgy, hogy a színpad a Délbáb Szálloda felől lenne. A vendéglátó pavilonok helyett a József A. úti oldalon fix bejárati íves kapu, jegykiadó és bérbeadható vendéglátó helyiségek létesülhetnek. A szabadtéri színpad nézőtere készülhet fixen, vagy szerelhető elemekből elbonthatóan, máshol is felhasználhatóan (a szegedi szabadtéri mintájára). A Fesztivál téren szerelhető pavilonokat az idén építeni kívánó, a bérleti jogot 3 évre elnyert vállalkozó létesítményei (sorsátra is?) áthelyezhetők az „Ízek utcájába”, a mentőállomás melletti önkormányzati telekre. A Jókai soron levő magántulajdonú pavilonokban pedig népművészeti, iparművészeti és a „Hagyományok, ízek” keretében megtervezendő ugyancsak nívós, várost tükröző ajándéktárgyak is értékesíthetők - ami természetesen csak akkor lehetséges, ha sikerül vendégek tömegeit oda átcsábítani.

Az ADITUS e projekt keretében békéscsabai tervező cégével elkészítette a szabadtéri színpad jelenlegi helyén történő lefedésének, a Fesztivál-tér felhasználásának, illetve az oda tervezett pavilonoknak a vázlatait (lásd mellékletben).

Az önkormányzat főépítésze a területre új elképzelést vázolt fel, amely szerepelt a képviselőtestület 2009. január 29-i ülésének napirendjén, a terület hasznosítási stratégiájára, fejlesztésnek tennivalóira irányuló előterjesztés mellékleteként. A testület ekkor hozott 1/2009. számú határozatában – az előterjesztés elfogadását túl – úgy döntött, hogy a területet jelen koncepció elfogadása után, annak felhasználásával történő európai uniós pályázati támogatás segítségével kívánja fejleszteni.

A főépítési elképzelés a következő:

A szabadtéri színpad problematikája közismert a városban. A korábbi közterületi rekonstrukciók és fejlesztések során a színpad és a nézőtér érdemi felújítása kimaradt, mivel a városnak nem volt konkrét elhatározása a terület hasznosítását illetően. Felvetődött a terület értékesítése és a jelenlegi építmények felújítása egyaránt. A

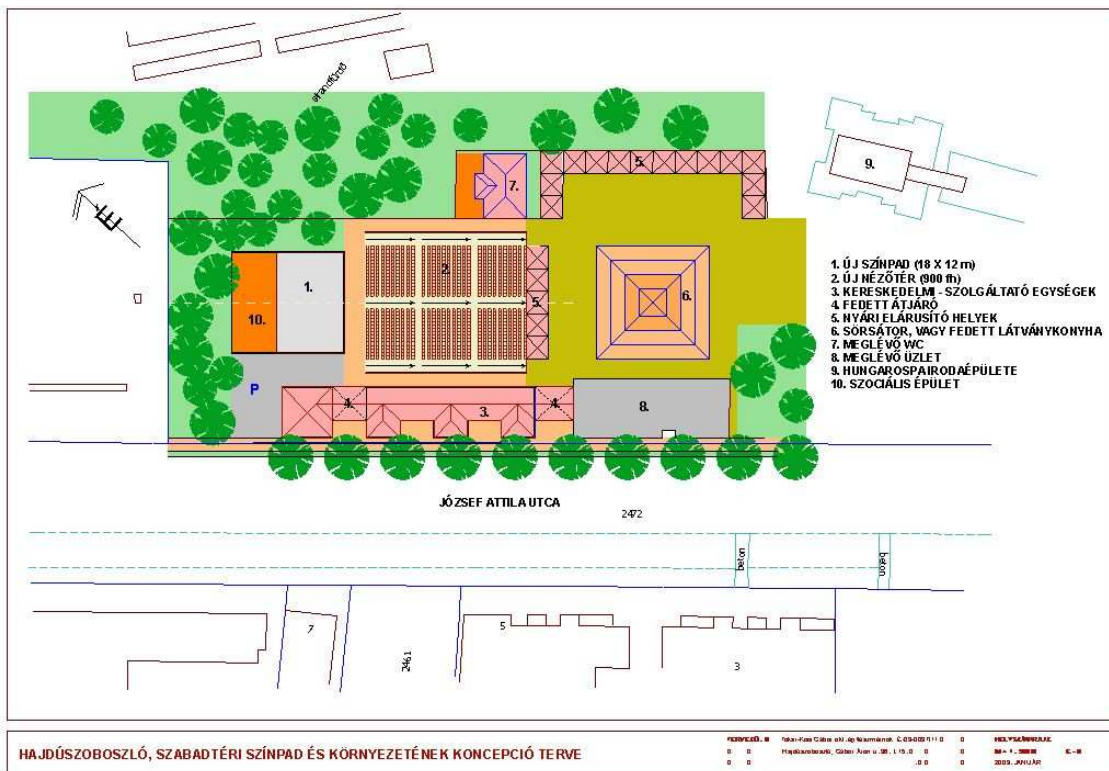
korábbi elképzeléseknek megfelelően a régi nézőtér első sorai megszüntetésre kerültek, és a színpadig terjedő terület térburkolatot kapott. A nézőtér kapacitása így jelentősen lecsökkent. A színpad mögötti szociális épület kicsi, elavult. Komolyabb létszámú fellépők esetén nincs elegendő öltöző. A színpad burkolata balesetveszélyes. A nézőtér padozata, és a székek egyaránt elavultak. Jelen formában fizetős rendezvényt csak nagy nehézségek árán lehet szervezni, ami ilyen befogadóképesség mellett nem is rentábilis. Az ingyenes előadások esetén a színpad előtti nézők akadályozzák a gyalogos keresztforgalmat a „Fesztivál-tér” irányába.

A teljes és korrekt felújítás gyakorlatilag új építéssel ér fel. Ennek figyelembe vételével elgondolkodtató, hogy érdemes-e a jelenlegi formát megtartani, vagy a terület hasznosítására találhatunk-e jobb megoldást. A mellékelt koncepció terv alapján erre kerestem alternatív megoldást.

A fentebb említettek figyelembe vételével a színpadot 90 fokkal elforgatva a nyári sörsátor helyének a Délbáb Hotel felőli végébe helyeztem. A színpad tervezett mérete 18 x 12 m. Kialakítása acél vázszerkezetű ponyvafedéssel, ami szezonális. (Hasonló a strandon rendezvények esetén felállított színpaddal.) Mögötte – háttéralként is szolgálóan – a szociális épület kapna helyet. Ebben öltözők, mosdók, technikai helyiségek, raktárak kaphatnak helyet. Mellette a fellépőknek, illetve technikát szállító gépkocsiknak parkolóhely létesíthető. A színpad előtt – a József Attila utcával párhuzamos tengellyel – alakítható ki a nézőtér. 90 cm-es sortávolsággal és 60 cm-es ültőtávolság mellett 800-1000 férőhely fér el. (A terven 900 szerepel.) A szabadtéri színpad és a nézőtér több irányból is megközelíthető, mobil kapuk felállításával. Nappal az egész kapcsolódhat a strandfürdőhöz, akár a WC épülettel együtt is. Ebben az esetben a többi kapu lezárásra kerül. Az esti programoknál lezárandó a fürdő felőli kapu. Ilyenkor a jelenlegi színpad helyén kialakítandó térről, illetve a József Attila utcáról tárható fel a létesítmény. Fontos, hogy az utca felől fix épület, vagy épületek zárják le térfallal. Ez utcakepi szempontból is jelentős, másrészt vizuálisan lezárja a mögöttes nézőteret, színpadot. Funkcionálisan kereskedelmi és vendéglátó egységek kíváncsoznának ide, kisebb teraszokkal. A nézőtér kb. a jelenlegi WC épületnek a park felőli homlokzati síkjáig tartana. Kialakítására számos műszaki megoldás létezik. Lehet fixen épített, vagy mobil. Utóbbira van bérleti lehetőség is több vállalkozástól.

Mivel a terület holt szezonban különösebben nem kerül hasznosításra, (olyankor parkolókra sincs akkora igény), hosszú távon a fix építésű tűnik kedvezőbb megoldásnak, de a költségkihatásokat is elemezni kellene. Az átépítéssel felszabadul a jelenlegi színpad és nézőtér helye! Ez a terület alkalmas lehet több mindenre. Az első alternatívában ide kerülhet a sörsátor, a terület lezárandóan pedig körben térfalként épített elárúsító helyek. Célszerű lenne fixen telepített, igényesebb kialakítású fedett építményeket telepíteni, de átmeneti megoldásnak az egyenlő sátrakat is elfogadhatónak tartom, ahogy az a kézműves vásárok ideje alatt szokott működni. Ezzel a népművészeti árusok ide telepíthetők lennének, ami szerintem nekik is megfelelő hely lenne. (Így a jelenleg csak a Fokhétvégén üzemelő „Kézművesek utcája” állandó helyet kapna, itt értékesíthetők lennének a hortobágyi látogatóközpontban is készülő népművészeti termékek is.)

Másik lehetséges hasznosítás az „Ízek utcájának” ide telepítése, vagy valami ilyen gasztronómiai látványosság kialakítása. Körben vendéglátó egységek lennének, középen pedig a nagy fedett sátor alatt a fogyasztótér, esetleg látványkonyhával kiegészítve, hagyományos és mai ételeket is kínálva. Ezzel a koncepcióval egy korszerű,

hosszútávon is jól működtethető, valódi szabadtéri színpaddal gazdagodna a város. A magasabb nézőszám alkalmas komolyabb, fizetősebb előadások megrendezésére is. Különböző zenei koncertek, nyári színházi előadások gazdagíthatják a kulturális programokat. A régi szabadtéri helyén kialakítható tér megfelelő lezárása lenne a Mátyás Király sétány – Szent István park – Strandfürdő főbejárata tengelyű gyalogos sétánynak, megfelelő végponttal, térfalas lezárással, funkcióval.

A tér hasznosítására felvett alternatívák az igényes árusok végleges elhelyezését oldanák meg, egyben pedig újabb gasztronómiai kínálatot nyújtanának a megszokottól igényesebb kialakítás mellett. Természetesen – mint ahogyan az elnevezésből is kiténik – ez koncepcióterv, részleteiben számos megoldás rejlik, melyek további tervezések és számítások alapját képezheti.

A korábbi OFA-pályázatban a Jókai sorra, az ott levő önkormányzati (mentőállomás melletti) telek, a méltatlanul elhanyagolt park, valamint a magántulajdonban levő, a tulajdonosok által egyre nehezebben hasznosítható fa-pavilonok felhasználásával terveztük kialakítani az „Ízek utcáját”. Oly módon, hogy az önkormányzati telek közművesítésével és megfelelő térburkolásával arra vendéglátó pavilonok települhetnének, amelyben tájjellegű termékek és gasztronómiai különlegességek készülnének folyamatosan, vagy legalább hosszabb nyári időszakban. A „fa-pavilonok” pedig igényes népművészeti ajándékok árusítására szolgálhatnának. Ehhez a parkot is rendezni kellene, olyan attrakciókat (pl. a város gázipari, vagy termálvíz-hasznosítási hagyományait csábítóan megjelenítően) is kialakítva, amelyek képesek „átvonzani” a tömegeket a túloldalra. Ez nem kevés pénzbe kerül, a „csábító attrakciókhoz” alkalmas, kivitelezhető ötletek is szükségesek. Emellett – természetesen előzetesen megvizsgálva, hogy a jogszabályi előírások mellett egyáltalán lehetséges-e – a József A. út – főút forgalmi csomópontját is gyalogos-átközelkedésre alkalmasabbá kellene tenni.

C. „Gyógyító szerelem” programcsomag:

A város turisztikai kínálatából teljesen hiányzik a misztikum. A „Gyógyító szerelem” programcsomag kidolgozásával ezt a hiányt szüntetjük meg. A programcsomag új attrakciót hoz a településre, amivel megmozgatja az érzelmeket és egy további

motivációs tényezőt ad a turistáknak, hogy Szoboszló mellett döntsenek. Legfőbb célja a szezon kiterjesztése, annak korábbi beindításával február 14-én a Bálint naphoz kötődő médiavisszhang kihasználása. Az események reklámozása elsősorban a jelentős infrastruktúrával rendelkező szállodákra hárulna. A város feladata a téltemető, vagy tavaszköszöntő programok szervezése.

A programokba bevonható a szoboszlói református templomban fejedelemmé választott Thököly Imre és Zrínyi Ilona kalandos szerelme. Fontos lenne a programok mellett valamilyen módon fizikailag is megjeleníteni a szerelem, a szerelmesek témáját. Ez a fizikai megjelenítés épülhet a vízre (szerelemforrás vízből inni, szökőkútba pénzt dobni stb.) vagy a bizalomra (valamiféle bátorságpróbaként), de mindenképpen olyan módon, ami egy jól azonosítható - akár képeslapon is megjeleníthető - új attrakciót ad a városnak.

➤ A Taj Mahalt a XVII. század elején élt Sándzsahán császár építette szeretett felesége, Mumtáz Mahal halálakor. Az [India](#) jelképévé vált műemlék a kor építészetének remekműve, amely méltón őrzi az igaz szerelem halálon túli erejét. Az Agrában található Tádzs Mahal 1983 óta a [világörökség](#) része. Házaspárok szokásává vált mára, hogy amikor együtt elmennek az épület előtt, akkor a feleségnek meg kell kérdeznie a férjét, vajon szereti-e annyira, hogy a halála után egy ilyen síremléket emeltessen neki.

A Taj Mahal példája is jól mutatja, hogy milyen könnyen társulhatnak emberi szokások, illetve hiedelmek egy-egy szimbolikus építmény köré, amely önmagában képes lehet a településre vonzani a vendégeket, vagy akár csak asszociációs módszerrel, közvetetten jóhíret kelteni.

Sajnos a városban nincs olyan a helyi lakosoknak és a turistáknak is szánt szakrális hely, mely az együvé tartozást, a közös emlékezést, a lokálpatrióta tradíciót jelent. (természetesen a politikai ünnepek emlékhelyeit nem számolva) Olyan hely, ahova bármikor el lehet menni, megörökíteni magunkat unokáinknak, az utókornak és az emlékek valamilyen személyes, de tárgyiasult formában meg is maradnak. (talán csak a Harangház tölt be ilyen spontán „zarándokhely” funkciót, ahol a turisták és az újdonsült házaspárok készítenek fényképeket).

Az országban - és a világban-, sok városban alakult ki vagy alakítottak ki ilyen helyeket. Elég csak a pénzbedobós szökőkutakra, Pécsen a lakattal teli kapura vagy éppen a brüsszeli Maneken Pis szoborra gondolnunk. Mind-mind arról szól, hogy az emberek megjelöljék maguknak, az utókornak, hogy ott jártak, hagyjanak egy JEL-et maguk után.

A város turisztikai arculatához, de ezzel párhuzamosan a helyi lokálpatriotizmus erősítéséhez is hozzájárulna, ha a város –civil összefogással-, kialakítana egy ilyen helyet. Számba véve a lehetséges helyszíneket, röviden az alábbi elvárásoknak kellene, hogy megfeleljen a szoboszlói „zarándokhely”:

- legyen könnyen és bármikor megközelíthető
- védett az időjárástól a lehetséges rongálásoktól
- szervesen kapcsolódjon a város tradícióihoz
- legyen egyedi, jól megkülönböztethető
- legyen esztétikus, minél több ember ízléséhez alkalmazkodjon
(külön dilemma, hogy a város központjában vagy a fürdő közelében legyen)
- ne igényeljen bonyolult és drága beruházást

Miért a templom erődfal Bástyája?

Az előbbi kritériumoknak megfelel, továbbá a legrégebbi épületrész a városban. Ezért is válhat szimbolikus helyé, de azért is, mert a Bástya erős, nyugalmat, méltóságot sugároz, óvja a várost, annak lakóit, átvitt értelemben szellemi és tárgyi emlékeinket. Olyan, mely évszázadok múlva is állni fog, megőrizve az idelátogatók emlékét, egyszóval sokak által látogatott és használt „zarándok helyé”, „emlékhelyé” válhat.

Miért Kulcsos bástya?

A hely önmagában kevés. Olyan attrakcióra, tevékenységre is szükség van, mely tartalommal teli és szimbolizálja az adott pillanat egyediségét. Az odalátogatók elhiszik és tudják, hogy ITT ezen a helyen megőrzik emlékeiket és ezt konkrét, kézzelfogható, tárgyiasult formában tehetik meg.

A Kulcs, a Bástyához hasonlóan, szintén szimbolikus jelentőségű lehet. Valahová elhelyezni (bedobni), lehet szívünk kulcsát, a minden egyes városlakó kulcsát, az idelátogatók emlékeinek a kulcsát, a hajdú örökség kulcsát, a szerelmesek, az ifjú házások kulcsát, saját, gyerekkori emlékeink kulcsát.

A Kulcs tárgyiasult formájában sokféle, tehát akár egészen egyedi is lehet. (kicsi, nagy, régi, új, fém, fa, piros, fekete stb.)

A Kulcsos bástya tehát, megnyitja az emlékezés kapuit, a város képzeletbeli kapuit, a szellemi, tárgyi emlékeink ajtóit, de egyben meg is őrzi ezeket.

Az építmény, a szimbólum létrehozása önmagában kevés.

Hogyan alakítható ki, köré a mítosz?

Erre a legolcsóbb eszköz és hatásaiban a leghosszabbtávú egy irodalmi pályázat lehet.

- „Korfuban élni annyi, mint ha egy fölöttébb rikító és vásári vígoperában élne az ember”, írta nagy sikerű, sok kiadást megélt könyve előszavában Gerald Durrell, az állatok és mindenféle földi élőlények szerelmes szakértője.

Durrell emberöltőkkel ezelőtt játszódó regényeinek, még ma is megkerülhetetlen hatása van a sziget turisztikai forgalmára, az állítást igazolja, hogy a Korfuval foglalkozó honlapok között nem nagyon találunk olyat, amely meg ne említené az író és híres könyveit.

Szoboszló sem zárkozhat el az efféle hírveréstől, hiszen egy-egy jól sikerült regénynek hosszútávú hatásai lehetnek, nem beszélve az esetleges megfilmesítésről, amely pedig széles tömegek számára teszi hozzáférhetővé a nyertes pályaműveket. A regény története a mi szempontunkból mellékes, és nem is szerencsés művészembereket túl szűk keretek közé szorítani, a lényeg, hogy a történet Szoboszlón játszódjon.

- A pályázat címe, témája:

A szerelem (mindent legyőző ereje). Prózák, versek, írások a szerelemről, szerelmi boldogságról, csalódásról, szakításról, újratalálkozásról. Kortárs amatőr és hivatásos írók, költők részére publikálási lehetőség, műveik hangzó anyaggá való feldolgozása, elkészítése, a hazai irodalom színesítése, gazdagítása, az irodalmi élet megmozgatása.

- Pályázhatnak:

Nyílt pályázat: Magyar amatőr és hivatásos írók, költők; Magyarországról és a világ bármely pontjáról.

Meghívásos pályázat: A település vezetői, véleményformáló képviselői és az irodalomértő nagyközönség számára legszimpatikusabb írók meghívása, részükre tiszteletdíj, ingyenes szállodai ellátás, ingyenes strandbelépő biztosítása.

- Megjelenés:

- a) Rádióműsorban
- b) Hanghordozón: Audio CD-n, melyből a pályázó kívánságára küldünk egy vagy több példányt.
- c) Nyomtatásban: A CD mellékleteként nyomtatott A/4-es, spirálozott füzetben, melyből a pályázó kívánságára küldünk egy vagy több példányt.
- d) Interneten: Külön internetportál hozunk létre a nyertes művek számára, amely közvetlenül elérhető lesz a város honlapjáról és a szakmai oldalakról.

Élményteremtő játékok: (Geocaching) A modern technikai eszközök bevonásával kidolgozhatunk egy, az egész településre kiterjedő „kincskeresés” jellegű programot, amelynek végpontja az előbb említett attrakció. A kincskeresés során bemutatathatóak a helyi hagyományok és a település kevésbé frekvenciált látnivalói, mindez interaktív módon fejtorókkal, kisebb feladatokkal dúsítva, mesélhető élményt kialakítva a látogatóban. A GPS elvén működő eszközök és az internet széles körű elterjedésével, a látnivalóhoz kötődő feladatok folyamatosan frissíthetők, a frissítések a reklámokban jól megjeleníthetők, akár életkor szerint differenciálhatóak.

„Vigyél haza egy darabka Hajdúszoboszlót”. A gyógyfürdő alapvetően jó ötletére épült a REWAMED kozmetikumcsalád kidolgozása. Hasonló, de magasabb színvonalon végzett marketingtevékenységgel támogatott, magasan pozícionált termékekre szükség van jelen pillanatban is. A termékek között elfoglalt magasabb pozíciót a luxus

érzetét keltő reklámokkal és széles körű értékesítési hálózattal lehetséges elérni. Sikeres csak akkor lehet, ha egy nagy gyártó, forgalmazó cég áll a terjesztés mögött, vagy ha árukapcsolással valamilyen különleges tárolóedényben kerül forgalomba a gyógyhatású készítmény. Az utóbbi eset a helyi vagy regionális körben működő cégeknek jelenthetne megrendelést, illetve hasznot, a termékek helyi ajándék- és környékbeli bioboltokban kerülné a polcokra. A termék a gyógynövények és a termásvíz együttes alkalmazásának köszönheti gyógyító erejét.

D. „Vad Kelet” programcsomag:

Kimondottan a fiatalok, fiatal felnőttek illetve a fiatalos felnőttek számára kínál szórakozást. Az aktív pihenést előnyben részesítők már jelen pillanatban is sok lehetőséget találhatnak a településen, pl. az Aquapark, vagy a repülőtér szolgáltatásai: ejtőernyőzés, siklóernyőzés, sétarepülés, hőlégballon.

A programcsomagba bevonnánk a környékbeli tanyákat és a kistérség településeit. A kerékpáros turizmus feltételei fejleszthetők, elsősorban kerékpárutak építésével, például a város és a Keleti – főcsatorna között, illetve a kiépített mezőgazdasági-gázipari utak felhasználásával (pl. Tuba-tanya, nagyhegyesi Kráter-tó irányába). A környékbeli tanyák megközelítése kerékpáron vagy szervezett lovasszekeres, esetleg off-road jellegű túrákkal történhet. A tanyákon a lovaglás, a pálinkakóstolás, a helyi ételek elkészítése adná a programok vázát.

A vidéki térségek munkaerőhelyzete javítható a vonzó táj, a környezeti és kulturális értékek **turisztikai hasznosítása** révén. Mindehhez olyan, magas színvonalú turisztikai szolgáltatások megteremtésére van szükség, amelyek autentikus módon reprezentálják a vidéki életformát és vidéki kultúrát.

A helyi együttműködések fejlesztése és támogatása **szükséges** a fokozott animációs tevékenységen, készségfejlesztésen, illetve a stratégiai és projekttervezési és végrehajtási ismeretek fejlesztésén keresztül. Szükség van az információáramlás, a hálózatépítés kistérségi szintű erősítésére képzett személyek segítségével, valamint az ehhez szükséges infrastruktúra fejlesztésére.

Kód	Az intézkedés megnevezése
III. tengely: A vidéki élet minősége és a vidéki gazdaság diverzifikálása	
312	Mikrovállalkozások létrehozásának és működtetésének támogatása
313	Turisztikai tevékenységek ösztönzése
322	A falvak megújítása és fejlesztése
323	A vidék örökségének védelme és fenntartható fejlesztése
331	Képzés és tájékoztatás
341	Készségek elsajátítása, ösztönzés és a helyi fejlesztési stratégiák kidolgozása és végrehajtása
IV. tengely: LEADER	
411	LEADER
412	
413	

A városban aránylag kis költségvetésből kialakítható lenne egy BMX és gördeszkapark ún skatepark, illetve a mászófalat akár az „Ízek utcájához” kapcsolható kilátótorony egyik oldalában lehetne kialakítani. Esti programok keretében tehetségkutató zenei fesztiválok – valamelyik zene tv támogatásával-, koncertek kerülnek megrendezésre.

A lovashajdúk utódai az első világháborút követően hozták létre közel 70 főből a ma is működő, egyedi látványosságot kínáló lovasbandériumot. Máig céljuk, hogy megjelenésükkel, szereplésükkel, mutatványaikkal felelevenítsék az ősi hajdúvirtust és szokásokat. A bandérium is alkalmazható a repülőtéren a hajdúmuлт plasztikus, élő megjelenítésére.

A programcsomag keretében – az illetékes katasztrófavédelmi szervekkel együttműködve – a Liget utcán levő polgári védelmi bázisra is kidolgozhatók élményeket adó programok. Például a romvárosban már esetenként lehetséges „paintball” (festékfegyveres) hadijátékok szervezettebbé tétele. Ilyen lehet továbbá a „Visszatekintés a kommunizmusba” címmel nevezhető program, amelynek keretében korabeli filmvetítések, egyen- és védőruhák, fegyverzet tekinthetők meg, az ott levő bunker is meglátogatható.

E. Sportrepülőtérről fejlesztése

1994. október 8-án a hajdúszoboszlói jegyző hivatali helyiségében megjelent egy idős öregúr, aki sorolni kezdte a repülőtérről szomszédos utcák neveit, majd átadott egy korabeli katonafényképével ékesített emléklapot a következő magyar szöveggel: „Annak a napnak 50. évfordulójára emlékezünk, amikor az orosz hadsereg kiűzte a német hadsereget Hajdúszoboszló paradicsomából 1944. október 8-án.” Ő volt a német Ferdinand Otter, aki a II. világháború alatt a hajdúszoboszlói repülőtérről Luftwaffe parancsnokaként JUNKERS szállítógépeket is állomásoztatott itt. Az eredetileg a Würzburg melletti Steinfeld népiskolájában tanító, Hajdúszoboszlón rögvest „Nándi bácsinak” elnevezett emberről a helyi lapban, majd a „Népszabadság” országos napilap 1994. október 17-i számában cikkek jelentek meg. Kiderült ugyanis, hogy a szigorú parancs ellenére a szállítógépekkel 15, a városban tartózkodó fürdővendéget menekített Bécsújhelyre, őket is más korábbi helybeli ismerősöket keresve évekig

visszajárt Hajdúszoboszlóra. A helybeli Aero Klub tiszteletbeli tagjává választotta. Hirdette, hogy az 1942-ben forgalomba helyezett szoboszlói reptérnek – központi fekvése mellett – nagy előnye, hogy esős időben sem válik sárossá, a légi sportok szerelmeseinek pedig jelentős segítséget jelent az itteni – Európában szinte egyedülálló – erős felhajtóerő (termik).

A repülőteret kiváló adottságai is érdekessé teszik a fejlesztésre, amit a Debrecenből újabban megjelent igény is indokol, hisz az ottani repülőtéren közforgalmúvá válása miatt a sportrepülés már nem lehetséges. A lakosság- és vendégeknek ingyen nézhető „légiszínpadi” előadásokon túl turisztikai célja is van a fejlesztésnek, mivel az Európai Unió tagországaiból közbelső leszállás, határ és vámvizsgálat nélkül érkezhetnek a városba vendégek fűre leszállni képes gépekkel. (A debreceni repülőtér szomszédságában is van tehát turisztikai célú létfogosultsága is a hajdúszoboszlói repülőtérnek.)

A fejlesztésnél nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy a teljes ingatlan NATÚRA 2000 európai uniós természeti védelem alatt álló terület. Az üzemeltető AERO Klub által megfogalmazott alábbi fejlesztési elképzelések megvalósításához megszerzendő a természetvédelmi szervek hozzájárulása, amely eljárás és egyeztetés folyamatban van: Az üzemeltető klub 1999-ben fejlesztési vázlatot készített építész-tervezővel, amelyben

- a jelenlegi beépített rész folytatásaként (a Huba utca melletti részen, a Malom sor felé haladva) új hangárok, műhely és raktárépületek,
- a József A. u.- - Böszörményi u. – Huba u. sarkán (a jelenlegi főbejáratnál) pedig újonnan építendő központi épület szerepelnek. Ezt tájjellegűként célszerű elkészíteni és benne alkalmas formában, újabb programkínálati elemként alkalmas formában bemutatásra kerülhet a Natúra védelem alatti terület (például interaktív, elektronikus módon és szemmel is megtekinthetően).

A fejlesztés azért is szükséges, mert az épülő hangárok más funkcióval is elláthatók, legalább a nyári, turistatömegeket vonzó időszakban. Ez pedig Mogyorós József derecskei vállalkozó értékes régi gép(jármű) gyűjteménye, aki kollekciónak Hajdúszoboszlóra kívánja hozni, az elhelyezésüket is szolgáló hangárok építésében saját munkát, anyagi hozzájárulást is vállal. Vele a tárgyalások folyamatban vannak.

V. MELLÉKLETEK

1. számú: További vonzerő-növelő ötletek

A következő csírákat Kurucz Gyula az ADITUS által megbízott szakértőként bocsátotta rendelkezésre. Ő Nyíregyházán 1944-ben született író, irodalmi munkássága mellett kultúrdiplomáciai tevékenysége is jelentős. 1990-től 1995-ig a berlini, majd 2001-2006 között a stuttgarti magyar kultúrintézet vezetője volt. 1996-ban a Magyarok IV. Világkongresszusára elkészítette a „Nemzetstratégia a harmadik évezred küszöbén” című anyagot. Ismerőse révén látogatott turistaként Hajdúszoboszlóra, amikor is megkereste az alpolgármestert és a jegyzőt. Ezt követően tavaly több, célzott látogatást tett, amikor találkozott a helyi kulturális és idegenforgalmi szféra szakembereivel is. Kultúrdiplomáciai tapasztalatok mellett turisztikaiakra is szert tett, Európa legnagyobb turisztikai láncának tagjaként bejárva a kontinens és a világ számottevő üdülőterületeit.

Ötletei részben jelen koncepcióba, de jórészt a Turisztikai Menedzsment, illetve a TÁMOP – Kistérségi Foglalkoztatási Stratégia pályázati projekt kereteibe illeszkednek, azok végrehajtása során készíthetők belőle megfelelő feltételek biztosításával részletesebb anyagok.

A. Munkahely teremtés, minőség

1. A minőségi mezőgazdasági termékek bevonása a vendéglátásba

Létre kell hozni a gasztronómiailag igényes szállodák szövetségét. Ezek vállalják, hogy tartós szerződésekkel kötik magukhoz azokat a zöldség, gyümölcs és egyéb konyhai termékek termelőit, akik hagyományos módon, a biohoz közel eső minőségben és ízvilággal állítják elő termékeiket.

Ugyanez vonatkozik a barmofitenyésztésre, tehát csak szabadon tartott szárnyasok kerülhetnek be a láncba, a vidéken megszokott minőséggel.

Hasonlóképpen kell preferálni (és ellenőrizni) a sertésenyésztőket, a birka- és kecsketartókat, a tehenészeteket.

Fokozott hangsúlyt kell fektetni a kecsketejre, sajtra, azok forgalmazására.

Külön fejezetet érdemel az igazi tehéntej visszajuttatása a gasztronómiai láncba.

A házi csigatésztát, cérnametéltet, tarhonyát, stb. is be kellene vonni a gasztronómiába s megfelelő reklámmal ezeket árúsítani is lehetne.

2. Meg kell újítani a magyar gyógynövénytermelést, annak helybéli feldolgozását és értékesítését. Ez számtalan idős embernek adna munkát. Ezzel párhuzamosan össze kell gyűjteni minden ismeretet a magyar gyógynövények használatáról, alkalmazásáról. Ízléses kis csomagokban, összefogottan kell piacra juttatni a - logóval és idegen nyelvű használati utasítással ellátott ajándékcsomagokat.

3. Szét kell nézni a környéken a magyar népi gyógyászat emlékei után, azt összegyűjteni, rendszerezni és beépíteni a gyógyító terápiába. (Furcsa, hogy a thai, kínai és egyéb eljárások mellett egyetlen magyar gyógymód sem szerepel a kínálati palettán.)

4. Az új szállodák és magántelkek körül rengetek új kert és park létesül. Tulajdonosai nyilván nem kertészeti szakemberek. Létre kell hozni nyugdíjas agrármérnökökből, kertészekből egy tanácsadó csoportot, amelyik a telepítésben, a gondozásban, a

permetezésben, a metszésben mindig az igénylők szolgálatára áll. (Ezt a Városszépítő Egyesület felkarolhatja és segítheti, hisz összefügg a több évtizedes múltú „Tiszta, virágos Hajdúszoboszlóért” mozgalom fejlesztésével.)

5. A környék jó minőségű gyümölcsstermesztésére rá kell építeni egy aszaló- ipar-
ágot. Szárított meggyet, barackot, szilvalekvárt, gombát és minden hasonló árút kell a
piacra dobni egységes kinézetű kis csomagokban.

6. Az öreg horgászok a tavaknál minden további nélkül tarthatnának horgászati
oktatást felnőtteknek, gyerekeknek, kamaszoknak.

A nyugdíjas erdészek, vadászok vadlesre, madárlesre vihetnék az érdeklődőket.

7. Népművészeti – Kézműipari Felsőoktatási Intézmény:

A már sok évvel ezelőtt – akkori helyi fogadókészség híján – Nádudvaron (amely város jól illeszkedik a hajdúszoboszlói kistérségbe és sok kiegészítő turisztikai attrakciót is képes kínálni) létrejött és ma is működő „Népi Kismesterségek Művészeti Iskolája” művészeti vezetője Galánfi András hajdúszoboszlói népművész volt. Ő jelenleg Hortobágyon a látogatóközpontban működő „Kézművesudvar”-t irányítja, összeválogatva és munkához, árusítási lehetőséghez juttatva a térség ismert tárgyalgó népművészeit. Neki az ötlete a hazánkban nem létező, de Európában is ritka felsőoktatási intézmény létrehozása Hajdúszoboszlón, a Szép Ernő utcai volt Széchenyi István Középfelsőiskolai Kollégium ingatlanában (amely szomszédos a vízmű területével, ahová a Hajdú Történelmi Emlékhely és mellette parkerdő van tervezve). Ötlete megvalósítása érdekében látogatást is tett egy színvonalasan működő norvégiai hasonló intézményben, keresi azon már működő magyar egyetemet, főiskolát, amelynek égisze alatt a tervezett intézmény működhethetne, tájékoztatta elképzeléséről a magyarországi oktatásirányítás illetékeseit is. A főiskola kiegészülhetne néprajzi, népzenei, népművelési, művelődéstörténelmi szakokkal is, a kiháló, de a magyar és térségi (hajdú) identitás, hagyományörzés területén adna jelenleg sehol meg nem szereshető diplomákat. Működése elősegítené új vendégkör megjelenését a városban, térségben, akik elvisehetik a város újabb területen keletkező jó hírért, vendégvonzó hatást is kifejtve. Létrejötté további lehetőséget is kínálhat pl. a „passzív házak”, „ökoházak”, a korábban jellemző építőanyagok (vályog, nádtető) újrakeltése, a környezettudatos, bemutatatható fejlődés érvényesítése területén, szélesítheti Hajdúszoboszló nemzetközi kapcsolatait, vonzerejét, hírnevét ezen viszonylatokban is. Segítheti „nemzetközi népi szokások fesztiválja”-nak megrendezését is a térségben.

B. A turisztikai kínálat bővítése

1. Az „Ízek utcájához” hozzá kell kötni a „mesterségek utcáját”.

Ott a népi kézművesség mesterei árulhatnának – és a nézők szeme előtt gyárthatnák kézműves termékeiket. Így akár a teremtés látványa is vonzaná a látogatókat, különösen a gyerekeket. Mindenki maga is kipróbálhatná a kézügyességét. Itt lenne a helye a népművészet szigorúan szelektált, rangos üzleteinek is.

2. Az „Ízek utcáját” mindenképpen nemzetközire kell bővíteni („Ízek világa” program). Olyan éttermeket kell ide csábítani, akik hajlandók beköltözni Szoboszlóra. Nyilván nem lesz olasz, francia és spanyol, de szóba jöhet kínai, román, szerb, szlovák, horvát, sváb,

bajor, lengyel, görög és török konyha. Ez a nagy, nemzetközi paletta" nagyot lendítene a város gasztronómiai presztízsén, fokozná a minőség versenyét.

3. Nagyon fontos, hogy az éttermek minél szélesebb körben honosítsák meg a kimért borok kultúráját. Mindenütt legyen mérsékeltbb árú, de jó minőségű száraz és féledes vörös bor, ugyanígy fehér. Ez a vékonyabb pénztárcájú vendégeket vonzza oda, akik képtelenek kifizetni a palackos csúcsborokat. A csupán borozni betérőknek mindenütt kínáljanak hagymás zsíros kenyeret, pogácsát, sós stanglit, ezzel új ágazatot nyitva a vendéglátásban. A sok kicsi igen sokra megy.

4. Kis beruházási igényű turisztikai kínálat bővítése:

- dobálós „darts” táblák minél több helyen
- sok szálloda kertjében olcsó íjász pályák létesítése – oktatással
- asztali futball
- billiárd
- bowling-pályák
- céllövölde
- ügyességi játékok főleg kicsiknek, mint a biciklikerek gurítás bottal, a pörgettyű, stb. ezt tanítani is lehet.

5. Versenyeket kell rendezni a Rubik-kockával, szállodánként, a győzteseket egyre följebb vinni, míg a végén a magyar bajnokkal mérkőzhetnek.

6. Soha sem felejttem el az augsburgi ünnepi heteket. Ennek mintájára kellene az arculatterv szerint meghatározott „hajdú ruhába” öltöztetni egy férfit és egy nőt, aki délután, a csúcsforgalomban végigsétál a tömeg között, alkalom adtán akár elrop egy csárdást is. Meglátják, óriási lesz a hatás.

7. Létre kell hozni egy történelmi éttermet a gazdagoknak (Hajdú Csárda). Itt korhű ruhákban, korhű ételeket szolgálnának fel a korhoz illő zenével.

8. Gondosan ki kell alakítani a város (és környéke) kulturális kínálatát:

- a jelenleg félig alva működő múzeumokat fel kell „dobni”, vonzóvá kell tenni.
- én bármikor, egy fillér költség nélkül leviszem bizományi árusításra a modern magyar képzőművészet legjavát, anyagilag elérhető, rangos grafikákat hatalmas választékban
- A komoly zenei és képzőművészeti kínálatba be kell építeni Debrecen műsorait.
- létre kell hozni az idegen nyelvekre lefordított magyar irodalom tárát vásárolható és kölcsönözhető formában is.
- Ugyanígy igényes választékot kell kínálni a magyar zene minden fajtájából CD-n, a filmekből (idegen nyelvű változatban) video és DVD-kazettákat. Nagyon fontos, hogy a gyermekek minden fogyasztható formában kapjanak magyar gyermekirodalmat, gyermekfilmeket. (Akár gyermekmegőrzőben is.)
- Az érdeklődő, igényesebb vendégeket busszal kell kiállításokra vinni, Tokajba halászlére és boros estékre, a Hortobágyra pedig nem unatkozva sodródni, hanem a Nemzeti Parkkal érdekes, tudományos botanikai, madártani sétákra, kisvasúttal pusztanézésre,

- Rendszeres kapcsolatot kell kiépíteni juhászokkal, tehenészekkel, lovászokkal, azok helyben meséljenek az állatokról, a pusztai múltban betöltött szerepükről, a régi életről. Mindig eredeti terepen, hitelesen. A fiatal állatok, kis bárányok hihetetlenül vonzzák a felnőtteket is.

C. Arculat, ajándéktárgy-ipar – marketing

Ha megszületett a történelmi önmeghatározás, kiválasztódtak a tradicionális kulturális elemek, formák, amiket korszerű módon frissítünk fel, korszerű tartalmi és formai üzenetet közvetítünk velük, amikor meghatároztuk a célcsoportokat és a célokat, az ezekhez rendelt, sikeresnek ígérkező cselekvési tervet minden egymásra épülő lépcsőjével, akkor kezdődik a kivitelező munka. Meg kell határozni – különleges gonddal – a város logóját, akár több változatban.

Ez lenne ugyanis az alapja az egységes arculatnak, amit mindenki köteles saját cégére fölött is viselni.

Ha végleges döntés született a logóról, akkor indulhat be a sajátos, **összetéveszthetetlen hajdúszoboszlói ajándéktárgy-ipar.**

Minden turista szeretne rokonainak, barátainak vagy akár csak magának emlékebe hazavinni valamiféle csecsebecsét. Elérhető áron, de csak és csakis arra helyre jellemzően, ahol kellemesen töltött el néhány hetet.

Az ajándéktárgy ipar lehetőségei:

- ivó- vagy söröskorsó
- trikók a logóval, plusz a szálloda neve
- kerámianyaklánc, medálon a logóval
- ökörszarv karkötő és lánc logóval
- faragott ökörszarv színtelen logóval
- faragott lőportartó-utánzat
- szemüvegtok logóval
- pénztárca logóval
- hátizsák, oldaltáska,
- a népi iparművészet legszebb darabjai.

Célszerű lenne, ha ezt a gyártást a város venné a kezébe, hogy esetleges viszályok ne veszélyeztessék ezt a jelentős munkahelyteremtő és bevételi (adó) lehetőséget.

D. Hajdúszoboszló – marketing stratégia /vázlat/

Prológus

A három kontinens számtalan turisztikai termékének alapos ismeretében érdekes és tanulságos februárban, májusban és júniusban megfigyelni és elemezni a város turisztikai kínálatát, arculatát, vendéglátó stratégiáját.

Hihetetlen kincs és érték az évtizedek alatt itt megfordult több millió turista. Valószínű azonban, hogy az erre az értékre gombamódon ránövő, olykor egymás érdekei ellen gyarapodó beruházások hamarosan elérnek egy holtpontra, amikor új, egységes arculat, közös érdekérvényesítés, egységes marketing stratégia szükséges. Egységes döntési mechanizmus, közös tervezés és érdekérvényesítés nélkül elkezdődik a stagnálás.

A ragyogó idővel beköszöntő előszezón, majd a nyár is megmutatta tavaly: milyen szegényes és egysíkú a város szórakoztató, a vendégeket lekötő, megkötő képessége. Azonos időben tízezreknek nem nagyon nyújtanak mást, mint a fel-le sétálást a nemzetközi bóvlik, a színvonalatlan álnépies portékák tömege között, azon túl szinte csak az evés és az ivás marad, a fürdő kívül.

Az első napok után a turista seregek szükségszerűen unatkozni kezdenek, magukra hagyottnak érzik magukat, hiányolják a megtervezett szórakoztatást, unalmas a kínálat nagyon szűk spektruma. Nem szereznek és nem visznek haza „élményt”, ami a visszatérésre vagy mások idecsábítására ösztönöznék őket. (Ez a legolcsóbb és a legjobb reklám.)

A befektetőknek és a városnak tudatában kell lenni annak, hogy hosszú távú, professzionális stratégia, széles, jól strukturált kínálat, a célcsoportok pontos azonosítása és diverzifikált kiszolgálása nélkül lehetetlen a tartós gyarapodás.

Konzekvenciák

Az önmaguknak fejlesztő befektetőktől nem várható el, hogy egyedül közös célokat fogalmazzanak meg. Ezt a város vezetése segítségével egy profi szakmai irányító csoportnak kell összefogni. (Akár TDM modell, de a helyi viszonyokra kitűnően adaptálva.) Közös és egységes szemléletre (szemléletváltásra) van szükség, sikeres meggyőző munkára a közös arculattervezés és távlatos cselekvés hasznáról, értelméről. S arról, hogy képviseleti alapon, minden szegmens részvételével, aktív munkájával, de mégis önálló irányító testületre van szükség.

Nem lesz könnyű, a meggyőzés és a grémium létrehozása, hiszen a nagyok és a tőkeerősök hosszú ideig megmaradhatnak a porondon. Mégis, hosszú távon ők is csupán közösen megfogalmazott és kivitelezett marketinggel boldogulhatnak.

A független szakmai kompetenciák alapján szervezett cselekvési és döntési fórum közös érdekeket képviseljen, átlátható legyen és elszámoltatható.

Hajdúszoboszlón járva az ember nem tudja hol van, mi a sajátossága, megkülönböztető jegye ennek a városnak. A gyógyvízen kívül semmi nem különbözteti meg ezer más településtől, nincs önálló illata, arca, sajátos kínálata, karaktere, vonzása, vendégmegtartó képessége. Nincsenek önállóan fejlesztett, jellegzetes termékei s ezek híján nincs honnan elindulni új fejlesztések, új termékek – új, biztos, kiszámítható bevételek felé.

Mindennek megteremtése sürgető feladat, mert nem lehet tudni: mi az a kritikus növekedési pont, amikor egyéb vonzás híján felbillen a mérleg.

A tennivalók

Nyilvánvaló, hogy a tradíciókra épülően a jelentéktelen nemzetközi konzumentrendek nélkül kell hiteles képet megépíteni a helység múltjából, hagyományaiból – és jelenéből. Nyilvánvaló, hogy a hajdú múlt, az Alföld, a régió meghatározó elemeinek a modern turizmus trendjeivel gondosan összegyúrt jegyeiből születhet egyszeri, egyedi rajzolat. El kell hát kezdeni a múlt felmérését, annak elemzését, hogy mit emelhetünk át a modern marketingbe, milyen arányban és milyen formában.

E munka eredményeképpen meg kell szülessen az egész városra (régióra) kötelező tartalom, forma és a logó, minden további marketing alapja.

Meg kell határozni, hogy mennyi tradicionális elemre van szükség a múltból, a hagyományból az összetéveszthetetlen arculathoz, s melyik ponton kell „bekeverni” a jelen adottságait, a jövő céljait, a modern turisztikai tervezés módszereit és eszközeit.

Meg kell határozni a bevételi források növelésének több célkeresztjét, az önálló bevételek növelésének eljárásait.

Meg kell tervezni a fenntartható fejlődés és a fejlesztés terveinek egymáshoz illeszkedő rendszerét. És mindenek előtt a működőképes, a város turizmusában részt vevő vállalkozók egyetértésével létrehozni azt a grémiumot, amelyik kezébe ezt a munkát helyezik.

Ha ez megtörtént, megvan a szükséges egyetértés, akkor a szolgáltató egységeknek e közös cél és tartalom alá kell helyezniük magukat, mert ez lesz a közös húzóerő, a siker záloga. (Természetesen az egységek gondosan mérlegelt függetlenségének megőrzésével.)

A grémium integráló képességétől, a résztvevők aktivitásától függ az eredmény. Ehhez a rendszeren belüli és független, profi szakemberek arányát kell pontosan meghatározni.

Ez eredményezi ugyanis az erőforrások koncentrációját (adja meg a kritikus tömeget). Csak így valósítható meg a tagdíjak és járulékok méltányos és biztos anyagi bázisa, csak így születik meg a pártatlan elszámoltathatóság. E grémium működésének garanciája az önkormányzat erős, kiegyensúlyozó hatása.

A logónak, a marketing stratégiának a hagyományok figyelembe vétele mellett maradéktalanul meg kell felelnie a mai kornak.

Gondosan elemezni kell a látogatók összetételének etnikai és egyéb jellemzői szerint a célcsoportokat, a meghatározó eljárásokat típusonként. (Lásd évek alatt az elhanyagolt területen a látogatók nemzetiségének erős változását – amilyen örömteli az újak felbukkanása, olyan hanyagságot mutat a régiek elvesztése.)

Tudatosítani kell, hogy egy gyorsan fejlődő nemzetközi verseny részesei vagyunk, ahol csak több lábbon álló, korszerű és kimondottan egyedi termékekkel – csak együtt érhetünk el sikert.

Ezután három felé ágazik az út. Egyrészt elkezdődik egy tagolt, árnyalt, nagy palettájú munka a gyógyászati, kulináris, kulturális, gasztronómiai, régióismereti, aktív turista foglalkoztatási program megépítése felé a lehető legkisebb tőkeigénnyel s a legnagyobb hatásfokkal (vannak erre egészen egyszerű, sikeres eljárások, arról én gondoskodnék).

Másrészt megindulna egy nemzetközi propaganda kampány, ami a főszezonon túli vendégek biztosítására irányulna, immár jól átgondolt, ősszel, télen és tavasszal is élménydús kínálattal, sajátos vonzással.

Harmadrészt ekkor indulna be az arculatból és a marketingből adódó kézműves- és emléktárgyipar, számtalan munkahely teremtésével, egységes koncepcióval.

Ez egyben a szolgáltatási és termékfejlesztési kulcsprojektek megindulását is jelentené. Ezen a szinten kell megteremteni az integrált információs rendszert, hogy minden turista interneten és a helyszínen is könnyen tájékozódhasson, hogy mennyiért, hol, milyen élményben lehet része.

A környező mezőgazdasági területeket is meg kell erősíteni, be kell vonni a projektbe a kézi feldolgozó ipar, a biotermelés „minőségi” produktumaival: „feel the difference” („érezd a különbséget”) típusú szlogenekkel. A lokális minőségi termékek felértékelődnek (erre számtalan konkrét ötletem van), új munkahelyek sora teremődik és új, sokkal tágabb közösség születik. A szállodaiparnak kezességet kell vállalnia a környékbeli, „házi” minőségű mezőgazdasági termékek felhasználásáért. Az önkormányzat kifüggeszthető plakettet adományozhatna a programban résztvevőknek, hogy hamarabb presztizskérdéssé váljék, a vendég így megtudhatná: hol számíthat összetéveszthetetlen ízekre. Egy erős, önjáró régiót kell fölépíteni, kár lenne belesüppedni a nemzetközi áruházláncok ízetlen, szagtalan homokjába.

Gondosan föl kell építeni a szabadidő eltöltésének izgalmas, egyedi, élménydús módját.

Az „ízek utcáját” nemzetközivé kell bővíteni. Ehhez kell csatlakoztatni a kézművesek és népi iparművészek a helyszínen gyártó, élményt nyújtó üzleteit.

Pontosan meg kell határozni a csak és csakis Hajdúszoboszlóra (a logó és a stratégia értelmében) jellemző ajándéktárgyak sorát, egy szűk, de nagyon ízléses kínálattal. Itt is új munkahelyek létesülnek, a városnak jelentős bevételt hoz ez. Kétmillió potenciális vásárló vár méltó, vonzó, viszonylag olcsó ajándéokra.

Új kulturális kínálatot kell teremtenünk. (Mindkettőre számtalan ötletem, ajánlatom áll készen minimális ráfordítással, nagy attraktivitással.)

A városnak meg kell szereznie egy olyan, egyedülálló kulcspozíciót, létrehozni egy olyan intézményt, ami ide koncentrálná az ország egyik halódó, ám nagyon fontos szegmensének működését. Látván a Hortobágyon a népi iparművészeti udvart, nyomatékosan javaslom, hogy alapítsanak **Népművészeti és Népi Iparművészeti főiskolát**. Ez nemcsak országos rangot adna a városnak, nem csak ide vonzaná egy hihetetlenül nemes ágazat színe javát, nemcsak megemelné a város egész éves létezésének szellemi szintjét, attraktivitását, de egyben „adná” a kézművesek utcáját” és helyben termelhetné a speciális ajándéktárgyak jó részét.

Meg kell határozni a helyben hasznosítható „hungaricumok” listáját, ez újabb termelő és kereskedelmi kapacitást jelent.

A szórakoztatás miatt szinte fillérekből meg kell valósítani olyan látványos ötleteket, amiket rendelkezésre bocsátok, mihelyt elkezdjük az érdemi munkát.

A város nemzetközi presztízse miatt gyökeresen kell szakítani a magyar „fordítói irodák” gyatra szövegeivel. A német szövegek gondozását én szeretném vállalni, az angolra van ötletem. Meg kell szervezni a többi nyelv élő és hibátlan fordítását is. A silány szövegek miatt eleve hitelüket veszítik a jó minőségű szolgáltatások. (Képzeljük el ezeket a hibáktól hemzsegő szövegeket több kontinens internetjén.)

Gondoskodni kell a legnagyobb számmal ide látogató nemzetek könyvvél, sajtóval, lefordított magyar történeti, irodalmi, szórakoztató művekkel, CD-vel, DVD-vel való ellátásáról.

Ha előre haladunk az előbb felsorolt munkákkal, ha sajátos, egyedi és vonzó koncepció és reklámanyagok állnak rendelkezésünkre, akkor szívesen vállalom a német terület felé a turista toborzás munkáját is. Számtalan kapcsolatom reményt ad erre, a főszezonon kívüli vendégek biztosítása érdekében.

A további munkát Önökkel folyamatosan együttműködve, a lehetőségek és a hajlandóságok ismeretében, együtt kell elvégeznünk. Ha valóban akarjuk a város sikeres jövőjét ilyen kitűnő adottságok mellett, haladéktalanul el kell kezdenünk a munkát.

2. számú: Fesztivál-tér és szabadtéri színpad-lefedés elképzelés variációi

Az ADITUS békéscsabai tervező cégével – Thermál-BER Kft. – 2008. október végén helyszíni bejárást és egyeztetést követően elkészítettett variációkat. Ez kiterjedt a tartós bérlő által a Fesztivál-téren megépítendő új, elbontható faszerkezetű pavilonokra – amelyet a képviselő-testület elfogadott –, illetve a szabadtéri színpad lefedésére, tehát a jelenlegi létesítmény minimális szintű korszerűsítésére.

Javasolják a színpad mögötti földszintes, kicsiny, igénytelen kialakítású öltözőépületre könnyűszerkezetes formában még egy szint ráépítését – természetesen annak megvizsgálása után, hogy egyáltalán elbírja-e ezt –, amely a színpadnak is megfelelő háttérrel biztosítva. Így az öltözőterület is bővíthető egy belső lépcső segítségével. A színpad OSB-lapból készült, padlóburkolatát ki kellene cserélni, meg kell oldani a nem használt és balesetveszélyes zenekari árok biztonságos lefedését is, ezzel megnövelve a színpad területét egy „előszínpaddal”. A színpad lefedésére 4 változatot készítettek, különféle anyaghasználattal és eltérő formai megjelenéssel, az alábbiak szerint:

1. változat: a térlefedés tartóoszlopainak és a tetőfedés szelemenjeinek anyaga egyaránt acélszerkezet, a tetőfedés anyaga polycarbonát lemez. A lefedés formája íves. A színpad két oldalán a jelenlegi színesre festett beton térfalak megmaradnak.

2. változat: térlefedése formailag hasonló az első változathoz, azonban a tartószerkezetek ragasztott faszerkezetek. A tetőfedés anyaga deszkázaton színes, ragasztott bitumenes zindelyfedés.

3. változat: lefedése sátorszerű, a tartószerkezet fa anyagú, a fedés sátorponyva, ráfeszítve a tartószerkezetre.

4. változat: lefedése szintén sátorszerű, csak formailag szabályosabb a 3. változatnál. A tartószerkezet függőleges és vízszintes szerkezetű fa tartókból áll. A tetőfedés lehet deszkázaton fémlemez, vagy akár sátorponyva.

A választásnál célszerű figyelemmel lenni a Fesztivál-térre, a bérlő vállalkozó által, épített pavilonok jellegére is. A szabadtéri színpad korszerűsítés becsült költségei 30-50 millió forint közöttiek.

3. számú: Turisztikai vonzerő-leltár

	Vonzerő rendszerezése (Vonzerőfa alapján)	Vonzerő minősítése						Egyéb minősítési elemek: (nem pontozandóak)		A vonzerő célcsoportja(i)	Összesen
		motivációs szerep:	komplexitás:	elért forgalom:	ismertség (hatókör):	fenntarthatóság:	jövedelmezőség (egyéni és társadalmi hasznosság):	látogathatóság	sajátos besorolás		
Bocskai István Múzeum	KULTURÁLIS: - Múzeum, galéria: - Mezőgazdasági	0	0	0	0	0	5	egész évben Nyáron: K-P 10-18 Télen: K-P.: 10-16		Iskolások, Pedagógusok Külföldiek, Nyugdíjasok, muzeológusok, turisztikai szakértők, Helyi lakosság, különös tekintettel a családokra	5
Művelődési Központ kiállítással, egyéb rendezvényel	KULTURÁLIS: - Múzeum, galéria	0	0	0	0	0	0	egész évben		Iskolások, Pedagógusok Nyugdíjasok, muzeológusok, Helyi lakosság, különös tekintettel a családokra	0
Fazekas-ház és a tájházak	KULTURÁLIS: -Történelmi korokat idéző épület, rom: -Parasztház	5	0	0	5	0	5	egész évben minden nap	műemlék	Iskolások, Pedagógusok Külföldiek, Nyugdíjasok, muzeológusok, turisztikai szakértők, Helyi lakosság, különös tekintettel a családokra	15
Kálvin-téri református templom	KULTURÁLIS: - Vallás: -templom	0	0	0	0	0	0		műemlék	Vallásos családok, nyugdíjasok, iskolás csoportok	0
Nelson étterem (a belváros egyik legrégebb vendéglője)	KULTURÁLIS: - Gasztronómia: -Híres vendéglátóhely: -Étterem, cukrászda	0	5	10	0	5	10	egész évben minden nap		Családok, fiatalok	30
Harangház (milleneumi emlékmű)	KULTURÁLIS: -Köztéri műalkotás: -Történelmi emlékmű	0	0	5	0	0	5	egész évben minden nap szabadtéri		Turisták	10
Szabadtéri rendezvények	KULTURÁLIS VONZERŐK: -Esemény:	5	10	5	5	5	5	főleg szezonban		Iskolások, Pedagógusok Külföldiek, Nyugdíjasok, belföldi turisták, Helyi lakosság, különös tekintettel a családokra	35
HUNGAROSPA (gyógyfürdő rész)	REKREÁCIÓS IGÉNYEKET KIELÉGÍTŐ VONZERŐK: -Wellness, Gyógykezelés: -Gyógyfürdő	10	5	5	10	10	10	egész évben		Külföldiek, Nyugdíjasok, turisztikai szakértők, Helyi lakosság, különös tekintettel a családokra	50

Aquapark	SPECIÁLIS ÉRDEKLŐDÉST KIELÉGÍTŐ VONZERŐK: -Szórakozóhely: -Aquapark	10	5	10	10	10	10	jelenleg még csak szezonban		Iskolások, Pedagógusok Külföldiek, turisztikai szakértők, Helyi lakosság, különös tekintettel a családokra	55
Római katolikus felekezet temploma	KULTURÁLIS: - Vallás: -Templom	0	0	0	0	0	0		műemlék	Vallásos családok, nyugdíjasok, iskolás csoportok	0
TUBA-tanya	SPECIÁLIS ÉRDEKLŐDÉST KIELÉGÍTŐ VONZERŐK -Vidéki környezet: -Tanya, majorság	10	5	10	5	10	10	időszakosan: bejelentkezés alapján		Cégek, baráti társaságok, szervezett csoportok	50
Szoboszlói (Integrált) Hajdúmuft Műhely	KULTURÁLIS: - Esemény: - Konferencia	5	0	tervezett	tervezett	tervezett	tervezett			Iskolások, Pedagógusok Nyugdíjasok, muzeológusok, turisztikai szakértők, Helyi lakosság	5
Hajdú Történeti Emlékhely	KULTURÁLIS: - Múzeum, galéria	0	5	tervezett	tervezett	tervezett	tervezett			Iskolások, Pedagógusok Külföldiek, Nyugdíjasok, muzeológusok, turisztikai szakértők, Helyi lakosság, különös tekintettel a családokra	5
"Ízek utcája"	KULTURÁLIS: - Gasztronómia: - Egyéb	5	5	tervezett	tervezett	tervezett	tervezett			Iskolások, Pedagógusok Külföldiek, Nyugdíjasok, muzeológusok, turisztikai szakértők, Helyi lakosság, különös tekintettel a családokra	10
Repülőtér	REKREÁCIÓS IGÉNYEKET KIELÉGÍTŐ VONZERŐK: - Extrém sport: -Sárkányrepülés -Ejtőernyőzés -Hőlégballonozás -Vitorlázórepülés	0	5	0	5	5	5			Fiatalok, turisták, hobbi sportolók	20
Keleti főcsatorna	REKREÁCIÓS IGÉNYEKET KIELÉGÍTŐ VONZERŐK: - Vízi sport, Horgászat: -Kajak-kenu	0	5	0	0	0	0			Helyi lakosság, különös tekintettel a horgászokra	5

	A vonzerő minősítése:	0p	5p	10p
1	motivációs szerep	Harmadlagos vonzerő, mert a látogatók kizárólag emiatt nem jönnek el a térségbe, de a már itt lévők tartózkodásuk alatt esetleg felkeresik	Másodlagos vonzerő, mert a látogatók egy része emiatt érkezik a térségbe és többségük a tartózkodásuk alatt fel is keresi	Az adott vonzerő jelenti a desztináció elsődleges vonzerejét, mert a látogatók döntő többsége emiatt érkezik a térségbe és tartózkodásuk alatt biztosan fel is keresik
2	komplexitás	A vonzerő fejlesztési lehetőségei nagyon korlátozottak, nem képes jelentős fogyasztói szegmens megszólítására	A vonzerő több fejlesztési lehetőséggel is bír, de ezáltal is csak néhány fogyasztói szegmenst képes megszólítani	A vonzerő számos továbbfejlesztési lehetőséget rejt magában, ezáltal a fogyasztói szegmens széles körét képes (vagy lehet képes) megszólítani
3	elért forgalom	Nincs értékelhető forgalom	A vonzerő forgalma a desztináció vonzerői látogatottsági átlagának megfelelő, de stagnál	A vonzerő a desztináció leglátogatottabb attrakcióinak egyike és forgalma növekvő tendenciát mutat
4	ismertség (hatókör)	A vonzerőt csak a helyiek és a környező települések lakói ismerik (látogatóják)	A vonzerő a szomszédos régiókban is ismert (onnan jelentős mértékben vonz látogatókat)	Nemzetközileg is ismert a vonzerő (látogatói között jelentős arányban találunk külföldieket is)
5	fenntarthatóság	A vonzerő működése nem fenntartható, nem érvényesül a VICE modell minden szereplőjének érdeke	A vonzerő még nem működik fenntarthatóan, de működtetői már elkezdtek a gyakorlatban alkalmazni a fenntarthatóság elveit	A vonzerő működése fenntartható, a VICE modell minden szereplőjének érvényesülnék az érdekei
6	jövedelmezőség (egyéni és társadalmi hasznosság)	A vonzerő nem üzemeltethető nyereségesen és a desztináció turizmusára sincs jelentős hatással. (a látogatóforgalmat, a közvetlen és közvetett turisztikai költést nem befolyásolja)	A vonzerő lehet, hogy nem működik nyereségesen, de a desztináció turizmusára jelentős hatással van. (a látogatóforgalmat, a közvetlen és közvetett turisztikai költést befolyásolja)	A vonzerő nyereségesen üzemeltethető, és az egész desztináció turizmusára meghatározó hatással van. (a látogatóforgalmat, a közvetlen és közvetett turisztikai költést jelentős mértékben megnöveli)

4. számú: Turisztikai versenytársak adatbázisa

Verseny-társak (I. - V.)	A konkurens megnevezése, cím/elérhetőség	Meghatározás/ Tevékenység/Szolgáltatás/Látni való	Ár	Elsősorban kiket vonz?	Milyen időszakban?	Kapcsolt vonzereje	Konkurencsi / partnerségi viszony	Hiánya, amire lehet építeni	Távolság
I./1. A térségben jelentőségek	Véztő-Mágor Történelmi emlékhely 5530-Véztő, Mágori domb Tel.: (66)-477-148 csoltmonostor.veszto@museum.hu	Mágori-dombok; hatezer év egymásra rétegződött településnyomai; Csolt nemzetség Árpád-kori monostora; régészeti park, tanösvény, szoborpark	Nem ismert	Őskor, újkőkor, középkor illetve Árpád kori építészet iránt érdeklődőket	Máj. 1-okt. 31. H-V 10-16			Csak nyáron tart nyitva	74 km
I./2.	Bucsa-tájház 5527-Bucsa, Akácós u.13. Tel.: (30)-290-9883 kovacsnedmari@citromail.hu www.bucsa.hu	Tájház; helyi hagyományok és kézműves értékek bemutatása	Nem ismert		Nem ismert				51 km
I./3.	Körös-Maros Nemzeti Park Réhelyi Látogatóközpont 5510-Déaványa, Réhely Tel.: (66)-483-083 katalin.szeline@kmnp.hu www.devavanya.hu	Körös-Maros Nemzeti Park Természeti értékek, erdei iskola, lovaglás, konferenciák stb.	240-5500 (szakvezetés, kölcsönzések)	Elsősorban a tűzok megfigyelés iránt érdeklődőket	Ápr.1-okt. 31., hétfő kivételével mindennap 9-17			Télen zárva tart	85 km
I./4.	Sárréti Múzeum 5520-Szeghalom, Tildy u.14. Tel.: (66)-371-561 sm@novotech.hu www.szeghalom.hu	Tájház Történelmi, néprajzi gyűjtemény, ősfoglalkozások eszközanyagai, tűzoltókocsik stb.	Nem ismert	A térség néprajza, helytörténete iránt érdeklődőket	H-P 7.30-15.30 A nyitvatartási időn kívül bejelentkezéses látogatható.	A (kis) városok központjai, templomai, termálfürdői, a Körös-Maros Nemzeti park látogatóközpontjai stb.	Hajdúszoboszlóhoz közel fekszenek, alternatív és közös programokként ajánlhatóak, kiállítások, fellépők csereberéje megoldható		59 km
I./5.	Bihari Múzeum 4100-Berettyóújfalu Kálvin tér 1. Tel.: (54)-402-390, 500-340 bihari.m1@axelero.hu	Bihar megye történelmi, néprajzi, helytörténelmi anyagának gyűjteménye	Nem ismert		K-Szo 10-16			Több felhozatal esetén a turistaforgalom elcsalható	34 km
I./6.	Álmosd Kovácsműhely Kőlcsey Emlékház 4285-Álmosd, Kőlcsey u. 11. Tel.: (52)-388-078	Kovácsműhely, Kőlcsey Emlékház	Nem ismert	Kőlcsey Ferenc élete és munkássága iránt érdeklődőket	Csak előzetes bejelentkezéses látogatható				57 km

Verseny-társak (I. - V.)	A konkurens megnevezése, cím/elérhetőség	Meghatározás/ Tevékenység/Szolgáltatás/Látnivaló	Ár	Elsősorban kiket vonz?	Milyen időszakban?	Kapcsolt vonzereje	Konkurencsi / partnerségi viszony	Hiánya, amire lehet építeni	Távolság
I./7.	Bakonszegi Emlékház 41 64 Bakonszeg Hunyadi u.103. Tel.:(54)-469-415 bessenyeihaz@freemail.hu	Bessenyei György Emlékház	Nem ismert	Bessenyei György író iránt érdeklődőket	Előzetes bejelentkezés I látogatható				43 km
I./8.	Balmazújváros - Helytörténeti Múzeum 4060 Balmazújváros Debreceni u. 1. Tel.:(52)-580-640	Helytörténeti Múzeum; a város történetét, a környék néprajzát, növény- és állatvilágát, valamint a Semsey család történetét mutatja be a gyűjtemény.	Nem ismert		K-V 10-16				20 km
I./9.	Hajdúsági Múzeum 4220-Hajdúböszörmény, Kossuth u. 1. Tel.: (52)-229-038	Hajdúkerület történetét bemutató tárgyak és a rézkori temető maradványai láthatóak	Nem ismert		K-V 10-16			A határon átnyúló Bihart kell kiemelni	36 km
I./10.	Gyulai Vár 5700-Gyula, Várfürdő út Tel.:(66)-464-117 corvinmuzeum@corvinmuzeum.hu	Gótiikus téglavár, középkori és reneszánsz vári élet, várfürdő, kiállítások, színházi előadássorozat	400-800 Ft	Csoportos, családi kikapcsolódási lehetőségek	Szept. 1-jún. 14.: 9-17 jún. 15-aug. 31.: 9-19		A térségben, főleg a nyári időszakban, komoly konkurens		125 km
II./1. Országosan jelentősek	Szentendre Skanzen 2000-Szentendre, Sztaravodai u. Pf.: 63 Tel.: (26)-502-500 Fax: (26)-502-502 veghelyianna@sznm.hu http://www.skanzen.hu	Szabadtéri Néprajzi Múzeum - népi építészet, épületek tájegységek szerinti bemutatása - kiállítások (néprajzi tárgyak) - látványtár (nyitott műtárgyraktár) - állandó programok, műhelyek, kézműves foglalkozások - koncertek, rendezvények - tanfolyamok; fazekasság, kemenceépítés, házipatika, kosárfonás, ökoépítészet, szőlészet, borászat, varrás - rendezvényszervezés	0-3000Ft számos kedvezmény	Családokat, csoportokat, külföldieket, kutatókat Gyakorlatilag „0-99”-éves korosztályig	Jan.16 – dec. 09-ig 9-16/17-ig	Szentendre belvárosa, Budapest, Visegrád	Hajdúszoboszlótól messze található de rendkívül nagy vonzerővel, kínálattal rendelkezik. Budapesten tartózkodó, külföldi, néprajz iránt – in situ – érdeklődő közönség első számú célpontja	Főleg szabadtéri, télen szűk a nyitvatartása	258 km

Verseny-társak (I. - V.)	A konkurens megnevezése, cím/elérhetőség	Meghatározás/ Tevékenység/Szolgáltatás/Látnivaló	Ár	Elsősorban kiket vonz?	Milyen időszakban?	Kapcsolt vonzereje	Konkurenségi / partnerségi viszony	Hiánya, amire lehet építeni	Távolság
II./2.	Hollókő (6.ábra) Hollókői Önkormányzat 3176-Hollókő, Kossuth L. u. 74. Tel.: (32)- 379-255 Fax : (32)- 379-255 e-mail: holloko@elender.hu	Élő népművészet, épített és természeti örökség. A falusi élet eredeti állapotában való átélhetősége, kirándulások, vendégfogadás, műhelyek	Ingyenes	Az élő hagyományos néprajz, népművészet iránt érdeklődők, kutatók talán elsődleges	Rendezvények egész évben a téli időszak kivételével	Eger	Hajdúszoboszlótól igen messze található, ugyanakkor Zsákához hasonló falu révén (kicsi, elzárt település) a kapcsolat felvételre a tapasztalatcsere miatt érdemes	Téli rendezvények hiánya	229 km
II./3.	Sóstói Múzeumfalv (Nyíregyháza) 4431-Sóstófürdő Tölgyes u. 1. Tel.: (42)-479-704 / 500-552 Fax: (42)-479-704 info@muzeumfalu.hu http://www.muzeumfalu.hu	Regionális szabadterei néprajzi múzeum - népi építészet, épületek tájegységek szerinti bemutatása - kiállítások (néprajzi tárgyak) - állandó programok, műhelyek, kézműves foglalkozások pl.: kosárfonás, gasztronómiai-, kovács-, kádár-, fazekasbemutató	0-500Ft Kivételi eseti rendezvények	Rendkívül széles a spektrum, külföldiek is, elsősorban családok, egyetemisták, iskolás csoportok látogatják	Ápr.-okt. 9-17(18)	Állatpark, Sóstófürdő, Nyíregyháza	Erősen konkurens. Lehetséges a közös programok, közös fellépők szervezése	Modern, kortárs népművészet hiánya, „csak” az Észak Alföldi régióra koncentrálnak	73 km
II./4.	M3 Archeopark M3 nyíregyházi, debreceni autópálya elágazás, Görbeháza Tel.: (52)-573-082 megyegazda@hbmo.hu http://www.m3archeopark.hu	Az Észak-Alföld néprajzi, kultúrtörténeti és természeti értékeit, örökségeit bemutató park - kiállítás az észak-alföldi tájegység történetéből, tárgyaiból, néprajzi jellegzetességeiből (néprajzi bemutató házak), régészeti leleteiből, természeti örökségeiből.	300-200.000Ft Általános belépőtől a teljes park bérleti díjáig	Elsősorban csoportokat, családokat, pihenni vágyókat.	Máj. 1.- okt. 31.: minden nap: 10-18 Nov. 1.- ápr. 30.: minden nap: 10-16	Víszonlag messze van Debrecentől, Nyíregyházától, Hortobágytól azaz csak autóval és busszal közelíthető meg	Erősen konkurens. Lehetséges közös programok, közös fellépők szervezése	Modern, kortárs népművészet, Az Észak Alföldi régióra koncentrálnak	60 km

Verseny-társak (I. - V.)	A konkurens megnevezése, cím/elérhetőség	Meghatározás/ Tevékenység/Szolgáltatás/Látnivaló	Ár	Elsősorban kiket vonz?	Milyen időszakban?	Kapcsolt vonzereje	Konkurenségi / partnerségi viszony	Hiánya, amire lehet építeni	Távolság
	M3 Archeopark folyt.	- kulturális fesztiválok számos programmal, fellépővel - konferenciák, továbbképzések - szabadidős és sportolási lehetőségek (foci, kosárlabda, röplabda, horgászási, lovaglási, főzési lehetőség, gyermekjátsszótér, állatsimogatás stb.) - kézműves foglalkoztatások							
II./5. Országosan jelentős	A „Hortobágy”, a Pusztai Hortobágyi Nemzeti Park Hortobágyi Látogatóközpont 4071-Hortobágy Tel.: (52)-589 000, (52)- 589 321 info@hnp.hu www.hnp.hu	Hortobágy – mint természeti és kultúrtörténeti tájegység Pásztor múzeum, Madárkórház, Hortobágyi Galéria. Természeti, környezeti és kulturális, fedett és szabadtéri bemutatóhelyek, rendezvények, aktív üdülés, pihenés	0-Ft-tól, változó	Rendkívül széles a spektrum, külföldieket is, családokat, kutatókat	Egész évben, de leginkább a nyári időszakban	Debrecen, mint nagyváros	Természeti értékek és látnivalók tekintetében erősen konkurens. Környezeti/természeti problémákban szakemberei segítséget nyújtanak	Kifejezetten csak a Hortobágyi tájegységre fókuszál	30 km
II./6.	Hagyományok Háza (7. ábra) 1011-Budapest, Corvin tér 8. Tel.: (1)-225-6049; (1)-201-5017 http://www.hagyomanyokhaza.hu/ hhfoig@hagyomanyokhaza.hu	Magyar Állami Népi Együttes, Lajtha László Folklor dokumentációs Központ, Népművészeti Módszertani Műhely - a népi kultúra, művészet fenntartása - könyvtár, zenetár, online adatbázis - táncház, táborok, kiadványok, konferenciák, tanfolyamok, pályázatok	Változó	Rendkívül széles a spektrum, külföldieket is, kutatókat	Változó (rendezvények, tanfolyamok, online adatbázis non stop)		Komoly konkurencia. Szakmailag felkészült intézetei vannak. Partnerségi viszony kiépítésére mindenképpen szükség van	Városban található, ezért hiányzik belőle az igazán autentikus jelleg. Adatbázisai hiányosak	243 km

Verseny-társak (I. - V.)	A konkurens megnevezése, cím/elérhetőség	Meghatározás/ Tevékenység/Szolgáltatás/Látni való	Ár	Elsősorban kiket vonz?	Milyen időszakban?	Kapcsolt vonzereje	Konkurenségi / partnerségi viszony	Hiánya, amire lehet építeni	Távolság
II./7.	Modern és Kortárs Művészeti Központ, MODEM (8. ábra) 4026-Debrecen, Baltazár Dezső tér 1. Tel.: (52)-518-476; (52)-555-755 modem@modemart.hu www.modemart.hu	Modern és kortárs művészeti kiállítások, galériák, rendezvények - társművészeti programok, művészettörténeti, bölcséleti előadások, irodalmi estek, múzeumpedagógiai foglalkozások, szabadtéri rendezvények	900-7500 Számos jegyár típus; Kedvezmények, diák, csoport stb.,	Rendkívül széles a spektrum Elsősorban a felnőtt, művészet iránt érdeklődő rétegek befogadója de ugyanakkor nyit a fiatalok felé (pl. éjféli nyitva tartás)	Egész évben K-V 10-18; Cs 16-24	Kölcsey Központ, Déri Múzeum, Református Kollégium, Medgyessy Ferenc Emlékmúzeum stb.	Kifejezetten népművészeti bemutatók nem jellemzőek, komplementaritási viszony lehetne	Igényes, jól felszerelt európai szintű múzeum lévén „városi” élményt nyújt ugyanakkor ennek népi alteregójára lehetne építeni	22 km
II./8.	Ópusztaszeri Nemzeti Történelmi Emlékpark 6767-Ópusztaszer, Szoborkert 68. Tel.: (62)-275-133 Fax.: (62)-275-007 info@opusztaszer.hu www.opusztaszer.hu	Nemzeti zarándok hely, - régészeti, történelmi, művelődéstörténelmi, képzőművészeti, természettudományos és néprajzi gyűjtemények, kiállítások, programok, rendezvények. - Feszty körkép, Nomád park, Néprajzi Múzeum, - sportolási, főzési lehetőségek, kemping, vendéglátás stb.	500-5000Ft	Csoportokat, családokat, külföldieket.	Egész évben 9-16(18)	Szeged városa	Viszonylag messze van, nehéz megközelíteni	Honfoglalással kapcsolatos emlékek miatt leginkább magyar zarándok hely	191 km
II./9.	Néprajzi Múzeumok (Keszthely, Budapest stb.), Művészetek palotája, Iparművészeti Múzeum	Átfogó gyűjtemények	Változó	A néprajz, művészet iránt érdeklődők, kutatók fő célpontjai	Egész évben		Teljességre törekvő kiállítások, modern művészeteket is felölelnek.	Hiányzik a személyes élmény, a földdel, vízzel, levegővel stb. való kapcsolat	
II./10.	Déri Múzeum 4026-Debrecen, Déri tér 1. Tel.: (52)-322-207 der@derimuz.hu www.derimuz.hu	Déri Frigyes gyűjtemény, Képtár, Munkácsy Mihály Krisztus-trilógia, ásványok, madarak világa, régészeti, helytörténelmi kiállítás, múzeumpedagógia	800-1800Ft	Helytörténet, festészet iránt érdeklődők, minden korosztály	Egész évben K-V 10-16(18)	MODEM, Református Kollégium			22 km

Verseny-társak (I. - V.)	A konkurensok megnevezése, cím/elérhetőség	Meghatározás/ Tevékenység/Szolgáltatás/Látni való	Ár	Elsősorban kiket vonz?	Milyen időszakban?	Kapcsolt vonzereje	Konkurenségi / partnerségi viszony	Hiánya, amire lehet építeni	Távolság
II./11.	Nagyvárosok pl. Békéscsaba, Debrecen, Nyíregyháza, Püspökladány stb.	Helyi múzeumok, színházak, mozik, fürdők galériák, kiülők, növény és állat parkok					Önmagukban a városok pezsgő élete a közönséget odacsalja, nehezen ereszti el.	Hiányzik a személyes élmény	
II./12.	Fesztivál dőmping (9.ábra) Kapolcs – Művészetek völgye / Budapest – Mesterségek ünnepe / Gyula – Népművészeti Fesztivál / Tatabánya-Magyar Népművészet Hete stb.	A művészetek személyes megélésére, tapasztalására a legkülönbébb formában számos hazai és külföldi rendezvények kínálnak lehetőséget	0Ft-tól		Idényszerű		A nyár folyamán a szinte egybe függő fesztivál hangulat a hagyományos múzeumoktól, ha azok nem rendelkeznek extra programokkal, elszívja a látogatókat.	Vásár, giccs, üres korzózás elkerülése; a „kevesebb több” elven.	
II./13.	Seholsziget Élmény park 2610-Nőtincs Tel.: 06209-341-958 kiddyparkint@t-online.hu http://www.seholszigetnotincshu	szülő-gyermek játszótér, mini állatkert, lovaglás, rendezvények, mesterségek tábora, indiántábor	0-25.000Ft (táborok)	Családokat, gyerekeket	Idényszerű, évi 8 tábor, hétvégi foglalkozások	Dunakanyar, Vác	Tapasztalat csere gyerekfoglalkoztatás terén	Főleg csak nyári foglalkozások	275 km
II./14.	Diszel Látványtár Tapolca-Diszel, Derkovits u. 7. Tel.: (87)-510-760	Legkülönbözőbb féle művészeti és érdekes tárgyak, gyűjtemények tárháza; rendezvények	Nem ismert		K-V 10-18	Tapolca, Keszthely			413 km
II./15.	Magyarpolány - Veszprém megyei Népművészeti Alkotóház és Tájház – Kálvária 844-Magyarpolány, Petőfi u. 4. Tel.: (88)-231-556 http://www.vendegvaro.hu/geo http://www.polanyinfo.hu	A Tájház és a hozzá tartozó épületgyűttesek azon túl, hogy alkotó és kiállítóterek fesztiválok (Polányi Pünkösöd), képzések, színházi előadások helyszínei is. A Petőfi utca tipikus bakonyi parasztházai a Nemzeti Örökség részét képezik. A Kálvária pedig fontos vallási zarándoklat színhelye.	Ingyenes-változó	A térség néprajza iránt érdeklődőket, gyerekeket, családokat, aktív hívő embereket.		Herend, Veszprém	A falu szerkezeti működésében több közös vonás fedezhető fel.		400 km

Verseny-társak (I. - V.)	A konkurens megnevezése, cím/elérhetőség	Meghatározás/ Tevékenység/Szolgáltatás/Látnivaló	Ár	Elsősorban kiket vonz?	Milyen időszakban?	Kapcsolt vonzereje	Konkurenségi / partnerségi viszony	Hiánya, amire lehet építeni	Távolság
II./16.	Diósgyőri Kézműves Alkotóház - Mandorla 3534-Miskolc, Nagy Lajos király útja 18. Te.: (30)-206-5019 Fax: (+36) 46/400-419 http://www.mandorla.hu/	A Diósgyőri Kézműves Alkotóház, a Fügedi Márta Népművészeti Egyesület és a MANDORLA Közművelődési Egyesület közösen szervez kiállításokat, koncerteket, előadásokat, táncszíni előadásokat, fenntart műhelyeket, könyvtárat stb. a régió tárgyi és szellemi hagyomány ápolásért	változó	Határon túliakat is, alkotókat, fiatalokat stb.	Programok kiállítások egész évben	Diósgyőri Vár, Miskolc-Tapolca, Miskolc-Avas, Lillafüred	Erősek a változatos, személyes élményt (találkozás, alkotás stb.) nyújtó programokban.		125 km
III./1. A Kárpát-medén cében jelentések	Bécs Múzeumi Negyed (MuseumsQuartier), Wien Museumsplatz 1. Tel.: +43 (1)-523 58 81 ticketcenter@mqw.at www.mqw.at	A világ egyik legnagyobb kulturális komplexuma	Változó	A tágan értelmezett Közép-Európa művészete iránt érdeklődő nyugati, Európán kívüli turista célpontja	Egész évben		Kérdés, hogy miért jön egy amerikai, kínai, japán turista Hajdúszoboszlóra Bécs, Pozsony helyett? <i>Meg kell-e őket, lehet-e őket egyáltalán megfogni? Érdemesebb kelet felé tekinteni</i>		453 km
III./2.	ÚL'UV The Centre For Folk Art Production Obchodná 64, 816 11 Bratislava, (Pozsony, Szlovákia) Tel. + 421 2 / 5273 1344, 5273 13 49 http://www.uluv.sk craft@uluv.sk	Népművészeti tárgyak bemutatója, vására, a készítőikkel való találkozással egybekötve. Országosan és regionálisan is jelentős, aktív művészeti központ, több kihelyezett kisebb múzeummal.	Ingyenes (?)	Rendkívül széles a spektrum, figyelemre méltó a „shopping-olók” felé nyitás	Egész évben	Pozsony, Bécs városa	Kérdés, hogy miért jön egy amerikai, kínai, japán turista Hajdúszoboszlóra Bécs, Pozsony helyett? <i>Meg kell-e őket, lehet-e őket egyáltalán megfogni? Érdemesebb kelet felé tekinteni.</i> Az UL'UV felépítést és működést tekintve példa értékű.		473 km
III./3.	Nagyvárad/Nagyszalonta	Színházak (Állami színház), múzeumok (Ady Endre Múzeum, Arany János Múzeum), Székesegyház stb.					A határátlépés miatt megközelítése pszichikai/nyelvi stb. korlátokba ütközik.		126 km
III./4.	Kelet-Szlovákiai Múzeum (Kassa) Hviezdoslavova 3, 041 36 Košice, Tel.: 055 / 622 03 09, info@vsmuzeum.sk novysedlakova@vsmuzeum.sk http://www.vsmuzeum.sk	Kelet-szlovákiai régióhoz kötődő emberek életét dokumentáló tárgyi emlékek	Nem ismert	Rendkívül széles a spektrum	Egész évben	Kassa városa	Kapcsolat felvétel, kiállítás cserék.		379 km

Verseny-társak (I. - V.)	A konkurens megnevezése, cím/elérhetőség	Meghatározás/ Tevékenység/Szolgáltatás/Látnivaló	Ár	Elsősorban kiket vonz?	Milyen időszakban?	Kapcsolt vonzereje	Konkurencsi / partnerségi viszony	Hiánya, amire lehet építeni	Távolság
IV./1. Verseny-társak a jövőben	Gasztroland Szob-Márianosztra-Hlaba 2012-től	Tájléptékű élmény-látványpark, melynek központjában a nemzetek gasztronómiája fog állni eredeti ill. utánczolt atmoszférában tálalva.	Éttermi árak (?)	Polgári, reprezentatív személyeket, évi 2,3 millió látogatóval számolnak	Egész évben	Dunakanyar, Esztergom	Komoly turista csalogató; új típusú vonzereje miatt: „mega konyha”, nemzetközi összefogással létesül	Könnyen „műízű” lehet	288 km
IV./2.	Magyar Disneyland, Bezenyei Las Vegas	A kontinens legnagyobb élményparkja, bevásárlóközpontja és kaszinóvárosa lesz ha felépül.		Aktív szórakozni vágyókat	Egész évben	Közlekedési csomópont (Bécs, Pozsony közel, autópálya, vasút stb.)	Komoly turista csalogató lehet	Profilja gyakorlatilag ellenkezője a zsakai parknak	418 km
IV./3.	Mohácsi Történelmi Emlékhely, bővítése	A mohácsi csata köré szerveződő témapark.				Pécs	Elsősorban a pályázások során jelentenek konkurenciát	Történelem középpontú	340 km
IV./4.	Kárpátia Témapark Tác	A Kárpát-medence főbb természeti tájképi, műemléki értékeinek bemutatását célozták meg.			Hosszú nyitva tartással tervezik	Székesfehérvár, Balaton	A pályázatok során és a „piac” időbeli telítődésének közelebb hozásával jelentenek konkurenciát.		307 km
IV./5.	Zsolnay Kulturális Negyed Pécs, 2010-től	Széles kulturális és művészeti kínálattal rendelkező városrész lesz.		Szinte mindenki számára izgalmas lesz		Vasarely, Csontváry, Pécs egyéb érdekességei stb.	A pályázatok során és a „piac” időbeli telítődésének közelebb hozásával jelentenek konkurenciát.		346 km
IV./6.	Lúdas Matyi Park Debrecen, Nagyerdei Kultúr-park	A magyar mesevilág elemeire építkező élménypark lesz.		Gyerekeket, családokat		MODEM, M3 archeopark, Sóstói múzeumfalva	A 2010-es EKF pályázat sikertelensége miatt megvalósítása tovább húzódik		22 km
IV./7.	Csurgói Népmese Vidék Csurgó	Mesepark; szórakozást, kikapcsolódást fog nyújtani elsősorban a gyerekek számára de számos más szolgáltatás is igénybe vehető lesz (szálloda, fürdő, színház).	Változó 2000-18.000 (pl. hetes jegyek)	Gyerekeket, családokat	Egész évben	A Dráva mente	Tervezett szolgáltatásait és kiépítettségét tekintve egy komplett élménypark víziója.		478 km

Verseny-társak (I. - V.)	A konkurens megnevezése, cím/elérhetőség	Meghatározás/ Tevékenység/Szolgáltatás/Látnivaló	Ár	Elsősorban kiket vonz?	Milyen időszakban?	Kapcsolt vonzereje	Konkurenségi / partnerségi viszony	Hiánya, amire lehet építeni	Távolság
V./1 Ötlet-börze	„Boszorkányforrás” (10. ábra) Tírol Söll Stampfanger 21 A-6306 Tel.: +43 (0) 53 33-52 60 Fax: +43 (0) 53 33-52 60 40 10 www.hexenwasser.at bergbahnen.soell@skiwelt.at	Három kilométer hosszú meztlábás túra; farönkökön és köveken, puha vagy kemény, kerek vagy szögletes, hideg vagy meleg talpalávalókon. Fesztiválok, sütés, főzés, boszorkányságok stb.		Gyerekeket, családokat	Máj.-Okt naponta 9:00 – 17:00			Az ötletet nem lehet ellopni de érdemes tovább gondolni	941 km
V./2.	Pompidou Központ (Beaubourg) 75004-Párizs, Franciaország Place Georges Pompidou Tel.:+33 (0) 1 44 78 12 33 http://www.centrepompidou.fr	Az építészeti izgalmas kulturális központ otthona számos kiállításnak, konferenciának, a modern és kortárs művészeteknek, továbbá a zene és az irodalom világában történő vándorlásnak, kutatásnak.	Változó	A fiatalok kedvelt találkozó és szórakozó helye. De mindenki számára nyújt élményt.	Egész évben 11-22-ig naponta, kivéve kedd			Ötleteket, módszereket érdemes „elcsenni”	1777 km
V./3.	Parc de la Villette 75019-Párizs, Franciaország 211, Avenue Jean Jaurès Tel.: +33 (0) 1 40 03 75 75 http://www.villette.com	Formabontó építészeti elemekkel tarkított óriási rekreációs és turisztikai park. (közpark, tudomány és technika múzeuma, könyvtár, operaház, koncertterem, hajókázás)	Változó					Ötleteket, módszereket érdemes „elcsenni”	1777 km
V./4.	Élmény- tudás- szórakoztató, egészség, natúr stb. parkok világszert; lásd 2.2 fejezet	Egy adott téma köré csoportosuló méretében is tekintélyes pihenést / szórakozást / aktív tanulást szolgáló parkok, épület komplexumok (pl. természet: EDEN Project; informatika és telekommunikáció: Futuroscope; tudás: Millennium Dome; szórakozás: Disneyland, Dubai élményparkjai stb.)							

5. számú: Pályázati projekt-vázlatok

Később, a koncepció elfogadása után, 2009. szeptember 30-i határidővel készülnek, előre meghatározott formátum alapján, forráskombinációt is tartalmazva. Céljük, hogy segítségükkel a döntéshozók képesek legyenek a megjelenő konkrét kiírásokra készítendő pályázat benyújtásáról érdemi döntést hozni. (A készítési határidőnél korábban megjelenő esetleges releváns kiírás alapján az adott projektvázlatot hamarabb elkészítjük.)

Javaslat a készítendő projekt-vázlatokra:

1. Hajdú Történeti Emlékhelyre (benne a panoptikumra, a Bocskai Múzeum felújítására)
2. Hagyományőrző mintagazdaságra (Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatósága és a Génmegőrző Kht. Segítségével)
3. Fesztivál-tér és szabadtéri színpadra
4. Repülőtér fejlesztésére

Forrásjegyzék

a „Hagyományok, értékek, ízek Hajdúszoboszlón” koncepcióhoz

- Tanulmányok Hajdúszoboszló múltjából és jelenéből (monográfia – Hajdúszoboszló Város Önkormányzata 2006)
- Dr. Juhász Imre: Hajdúszoboszló Önkormányzata a rendszerváltástól napjainkig 1999-2000 (Hajdúszoboszló Város Önkormányzata 2001)
- Juhász István: Hajdúszoboszló (idegenforgalmi tájékoztató kiadvány - Hajdúszoboszló Város Önkormányzata 2008.)
- Erdei Gyula: Szülőföldünk – lakóhelyünk, Hajdúszoboszló (2001)
- Szép Ernő: Felnőtteknek (Hajdúszoboszló Városi Tanács 1987)
- Nyakas Miklós : A hajdúvárosok küldötteinek folyamodványa az országgyűléshez 1792-ben = Honismereti írárok a Hajdúságból I. H. Közl 4. 1974/1975 14-17. p. Hajdúböszörmény
- Nyakas Miklós : A Hajdúkerület kialakulásának néhány problémája = HMÉ III. 1977. 31-61. p. Hajdúböszörmény
- Nyakas Miklós : Bethlen Gábor és hajdú katonái = HTL V. 1980. november 13. 3. p.
- Nyakas Miklós : Hajdú vármegye létrejötte = HKözl 11. 1983. 98. p. 2. térkép Hajdúböszörmény
- Nyakas Miklós : A hajdúvárosok katonai szerepének alakulása a 17. század második felében = Studia Agriensis 14. 1993. 177-192. p. Eger
- Nyakas Miklós : A Hajdúkerület kialakulása és korszakai. In: Vármegyék és szabad kerületek I-II. (Szerk.: Radics Kálmán) Debrecen, 2001. 79-92. p.
- Nyakas Miklós: Bocskai és a hajdúk In: "Nincsen nekünk több hazánk ennél" Budapest, 2004.
- Nyakas Miklós: A szabolcsi hajdúvárosok hírszerző és riasztási láncra Várad eleste után In: Hadtörténeti Közlemények 2004. december 1242-1257.
- Nyakas Miklós: Bihari kishajdú városok története (Debrecen, 2005.)
- Nyakas Miklós: A korponai kiváltságlevél és hajdúkapitányai In: Debreceni Szemle 2006/3. sz. 173-193.p

- Nyakas Miklós: A szabadkerülettől a vármegyéig In: 100 éves a Városháza 23-29.p Tanulmányok és almanach /Hajdúböszörmény, 2006./
- Nyakas Miklós : A Hajdúkerület társadalmi küzdelmei a XVIII. század végétől és polgári átalakulásunk kérdése HMÉ I. 1973. 77-96. p.
- Nyakas Miklós : Adatok Hajdúszoboszló XVII. századi történetéhez = MKur II. 5. 1974. 9-10. p.
- Nyakas Miklós : Hajdúkerület vagy Hajdú megye ? Egy ősi szervezet haldoklása és megszűnése = Hajdúk a magyar történelemben III. HBmMközl 28. 1975. 3555. p, Debrecen
- Nyakas Miklós : A Hajdúkerület kialakulása és korszakai <http://hbml.archivportal.hu/data/files/144626506.pdf>
- Nagy László: Hajdúsors „Az magyar romlásnak századában”
- <http://www.hbml.archivportal.hu/data/files/144626440.pdf>
- Nagy László: Egy szablyás magyar úr Genfben. (A sokarcú Bocskai István), Studia Oppidorum Haidonicalium IV. Hajdúböszörmény 2000.
- Czigány István: Hajdútelepítések és a militarizált társadalom megerősödése a Tiszántúlon a 17. század első harmadában Studia Caroliensia 2006. 1. szá, 105-124 p.
- Dr. Dankó Imre: A hajdúk eredete és megjelenése Szoboszlón, Tanulmányok Hajdúszoboszló múltjából és jelenéből, Hajdúszoboszló 2006.
- Dr. Rácz István: Szoboszló hajdúváros (1606-1725), Tanulmányok Hajdúszoboszló múltjából és jelenéből, Hajdúszoboszló 2006.
- Magyar Néprajzi Lexikon: <http://mek.oszk.hu/02100/02115/html>
- Dr. Újváry Zoltán: Hajdúszoboszló népelete, Tanulmányok Hajdúszoboszló múltjából és jelenéből, Hajdúszoboszló 2006.
- Dr. Varga Gyula: Hajdúszoboszló agrártörténete, Tanulmányok Hajdúszoboszló múltjából és jelenéből, Hajdúszoboszló 2006.
- Dr. Balla Tibor: Hajdúszoboszló kézműipara és kereskedelme, Tanulmányok Hajdúszoboszló múltjából és jelenéből, Hajdúszoboszló 2006.
- Sz. Kürti Katalin: Képzőművészet Hajdúszoboszlón Tanulmányok Hajdúszoboszló múltjából és jelenéből, Hajdúszoboszló 2006.

- Borbély Jolán: Hajdúszoboszló élő népművészete, Tanulmányok Hajdúszoboszló múltjából és jelenéből, Hajdúszoboszló 2006.
- www.hajduszoboszlo.hu
- www.szoboszlokepeskonyve.hu
- www.hungarospa.hu
- www.nadudvar.hu
- www.balmazujvaros.hu
- www.foldes.hu
- www.hajdu-bihar.hu